

PLANLAMADAN DEĞERLENDİRMeye UZAKTAN EĞİTİM: ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİ

Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Levent Şahin

Doç. Dr. Ahmet Naim Çiçekler

GİRİŞ	6
BİRİNCİ BÖLÜM	
EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME	8
1.1. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE EĞİTİMDE YENİ PARADİGMALAR	10
1.2. EĞİTİM 4.0'IN GÖRÜNEN YÜZÜ: UZAKTAN EĞİTİM	15
İKİNCİ BÖLÜM	
UZAKTAN EĞİTİMDE PLANLAMA, ÖĞRETİM MATERYALİ TASARIMI VE DEĞERLENDİRME	20
2.1. UZAKTAN EĞİTİMDE PLANLAMA	22
2.1.1. Ders Öncesini Planlama	22
2.1.2. Girişi Planlama	25
2.1.3 Zaman Yönetimini Planlama	26
2.1.4. Kapanışı Planlama	29
2.1.4.1. Özetlemeyle Kapanış	30
2.1.4.2. Tartışmayla Kapanış	30
2.1.4.3. Öğretim Materyaliyle Kapanış	30
2.1.5. Uzaktan Eğitimde Ders Planı Örneği	32
2.1.6. Çevrim İçi Derslerde Olası Teknik Sorunlar ve Sorunların Çözüm Yöntemleri	33
2.2. ÖĞRETİM MATERYALİ TASARIMI VE KULLANIMI	36
2.2.1. Öğretim Materyalinde Dil Kullanımı	36
2.2.2. Öğretim Materyalinde Kazanımlar	36
2.2.3. Öğretim Materyalinin Eğitsel İçeriği	37
2.2.4. Öğretim Materyalinin Öğretme-Öğrenme Süreci	38
2.2.5. Öğretim Materyali Türleri	40
2.2.5.1. Sunum Dosyaları	40
2.2.5.2. Görsel Materyaller	41
2.2.5.2.1.Fotoğraf-Resim-Karikatür	41
2.2.5.2.1. Çizimler - Tasarımlar - Bilgi - Grafikler	42
2.2.5.3. Metin Tabanlı Materyaller	42
2.2.5.4. Görsel ve İşitsel Materyaller	43
2.3. MATERYAL DEĞERLENDİRME	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİM İÇİ DERSLERDE NİTELİKLİ SUNUM HAZIRLAMA VE ETKİLİ İLETİŞİM

46

3.1. NİTELİKLİ SUNUM HAZIRLAMA	48
3.1.1. Genel İlkeler	50
3.1.2. Altı Adımda Nitelikli Sunum Hazırlama	51
3.1.2.1. Sunum Standardı Oluşturma	51
3.1.2.2. Sunumda Uzun Metinlere Yer Vermeme	55
3.1.2.3. Sunumda Görsel ve İşitsel Ögelere Yer Verme	55
3.1.2.4. Sunumun Araç Olduğunu İçselleştirme	56
3.1.2.5. Sunumun Hacmini Doğru Ayarlama	56
3.1.2.6. Sunum Bilgisini Artırma	57
3.2. ETKİLİ İLETİŞİM VE AKTARMA	57
3.2.1. İletişimde Konuşma ve Beden Dili	57
3.2.1.1. Konuşma Dili	57
3.2.1.2. Beden Dili	60
3.2.2. Genel İlkeler	61
3.2.3. Altı Adımda Daha İyi Konuşmacı Olma ve Aktarma	63
3.2.3.1. Konuşmada Duygusal Anlar Yaratma	63
3.2.3.2. Konuşmada Dikkat Çekme	63
3.2.3.3. Dinleyiciyle Etkileşim Kurma	63
3.2.3.4. Konuşmanın Odak Noktasında Kopmamak	63
3.2.3.5. Ses ve Diksiyona Özen Göstermek	64
3.2.3.6. Kalıcılığı Sağlamaya Çalışmak	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE UYGUN SINAV HAZIRLAMA 66

4.1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR 68

4.2. ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER 69

4.3. ÖLÇME DEĞERLENDİRMEDE TESTLER (SINAVLAR) 70

4.3.1. Subjektif Testler 72

4.3.1.1. Yazılı Testler 72

4.3.1.2. Sözlü Testler 80

4.3.2. Objektif Testler 82

4.3.2.1. Çoktan Seçmeli Testler 82

4.3.2.2. Doğru Yanlış Testler 87

4.3.2.3. Eşleştirmeli Testler 89

4.3.2.4. Kısa Cevaplı Testler 90

4.4. ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI 93

4.4.1. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik) 94

4.4.2. Akran Değerlendirme 94

KAYNAKÇA 96

GİRİŞ

Toplumsal değişim ve dönüşüm sürecinin giderek daha kısa sürede gerçekleştiği bilinmektedir. Kuşkusuz bu değişim ve dönüşüm sürecinden toplumsal sistemin bütün alt sistemleri doğrudan etkilenmektedir. Ancak bu süreçten en fazla etkilenen ve etkilenecek olan alanın “eğitim” olacağını söylemek kehanet olmayacaktır. Bir taraftan dönüşen toplum yapısı ve bu toplum yapısında bireylerin sahip olmaları gereken yeni yetkinlikler ve beceriler; öte yandan bu dönüşümün lokomotifi konumunda olan ve durmadan gelişen teknoloji. Peki, burada eğitim sistemlerinin rolü ne olmalıdır? Tabii ki “Geleceği tüm sektörlerden önce öngörmek ve teknolojinin nimetlerinden faydalananarak gerekli yetkinlikleri bireylere kazandırmak.” olmalıdır. Yani eğitim modelleri 21. yüzyılın ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmalıdır. Son dönemlerin en popüler söylemleri olan ve teknolojik gelişmeleri ve bu gelişmelerin toplumsal refah ile olan ilişkisini ifade eden Endüstri 4.0 ve Toplum 5.0’ın temel karakteristikleri içerisinde değerlendirildiğinde ortaya çıkarılması gereken eğitim vizyonu; yaratıcılığı geliştirecek bir eğitim sisteminin tasarlanması, bilgi teknolojileri okuryazarlığının öğrenci henüz ilk ve ortaöğretim düzeylerinde iken kazandırılmaya başlanması ve hayat boyu öğrenme felsefesinin öğrenci ve toplum nezdinde içselleştirmesi şeklinde olmalıdır. Üstelik yetkinliklerin kazandırılması gereken kuşağın genel olarak bu eğitim formatına uygun özelliklere sahip olduklarını söylemek gerekmektedir. Genel olarak 2000 yılı ve sonrası doğumluları ifade eden ve alan yazında “dijital yerliler” olarak da bilinen postmodern dönemin kahramanları olan Z Kuşağının en önemli iki özelliğinden birinin özgürlüklerine düşkün olmaları; diğerinin ise bilişim teknolojilerine bağımlı yaşamaları olarak belirtmek yanlış olmayacaktır.

Doğar doğmaz sanal ortamla karşılaşan dijital yerlilerin teknolojiyi öğrenme etkinlikleri ve özel-

likle de bunu sosyal ve iletişim amaçlı kullanmaları en bilinen özelliklerindendir. Yeni teknolojilere kolayca uyum sağlayabilmeleri, teknoloji ile ilgilenirken onu bozmaktan ya da yanlış yapmaktan korkmamaları ön plana çıkan diğer niteliklerindendir. Bu kuşağın teknoloji kullanma motivasyonlarına bakıldığında ise “kişisel ilgi veya eğlence, sosyal iletişim, günlük kullanım (bilgi depolama veya bilgiye erişim, seyahat biletlerine bakma vb.), profesyonel çalışma ve eğitim amaçlarının” ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca “bilgiye hızlı erişme istekleri, metin yerine grafik tercih etmeleri, bir çalışmayı baştan sonra okumak yerine kapsül hâlinde okumak istemeleri, ciddi çalışmalar yerine oyunu tercih etmeleri, bilişsel yapılarının sıralı değil paralel olması, aynı anda birden çok iş yapmak istemeleri ve keşfederek öğrenmeyi talep etmeleri” onların en önemli öğrenme özellikleri olarak ön plana çıkmaktadır. Aslında tüm bu özelliklere tek tek bakıldığında dijitalleşen eğitim süreçlerine uyum sağlamada en yetkin gruptan bahsettiğimizi rahatlıkla söyleyebiliriz. Bütün bu değişim ve dönüşüm algoritması içerisinde tarihsel kökenleri çok eskiye dayanmakla birlikte özellikle Covid-19 küresel salgın süreciyle birlikte tüm dünyada daha fazla duyulur ve uygulanır hâle gelen uzaktan eğitimi daha yakından tanımak ve genel olarak nasıl bir yapıya sahip olduğunu anlamak için elinizdeki bu eğitim paketi hazırlanmıştır.

Bu eğitim paketinin genel amacı, dijitalleşme sürecinde eğitimin dönüşümünü ve bu dönüşümde önemli rol oynayan uzaktan eğitimi daha iyi anlayabilmek ve bu doğrultuda öğretim elemanı-materyal-öğrenci ilişkisini daha nitelikli bir hâle getirebilmektir. Bu bağlamda uzaktan eğitimde etkin bir planlama sürecinin nasıl olması gerektiği, öğretim materyali tasarımı ve kullanımında ön plana çıkan hususlar ile materyal değerlendirme sürecine değinilecek ve akabinde etkili sunum hazırlama tekniklerine ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Bunlara ilaveten çevrim içi derslerde sunum yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar detaylandırılacak ve etkin bir ölçme değerlendirme sürecinin işleyişine ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Doç. Dr. İrfan Şimşek’in özel izniyle, hazırladığı doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır. Kendisine bu konudaki desteği dolayısıyla şükranlarımızı sunarız.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME

1.1. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE EĞİTİMDE YENİ PARADİGMALAR

Teknolojik ilerleme ve genişlemenin yarattığı dünya düzenine verilen genel ad olan “dijitalleşme”, görsel iletişim teknolojilerinin en gelişmiş olduğu sistemler olarak karşımıza çıkıyor. Geleneksel bilgi edinme şekillerinden farklı olarak kodlama sistemine dayalı olan dijitalleşme sayesinde iletişim süreci çok daha hızlı ve katmanlı bir etkileşimle gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda dijitalleşme kavramını, Endüstri 4.0 aşamasıyla yaşanan gelişmelerin paralelinde dünyanın gidişatını önemli oranda etkileyen en önemli teknolojik gelişme olarak görmek mümkündür. Analog mesajları (kelimeler, resimler, harfler vb.) farklı şekillerde iletilebilen, işlenebilen ve elektronik olarak depolanabilen verilere dönüştürülmesi işlemi olarak da ifade edilen dijitalleşmenin kavramsallaştırılmasında en önemli unsur “internet”tir. Teknolojiyi, dünyanın değişim ve dönüşümünün başrol oyuncusu olarak değerlendir-diğimize göre interneti de ona rol kabiliyeti veren yetkinliği olarak görmek gerekir. Çünkü internetin icadı, kendinden önceki tüm eğlence ve iletişim kanallarını, insanların sosyal ilişki kurma tarzını, kurumların geleneksel işleyiş süreçlerini, gerçeklik algılamasını doğrudan değiştirme eğilimine sürüklemiştir. Bu bağlamda küreselleşme ütopyasının belki de en fazla ihtiyaç duyduğu unsur dünyaya gözlerini açmıştır. Evet, internet küreselleşen dünyada yeni toplumsal ihtiyaçların karşılanması hususunda bir yatırım ve gelişim aracı olarak adeta seçilmiştir. İşte bu büyük gücün yani internetin kullanılmaya başlandığı ilk günlerden bu yana dijitalleşme olgusu; özgürlük, nedensellik ve sınırsız alışverişe dayalı bir “siber ütopya” olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte dijitalleşme farklı iletişim araçlarında bilgilerin serbest bir şekilde dolaşımına izin vermekte ve geleneksel raporlama uygulamalarının dönüşümüne tanıklık etmektedir.

Dijitalleşme ile yazılı, sözlü ve basılı unsurlar, bilgisayarlar tarafından tespit edilebilir hâle gelmiştir. Dijitalleşme sürecinin üçlü saç ayağını yeni nesil bireyler, yeni nesil bilgisayarlar ve yeni nesil internet olarak değerlendirmek mümkündür. Bu olgunun toplumun gelişimi, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın hayata geçirilmesi ve ortak kamusal bir bakış açısının yaratılmasında eğitimin apayrı bir yeri olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Eğitimi toplumun genel gidişatından ayrı düşünmek mümkün değildir. Hatta toplumsal gelişime öncülük etmesi ve onun dinamiklerini harekete geçirmesi gereken en önemli unsur olduğunu söylemekte sakınca görülmemektedir. Dolayısıyla eğitimde yaşanan dijital dönüşümün çok daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Eğitimin çağın koşullarına uygun hâle gelmesi ve dolayısıyla toplumun ve bireylerin ihtiyacını karşılama noktasında “açıklık, yaygınlık, etkinlik, ekonomiklik, rasyonellik ve bütünsellik” ilkeleri çerçevesinde yapılandırılması gerekmektedir.

Eğitim süreci, toplumsal dönüşümden en hızlı ve fazla etkilenen toplumsal mekanizmadır. Bununla birlikte aşağıda ana hatlarıyla ifade edilecek eğitim perspektif ve modellerinin, dünyanın farklı coğrafyalarında az ya da çok etkilerini göstermeye devam ettiğini belirtmekte fayda var. Bunun anlamı, Eğitim 1.0 ya da 2.0’ın kökten yok olmadığı ve etkilerinin hâlâ pek çok okul sisteminde farklı şekilde görülmeye devam ettiğidir. Dolayısıyla burada bahsedilen dönüşümler, bir önceki dönemin yok oluşunu ya da ondan tamamen kopuşu değil temel paradigma dönüşümünü yansıtmaktadır. Şüphesiz Eğitim 4.0, genel anlamda “eğitimin dijitalleşmesini” anlatmaktadır. Şimdi sırasıyla Eğitim paradigmalarına bakalım.

Eğitim 1.0; daha çok tarım toplumunun ihtiyaçlarına yönelik bir forma sahipti. Kavram metodolojisi yoluyla öğretim elemanından öğrenciye aktarılan bilginin öğrenilmesi için yoğun ve kapsamlı bir çalışma gerekmekteydi. Eğitim 1.0'da öğrencilerin, daha çok ana yöntem ve kavramları anlatmaya odaklanmış olan öğretim elemanını takip ettikleri bir sistem mevcut idi. Genel olarak bilginin okuldaki uzman tarafından değil de aile içinde, dinî bir kurumda ya da lonca sistemi içerisindeki usta-kalfa-çırak ilişkisi yoluyla aktarıldığı bir düzen mevcuttu. Dolayısıyla öğretim elemanı ile öğrenen tek bir merkezde toplanması ve bağımsız okul kimliğiyle eğitim süreçlerinin yürütülmesi söz konusu değildi.

Genellikle endüstriyel toplumun ihtiyaçlarına cevap verme arzusunda bulunan Eğitim 2.0 süreci, yaratıcılıktan ziyade “öğrenmeyi öğretme” üzerinde durmuştur. Bu bağlamda öğrenme yönetiminin daha çok çalışma hayatındaki teknolojilerin ve araçların kullanılması yönünde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla bu eğitim sisteminin, endüstri devriminin gerektirdiği becerilere sahip olan bireyi yetiştirme arzusunun birincil önceliği olduğu söylenmelidir. Temel bakış açısının, mezun olacakların bahsedilen kitlesel ve seri üretime cevap verecek ortak özelliklerle eğitimlerini tamamlamaları gerektiği söylenmelidir. Buna göre eğitim kurumları birer fabrika, öğrenciler ise bu fabrikaların çıktıları olarak görülmeye başlanmış; sınavlar, eğitim sisteminin kalite kontrol mekanizmasını, diplomalar ise garanti belgelerini ifade etmiştir. Gerçekten de bakıldığında o dönemin eğitim modelinin izlerinin bugün de yoğun olarak kendini hissettirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan ve 1980'li yıllarla birlikte iyiden iyiye belirginleşen bilgi toplumunun karakteristik özelliklerine uygun bir eğitim dönüşümünün yaşanmış olduğunu görmek zor değildir. Bu minvalde daha çok teknolojik toplum yapısının ihtiyaçlarına karşılık vermeye odaklanan Eğitim 3.0; “kendi kendine öğrenme”yi destekleyecek bir paradigmanın zeminini oluşturmuştur. Bu yeni dönemde rutin ve birbirini tekrar eden işleri icra edecek, gözünü kırpmadan kendisine verilen talimatlara uyacak yani otoriteye sadık bireylere değil; kritik kararlara katkı sağlayabilecek, yeni koşul ve ortamlara hızlı uyum gösterecek, sürekli olarak değişen ve farklılaşan bilgi akımında yeni bilgiler keşfedip üretebilecek bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Daha yoğun etkileşimi bünyesinde barındırma özelliğine sahip olan Eğitim 3.0, dijital ve sosyal medya enstrümanlarından da faydalanmaya başlamıştır. Topyekûn bakıldığında bu eğitim sisteminin en önemli özelliği; öğrencilerden, bilgiyi tüketmekten ziyade üretme üzerine odaklanmalarının beklenmesidir.

Gelelim Eğitim 4.0'a. Eğitim 4.0; inovatif çağın toplumsal ihtiyaçlarını gidermeye odaklanmıştır. Dolayısıyla inovasyon ağırlıklı eğitimin ön plana çıktığı bir modeli temsil etmektedir. Bu eğitim mekanizmasında görselleştirilmiş öğretim materyallerinin kullanımı oldukça yaygındır. Yaşam boyu öğrenmenin temel felsefe olduğu bu dönemde bilginin edinilmesi kadar bir önceki başlık altında ifade edilen yetkinlik ve becerilerin elde edilmesi ve geliştirilmesi temel öğrenme kabiliyeti olarak kabul edilmektedir. Bu özelliği ile Eğitim 4.0'ı sadece bir eğitim sistemi olarak değil yaşamsal perspektifin tamamına doğrudan katkı sunacak bir model olarak görmek gerekmektedir. İnsan kaynağının yetiştirilmesi açısından Eğitim 4.0, kendinden önceki dönemlerin tersine yüksek standartlarda becerilerin bireylere kazandırılması üzerine odaklanmaktadır. Bu bakış açısının gerçeğe dönüştürülmesinde gereklilikler bellidir. Bireylerin sosyal, akademik ve mesleki yaşamda başarılı olmalarını sağlamak. İşte bu başarılı bireylerin oluşumunu sağlama noktasında Eğitim 4.0, dijital çağda yaşanan dönüşüme uygun olarak

bireyleri kendi öğrenme yönetim sistemlerine sahip olma ve kendi öğrenme yollarını belirlemeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aslında bu yeni eğitim yapısını “öğrenme deneyiminin bireyselleştirilmesi” olarak anlamlandırmak da mümkündür. Dijital teknolojilerin, bireyselleştirilmiş bilginin, açık erişimli içeriğin ve teknoloji odaklı yeni dünya düzeninin sunduğu fırsatlardan maksimum düzeyde faydalanmaya çalışan Eğitim 4.0 perspektifinde; öğrenmenin hiç olmadığı kadar daha fazla sosyal, görsel, video temelli, maceralı, oyun tadında, sürükleyici, eş zamanlı (senkron), çevrim içi, mobil, zamandan ve mekândan bağımsız bir durumda bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

KRİTER	EĞİTİM 1.0	EĞİTİM 2.0	EĞİTİM 3.0	EĞİTİM 4.0
Hedef	Tarım toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak	Endüstri toplumunun gerektirdiği becerilere sahip olan bireyleri yetiştirmek	Bilgi toplumuna uygun şekilde öğrencilerin bilgiyi yapılandırma yollarını öğrenmesi	Endüstri 4.0'ın getirdiği dijital dönüşümün etkisiyle değişen şartlara uyum sağlayacak inovasyon yapabilen girişimci bireylerin yetiştirilmesi
Kullanılan Metot	Dikte olarak anlatım	Öğretim elemanından öğrenciye kapsamlı anlatım; – öğrenciyle sınırlı etkileşim	Bilişim teknolojileri ile birlikte öğrenme, sanal öğrenme	Bireyselleştirilmiş, daha sosyal, görsel, video temelli, oyunlaştırılmış, sürükleyici, eşzamanlı (senkron), çevrim içi, mobil, mekandan bağımsız öğrenme araçları
Eğitim İçeriği	Geçmişe ait bilgi ve tecrübeler	Endüstri toplumunun gereksinimlerine uygun şekilde iş yerindeki araç gereçleri kullanmak üzere temel bilgiler, teknoloji bilgisi ve diğer alanlardaki gelişmeler	Teknoloji ile birlikte iletilen ve öğrencilerin yapılandırması beklenen çok çeşitli bilgiler	Bireylerin tüm yaşamları için gerekli olan bilgi ve beceriler, yetkinlikler, bireyselleştirilmiş bilgi
Öğretim elemanı	Bilginin eşsiz kaynağı	Gerçek hayatla ilişkisini kuran anlatıcı	İş birliğine dayalı bir şekilde bilginin oluşturulmasına rehberlik eden	Zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde öğrenme portalları ve yazılım ortakları tarafından desteklenen bir yenilik üretim kaynağı, danışman, koç, mentör, tasarımcı kişilik
Öğrenci	Sadece dinleyici	Kendi sorumluluğunu daha fazla üstlenerek daha fazla aktif katılım sergileyen	Kendi öğrenim planına sahip ve yeni fikirler ve ürünler ortaya koyan	Özerk ve sanal platformlar ve rehberlerin yardımıyla eğitim planlarını geliştiren, sürekli yenilenen dijitalizasyona uyum sağlayan
Okul	Farklı kurumlar	Merkezi eğitim kurumları	Merkezi eğitim kurumlarının yanında toplumdaki tüm yerleşkeler (iş yerleri, kafeler, oyun salonları vb.)	Bölgesel ve uluslararası sınırların ortadan kalktığı, güçlü kurumsal bağlar yerine tüm eğitim seviyelerinin desteklendiği zamansız ve mekânsız ortamlar

Tablo 1: Eğitim 1.0'dan 4.0'a

Eğitim 4.0'ın temel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

Zaman ve mekândan bağımsızlık: Eğitim 4.0'da eğitim ve öğretim faaliyetleri farklı mekânlarda ve arzu edilen zamanlarda gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla her yerde ve her zaman eğitim-öğretim anlayışı genel hâkim olan görüşü yansıtmaktadır. Bireyler kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda nitelik düzeyi yüksek e-öğrenme araçları ile eğitimlerini alabileceklerdir. Özellikle teorik derslerin sınıf dışında dijital eğitim araçlarıyla verildiği; pratik eğitimlerin ise yüz yüze eğitimin temel taşını yansıtacağı bir modelden bahsetmek gerekmektedir.

Bireyselleştirilmiş öğrenme: Öğrenciler, sahip oldukları kabiliyet ve yetenekleri de göz önünde bulundurarak kendilerini geliştirmek istedikleri alanlara yönelerek bireysel tercihlerine göre eğitim alabileceklerdir. Bununla birlikte öğrenme hızları ve kapasitelerine göre eğitimlerini zenginleştirebilecek, anlayamadıkları konunun üstesinden gelinceye kadar eğitimlerini tekrar tekrar alabileceklerdir. Bu durum, öğrencilerin özgüven sorununa da olumlu yansımaktır. Genel olarak ifade edilmek istenirse öğrencileri sisteme adapte etmekten ziyade sistemi öğrencilerin istek, kabiliyet ve yeteneklerine göre dizayn etmek bu eğitim sisteminin en temel öğelerinden birini oluşturmaktadır.

Serbest seçim mekanizması: Tıpkı bireyselleştirilmiş öğrenmede olduğu gibi öğrenciler, öğrenme süreçlerini kendilerine en uygun olacağını düşündükleri araç ve yöntemlerle talep edebileceklerdir. Bu bağlamda farklı programlar, cihazlar, teknikler kullanabilmekte ve eğitim programlarını daha esnek bir şekilde alabilmektedirler.

Proje tabanlı öğrenme: Proje odaklı çalışma dinamiği, bugün çalışma hayatının özellikle kurumsallaşmış şirketlerinin en büyük silahlarının başında gelmektedir. Öğretim kurumundan mezun olan bir kişinin proje odaklı çalışma dinamiklerine daha fazla hâkim olabilmesi için mükemmel bir uygulama zeminine sahip olan Eğitim 4.0 bu özelliğiyle önemli bir açılım sağlamaktadır.

Uygulama ve deneyime dayalı öğrenme: Bu eğitim yapısında öğrenciye daha çok gerçek dünya ile ilişkilendirilmiş bir deneyim sunulmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler ileride çalışma hayatlarında karşılaşabilecekleri sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirebilecek düzlemde eğitim alacaklardır. Bu durum, Eğitim 3.0'ın sunduğundan çok daha fazla staj, mentör projeleri, takım çalışmaları ve iş birliği odaklı yaklaşımların bu eğitim modelinde yer alacağı anlamına gelmektedir.

Durum değerlendirme sınavları: Bu eğitim modelinin belki de en etkileyici alanlarının başında gelmektedir. Buna göre artık ezberlemenin önemli olduğu, gününbirlik bilginin edinildiği ve gerçek hayatla değerlendirme ilişkisinin yok denebilecek kadar az olduğu bir modülden vazgeçilecektir. Bunun yerine öğrenme süresi boyunca sahip olunması gereken bilgilerin beceri ve davranış düzeyleri test edilmeye ve değerlendirilmeye çalışılacaktır. Yani sahip olunan bir bilgiden ziyade bu bilginin sahadaki uygulama faaliyetlerine ve bireysel performanslara göre değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Veri yorumlama: Endüstri 4.0 gelişmeleri içerisinde de değinildiği gibi günümüzde temel matematik becerileri önemli ancak yeterli değildir. Çünkü insanoğlunun yüzyıllar boyunca yapmış olduğu temel matematiksel işlemler ve hatta bunların analizi ve geleceğe yönelik tahminleri artık bilgisayar aracılığıyla yapılır hâle gelmiştir. Burada kazanılması gereken yetkinlik, analiz edilmiş verinin yorumlanmasıdır. İşte Eğitim 4.0 öğrencilerin, büyük veri analizi ve yorumlanması konusunda yoğun bir eğitim almalarını ve bu yetkinliklerini geliştirmelerini sağlayacaktır.

Güncel eğitim müfredat ve içerikleri: Eğitim 4.0'ın en önemli özelliklerinden biri de müfredatların ve o müfredatların kazanımlarını sağlayacak içeriklerin oluşturulması sürecidir. Artık merkezden ve tek elden hazırlanan müfredatlar ve içeriklerden ziyade öğretim elemanı ile öğrencinin karşılıklı etkileşimi ile müfredatlar hazırlanacak, öğrencinin yetenek ve istekleri doğrultusunda içeriklerin oluşturulacağı ve tespit edileceği güncel bir eğitim formuna geçiş yapılacaktır.

Mentorlük/danışmanlık: Mentorlük ve danışmanlık hizmetleri, günümüz dünyasının iş ve yaşam karakterinde büyük önem taşımaktadır. Bunun paralelinde yeni eğitim modelinde de öğretim elemanlarının öğrencilere adeta mentorlük ve danışmanlık vereceği bir yapı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bu yeni dönem, bilginin doğrudan aktarımından ziyade o bilgiye hangi yol, yöntem ve araçlarla ulaşılacağını söyleyen öğretim elemanlarının dönemi olacaktır.

Web ara yüzleri ve erişim sistemleri: İnternet aracılığıyla tüm ders ve kurslara erişim rahatlıkla sağlanacakken buna en iyi şekilde erişilebilecek web ara yüzleri ve erişim sistemleri hayata geçirilecektir.

Yeni teknolojiler: Eğitim 4.0, Endüstri 4.0'ın teknolojik altyapısının gelişimine paralel olarak onun sunduğu teknolojik imkânlarla sürekli olarak gelişecektir. Bu çerçevede büyük veri analizleri, bulut teknolojileri, mobil internet, nesnelerin interneti gibi önceki başlıkta açıkladığımız teknolojik enstrümanlar Eğitim 4.0'ın en büyük güçleri olacaktır.

1.2. EĞİTİM 4.0'IN GÖRÜNEN YÜZÜ: UZAKTAN EĞİTİM

Eğitim 4.0'ın görünen yüzü olarak ifade edilen ve internet temelli eğitim, e-öğrenme, internete dayalı öğrenme, açık öğretim, açık eğitim ve sanal öğrenme gibi pek çok kavramla özdeş kullanılan uzaktan eğitimi genel olarak “mekân olarak birbirinden uzak bulunan bireylerin teknolojik araçlar ve uygulamalarla yakınlştırıldığı, bilgi ve beceri aktarımının yapıldığı, zaman ve mekân esnekliğinin sağlandığı, iletişim ve etkileşimin kurulduğu bir sistem” olarak tarif etmek mümkündür. Bir başka tanıma göre uzaktan eğitim, “geleneksel nitelikteki eğitim-öğretim sorunlarına bir seçenek olarak eğitim etkinliklerini planlanması ve öğrenciler ile öğretim elemanları arası iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış eğitim içerikleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden sağlanması yoluyla verilen bir öğretim yöntemidir”.

Tarihsel kökenleri 300 yıl önceye dayanmakla birlikte bugünkü anlamda bahsettiğimiz çevrim içi (online) uzaktan eğitim, 1990'lı yıllarda internet ve web teknolojilerinin akıl almaz gelişimi sayesinde olmuştur. Bu yıllarla birlikte dünyada uzaktan eğitim her türlü tartışmaların da ötesinde genel kabul gören bir eğitim modeli hâline gelmiştir. Geleneksel eğitimin güncel ve etkin bir görünümünü ifade eden uzaktan eğitim, devlet kurumları ya da devlet kurumlarının iznine tabi olan özel kurumlar tarafından verilen, zaman ve mekân kısıtlamasının olmadığı, eş zamanlı (senkron) ya da ayrı zamanlı (asenkron) yöntemlerle sunulan ve kaynaklar arasındaki bağlantının çok güçlü kurulduğu bir eğitim modelidir. Geleneksel eğitime göre çok daha esnek ve bireyselleştirilmiş bir eğitim imkânı sunan uzaktan eğitim, bu manevra kabiliyeti ile Eğitim 4.0'ın en önemli eğitim modeli olarak kabul edilmektedir. Şüphesiz bu eğitim modelinin bu denli ön plana çıkmasının önemli nedenleri bulunmaktadır.

Uzaktan eğitimin bazı avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin en önemli avan-

tajları arasında çalışan insanların bulundukları noktadan sadece internete erişim sağlayarak eğitim alabilmeleri, eğitim faaliyetlerinin ulus ötesi bir yapıya bürünebilmesi, öğrencilerin daha objektif bir şekilde değerlendirilebilmesi, çok geniş kitlelere mekân sorunu olmadan karşılık verilebilmesi, öğretim elemanları arasındaki rekabeti artırmasının sonucunda eğitimin nitelik düzeyinin yükselmesi, görsel, işitsel ve teknolojik kabiliyetlerle zenginleştirilmiş eğitim içeriklerinin öğrencilerin motivasyonlarını artırması ve genellikle eğitim maliyetlerinde azalma meydana getirmesi bulunmaktadır. Bununla birlikte bu eğitim modelinin bazı dezavantajlı ve dolayısıyla farklı engellerinin de olduğu hatırlatılmadır. Özellikle başta bilgisayar ekipmanları olmak üzere teknoloji sahipliği konusunda ekonomik nedenlerden ötürü eğitimde fırsat eşitliği ilkesine tam olarak uygun olmaması, internet kullanım ücretlerinin yüksek olabilmesi, internet ortamında yaşanabilecek teknik aksaklıklar nedeniyle bağlantı problemlerinin olabilmesi, özellikle öğretim elemanlarının yeterli düzeyde uzaktan eğitim pedagojisine sahip olmadığı durumlarda eğitimlerin verimli geçmemesi, öğretim elemanı ve öğrencilerin bilgisayar bilgi düzeyinin eğitimin kalitesini doğrudan etkileyebilmesi bunlardan sadece bir kaçıdır.

Uzaktan eğitim, birden fazla kullanıcının birbirleriyle internet üzerinden eş zamanlı olarak toplantı organize etme, tartışma, soru-cevap etkinlikleri düzenleme, sunumlar yapma, iş birlikçi veya bireysel aktiviteler düzenleme ve geleneksel yüz yüze sınıf ortamında uygulanan diğer faaliyetlerin mümkün olduğunca gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Yüz Yüze Eğitim İle Uzaktan Eğitim Arasındaki Farklılıklar

- Yüz yüze eğitimde öğrenim süresi boyunca öğretim elemanı ve öğrenci bir arada iken uzaktan eğitimde birbirlerinden genellikle ayrı olurlar.
- Uzaktan eğitimde yüz yüze eğitime göre öğrenme araç-gereçlerinin planlanması, hazırlanması, öğrenci destek hizmetlerinin sağlanması ve düzenlenmesi farklılık gösterir. Bu hizmetlerin tamamında standartlar ve uygulama talimatları ön plana çıkar.
- Ders içeriğinin sunumunda teknolojiden yararlanma konusunda önemli farklılık görülür. Uzaktan eğitim bu anlamda büyük avantajlara sahiptir.
- Uzaktan eğitimde öğretim elemanı ve öğrencinin birbirlerinden ayrı olmalarından dolayı genellikle bireysel eğitim söz konusu olur.

Uzaktan Eğitimin Bileşenleri

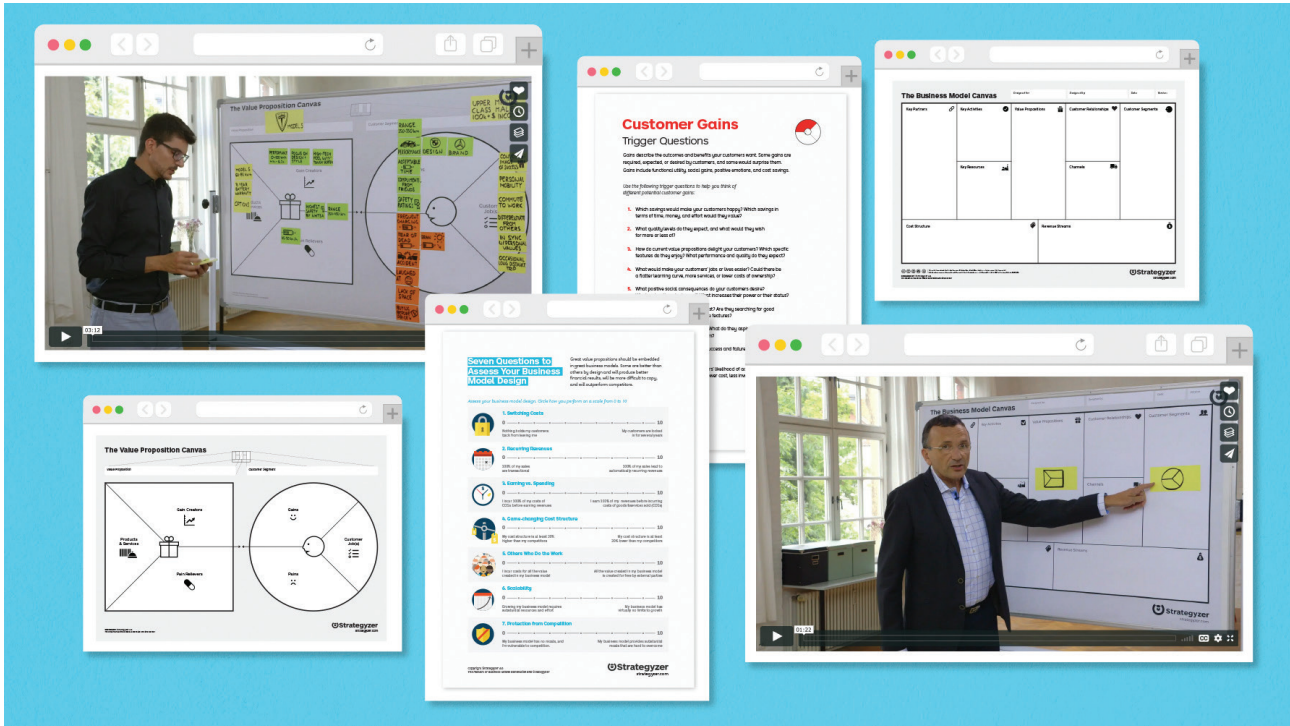
Uzaktan eğitimi öğretim elemanı, öğrenci, içerik ve etkinlik ile arayüz bileşenleri oluşturur.

Öğretim Elemanı: Çevrim içi eğitimde öğretim sürecini etkin bir şekilde yöneten, planlayan, yöntem ve teknikleri tasarlayan temel bileşendir. Öğretim elemanı,

- Yenilikçi bir tutum içindedir.
- Teknolojiyi etkin kullanır.
- En uygun kaynakları ve materyalleri tasarlar, hazırlar.
- Öğrenci merkezli bir hareket eder.
- Çevrim içi eğitimin sağlıklı yürümesi için pedagojinin gereklerine uygun hareket eder.
- Öğrencilerin motivasyonunu yüksek tutmak için gerekli stratejileri belirler.
- Çevrim içi derslerin başarılı bir biçimde yürütülmesi için gerekli planlamayı yapar.
- Materyalleri çevrim içi atmosfere uygun olarak yapılandırır.
- Öğrenciler arasındaki potansiyel farklılığı öğretim sürecinde göz önünde bulundurur.

Öğrenci: Çevrim içi eğitimin diğer bir temel bileşeni olan öğrenci çevrim içi eğitimde beklentilerini karşılamak için aktif bir tutum takınmalıdır. Öğrenci:

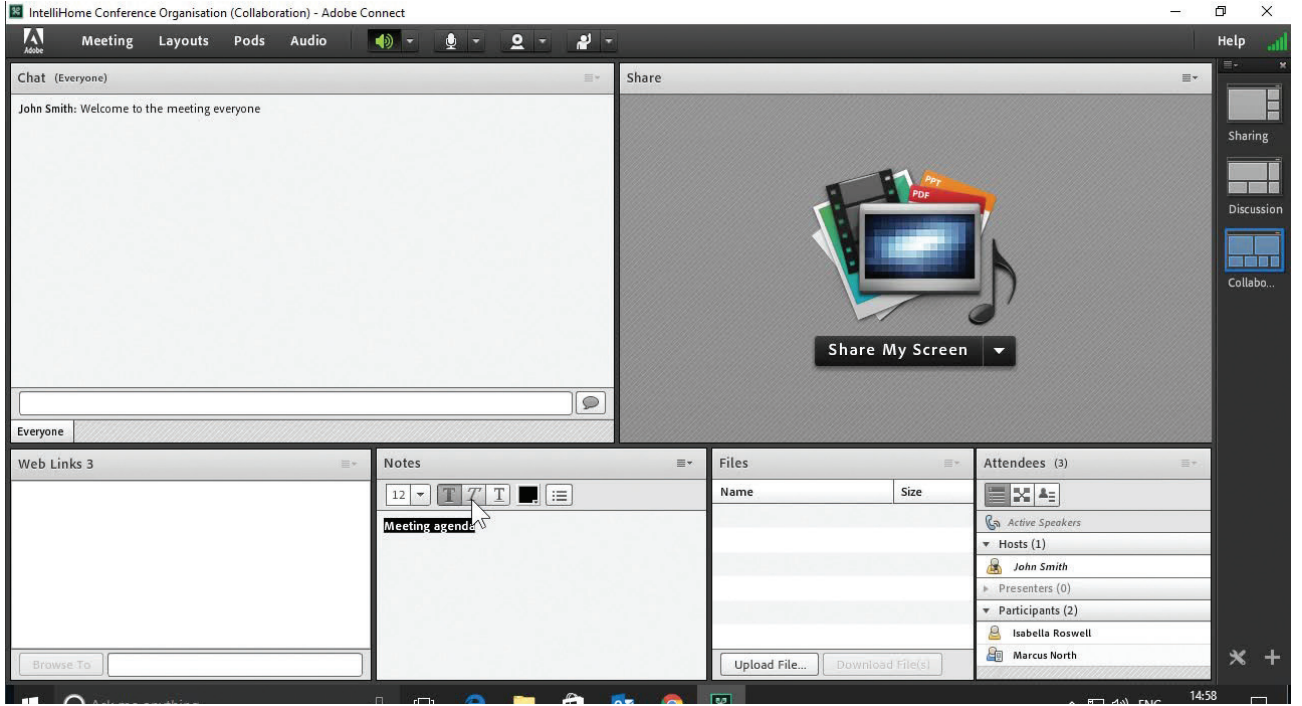
- Teknolojiyi ve sağladığı olanakları iyi takip etmeli, yenilikçi olmalıdır.

- Derslerin kazanım ve hedeflerine odaklanmalıdır.
- Ders öncesinde, ders sırasında ve ders sonunda öğrenme sürecine uygun hareket etmelidir.
- Materyalleri incelemeli, iş birlikçi öğrenme prensiplerine uygun ilerlemelidir.
- Motivasyonunu daima yüksek tutmalıdır.
- Etik kurallara dikkat etmelidir.
- Dezavantajlı durumları gidermek için geri bildirim yapmalıdır.

İçerik ve Etkinlik: Video, podcast, animasyon, ppt, pdf vb. materyal, derslerin içerik boyutunu, öğretim elemanının kullandığı öğretim yöntemi etkinliğinin mimarisini oluşturur. Bu konu kılavuzun ilerleyen bölümlerinde yer alacak materyal hazırlama bölümünde detaylandırılacaktır.

Arayüz: Çevrim içi derslerde kullanılan Adobe Connect, Zoom, Google meet gibi programlarda kullanılan, öğretimin gerçekleşmesine aracılık eden sistemler arayüz olarak tanımlanır.

Öğretme ve öğrenme süreci planlamadan uygulamaya çevrim içi eğitimde, geleneksel sınıf ortamında gerçekleşen yüz yüze etkinliklerden birçok noktada farklılık göstermektedir. Çevrim içi eğitime geçişle birlikte öğretim elemanı ve öğrencilerin geleneksel rol ve sorumluluklarının değiştiği görülmektedir. Artık öğretim elemanları salt bilgi aktarıcısı rolünden sıyrılmakta ve her zaman gözlemleyebileceği bir sınıfa hâkim olmamaktadır. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve dikkatleri başta olmak üzere bazı unsurlar çevrim içi eğitimde dezavantajlı durum yaratmaktadır, çünkü yüz yüze eğitimde ders saati boyunca takip ve kontrol edilebilen grup yerini, takip ve kontrol imkânı sınırlanmış ve çok çabuk öğrenme işinden ve ortamından uzaklaşabilecek bir gruba bırakmaktadır. Öğretim elemanı, bu dezavantajlı durumları gidermek ve öğrencilerin motivasyonlarını ve dikkatlerini daima yüksek tutmak için daha çok çabalamakta, plan ve materyallerini hazırlarken bu durumları göz önüne almak zorundadır. Öğrencilerin katılımını özendirerek geri bildirim yapmalı ve öz değerlendirme ile yenilikçi bir tutum takınmalıdır.

Bu kılavuzun hazırlanmasının öncelikli amacı, öğretim elemanlarına uzaktan eğitimin öğrenme ve öğretme sürecinin esas unsurunu oluşturan “planlama, materyal tasarımı ve kullanımı ile değerlendirilmesi basamaklarına ışık tutmak ve olası senaryolar eşliğinde önerilerde bulunmaktır. Bununla birlikte, etkili sunum hazırlanması ve bunun çevrim içi ortamda verimli bir şekilde anlatılması ile ölçme-değerlendirme süreçlerinde dikkat edilmesi gereken hususların etraflı bir şekilde ortaya konması bu kılavuzun diğer önemli amaçlarını teşkil etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİMDE

PLANLAMA, ÖĞRETİM

MATERYALİ TASARIMI VE

DEĞERLENDİRME

2.1. UZAKTAN EĞİTİMDE PLANLAMA

Öğrenme ve öğretme süreçlerinin etkili bir biçimde yürütülmesini sağlamak öğretim elemanının önemli görevlerinden biridir. Öğretim süreci, öğretim elemanının öğretme stratejileri ile öğrencilerin anlamlandırma çabaları arasındaki etkileşimi içeren bir süreçtir ve dersin planlanması bu sürecin önemli bir parçasıdır. Öğrenme ve öğretmenin etkili gerçekleşmesi için planlamanın sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Planlama ile amaçlara en kısa yoldan ve verimli bir biçimde ulaşılır. Amaçlara ulaşabilmek için etkili kararların alınması beklenir.

Bir yol haritasına benzetilen planlama etkinlikleri, gelecekte yapılacak eylemlerin belirlenmesi ve dersin somut bir biçimde ortaya konulması olarak da görülmektedir. Planın amacı, öğretilecek materyalde izlenecek aşamalar ya da yolları belirlemektir. Planlama doğal olarak bir dersi ya da üniteyi plan çerçevesinde organize etmenin en iyi yoludur.

Çevrim içi derslerin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için öğretim elemanlarının bu süreci yüz yüze derslere nazaran daha dikkatli bir şekilde planlaması gerekmektedir. Çünkü yüz yüze derslerde öğretim elemanının öğrencilerle aynı mekânı paylaşması sebebiyle doğal etkileşim ve gözlemleme yoluyla öğrencilerin motivasyonundan amaç ve hedeflenen kazanımlara kadarki süreci etkileyen birçok olguyu takip etmek çevrim içi derslerde daha sınırlıdır. Bu yönlerden çevrim içi dersler birçok konuda öğretim elemanını zorlayabilmekte, dolayısıyla daha fazla çaba harcamasını gerektirmektedir.

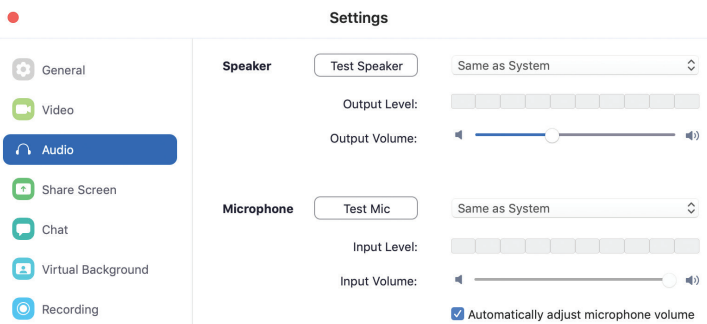
Çevrim içi derslerin plan aşamaları dört alt başlıkta değerlendirilecektir. Bunlar:

- Ders öncesini planlama
- Çevrim içi derslerde girişi planlama
- Çevrim içi derslerde zaman yönetimini planlama
- Çevrim içi derslerde kapanışı planlama

2.1.1. Ders Öncesini Planlama

Çevrim içi derslerde öğrenmenin etkili olabilmesi için öğretim elemanlarının, öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek bir ortamı hazırlaması gerekmektedir. Çevrim içi derslerde öğretim elemanı ve öğrenciler çevrelerindeki dikkat dağıtıcı unsurları bir kenara bırakmalı ve başarılı bir deneyime katkıda bulunmak için her türlü çabayı göstermelidirler.

Rota 1: Çevrim içi dersler başlamadan önce öğretim elemanı mutlaka teknik kontrolleri yapmalı, görüntü ve ses sisteminin nasıl işlediğini test etmelidir.

Örnek

Öğretim elemanı dersin başlamasına birkaç dakika kala bilgisayarının başına geçer ve çevrim içi dersin işleneceği platformu açar. Dersin başlamasıyla öğrencilerden ses ve görüntünün gelmediğini ifade eden mesajlar almaya başlar. Aksaklığı giderene kadar dersin 15 dakikası geçer veya sorun giderilemediği için o günkü ders iptal edilir.

Öneri

Çevrim içi ders başlamadan önce ses ve görüntü kontrolleri yapılmalı, sesin mükemmel ve görüntünün yeterince aydınlık olduğu test edilmelidir. Olası aksaklıklar dersin başlamasından önce giderilmelidir. Ekran karşısında öğretim elemanının aydınlık görünmemesi, fiziki ortamda bulunan fazla ışık yansıması kameradaki türlü yetersizlikler gibi durumlar öğrencilerin dikkatlerini dağıtarak dersin verimsiz geçmesine neden olabilir.

Rota 2: Kılık ve kıyafet ilk izlenim açısından önemli olduğundan çevrim içi derslerde de yüz yüze eğitimde olduğu gibi dikkat edilmelidir.

Örnek

Öğretim elemanı, çevrim içi dersin başlamasından önce bilgisayarını açar ve sadece vücudunun baş, omuz ve boyun bölümlerinin görüldüğünü düşünerek kıyafetini belirlemede özensiz davranır. Ders esnasında yerinden kalkması gerektiğinde bu özensizliği fark eder ama artık yapacak çok fazla bir şey yoktur.

Öneri

Öğretim elemanları, sadece vücudun belli bir bölümünün görüntüye girdiğini düşünerek özensiz davranmamalıdır. Bu çerçevede yüz yüze eğitimde olduğu gibi görsel imajına dikkat etmesi gerekir. Öğretim elemanının görsel imajının ilk izlenim açısından önemli olduğunu unutmamalıdır.

Rota 3: Çevrim içi derslerde öğretim elemanları ve öğrenciler aynı teknolojik ortamı paylaştığından ortam seslerinin ve kendileri dışındaki müdahalelerin dersin akışını olumsuz yönde etkileyeceğinden gerekli önlemleri almalıdır.

Örnek

Öğretim elemanı, ders başlamadan önce çevrim içi dersi yürüteceği odaya geçer ve dersin ilerleyen dakikalarında öğretim elemanının üç yaşındaki çocuğu odaya girer. Öğrencilerden çocuğun adı, yaşı, cinsiyeti üzerine sorular gelmeye başlar.

Öneri

Çevrim içi dersin yapılacağı odanın kapalı, mümkün ise kilitli olmasına dikkat edilmelidir. Bu tür olaylar dersin akışını böldüğü gibi profesyonelliğe de uygun düşmemektedir.

Rota 4: Öğretim elemanı çevrim içi ders öncesinde derste kullanacağı materyalleri hazırlamalı, test etmeli veya ulaşabilir yerde tutmalıdır.

Örnek

Öğretim elemanı, derste kullanacağı görsel eğitim materyallerini bilgisayarına kaydeder. Ancak çevrim içi derste kullandığı arayüzden bu materyalleri öğrencilere aktaramamaktadır.

Öneri

Çevrim içi derste ne tür materyallere ihtiyaç duyulacağı önceden belirlenmeli, ders materyallerinin kullanıldığı arayüzden nasıl paylaşılacağı konusunda uygulama yapılmalı veya materyaller ulaşılabilir yerde tutulmalıdır. Materyalleri paylaşamamak, dersin verimli geçmesine engel olacaktır.

Rota 5: Öğretim elemanı, çevrim içi derslerde kamera açısının kapsadığı arka plan görüntüsüne dikkat etmelidir. Dikkati dağıtacak her türlü obje kaldırılmalı, mümkün ise uygun bir arka plan hazırlamalıdır.

Rota 6: Çevrim içi dersten önce ilgili dersin hedef ve kazanımları belirlenmelidir. Öğrenmenin hedefi, dersten önce öğretim elemanı tarafından anlaşılır ve açık bir dille yazılmalıdır. Hedefler, planlanan öğrenme çıktılarıyla yakından ilgili olduğundan belirlenirken katılımcıların profilleri, teknik yönden yeterlikleri, ön bilgilerinin bilinmesi gibi hususlara dikkat edilmelidir. Hedefler, öğretim elemanının kullanacağı içerik ve etkinliğe yansımalıdır.

ÖZET

Çevrim içi derse başlamadan önce ses ve görüntü kontrolleri tamamlanmalı, öğretim elemanının kamera açısı ve kameraya olan uzaklığı, arka plan görüntüsü, mikrofonun konuşma mesafesine uzaklığı, öğrencilerin mikrofon kontrolü, materyallerin kamera açısından mümkün olduğunca çıkmadan ulaşabileceği mesafede olması, dersin hedef ve kazanımlarının belirlenmesi, görsel imajın uygunluğu ve dersin verileceği odanın mümkünse kapalı olması gibi hususlara özen gösterilmelidir.

2.1.2. Girişi Planlama

Çevrim içi derslerde fiziksel etkileşim olmadığı için öğretim elemanları, öğrencilerin ön bilgileri, motivasyonları ve dikkatlerini belirlemede birtakım zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukları çevrim içi derslerde girişi planlamayı daha önemli hâle getirmektedir. Yeterli seviyede yapılacak giriş etkinlikleri dezavantajlı durumları önemli ölçüde giderebilecektir. Giriş etkinliklerinin dersin geri kalanını etkileyecek bir potansiyele sahip olduğu unutulmamalıdır.

Rota 7: İlk çevrim içi derste dersin kuralları ve işleyişi öğrencilere tanıtılmalı, etik ilkeler konusunda bilgi verilmelidir. Öğrenciler için varsa kılavuz ve dokümanlar paylaşılmalı, temel prensiplerin öğrencilerle paylaşılması ve bazı kararların yine onlarla birlikte alınmasına dikkat edilmelidir.

Örnek

Öğretim elemanı, ders öncesi hazırlıklarını tamamlamış, çevrim içi derse sorunsuz bağlandıktan sonra mikrofonunu açarak öğrencilere bu hafta üzerinde durulacak konu hakkında konuşarak derse başlamıştır. Ekranda 40 katılımcının derse bağlandığını görmüştür.

Öneri

Öğretim elemanı derse başlamadan önce etkili bir giriş yapmalıdır. Giriş etkinlikleri öğrencilerle tanışma ortamının sağlandığı **karşılama etkinliği** ve dikkat çekme aktiviteleriyle öğrencilerin motivasyonlarının yükseltildiği **derse geçiş etkinliği** olmak üzere iki aşamada planlanabilir. Karşılama ve derse geçiş etkinlikleri ile öğrenciler çevrim içi ders atmosferine karşı olumlu bir tutum geliştirerek ilgi ve dikkatleri artırarak dersten uzaklaşmalar en aza iner ve dersin verimi yükselir. Bu tür etkinlikler aynı zamanda öğrenciye öğretme sürecinin aktif bir parçası olacağını hissettir.

Öğretim elemanları, ilk çevrim içi derste dersin kurallarını ve işleyişi öğrencilere tanıtılmalı, etik ilkeler konusunda sınıfı bilgilendirmelidir. Öğrenciler için varsa kılavuz ve dokümanlar gibi öğretim materyalleri paylaşılmalıdır. Temel prensiplerin öğrencilerle paylaşılması ve iş birlikçi bir tutumla bazı kararların öğrencilerle birlikte alınmasına dikkat edilmelidir. Bu noktada öğretim elemanının öğrencilere adlarıyla hitap etmesi, onları samimi bir şekilde karşılaması pozitif bir öğrenme atmosferi oluşturmaya katkı sağlayacaktır. Çevrim içi eğitimde kullanılan arayüz ile ilgili kullanım bilgisi yine ilk çevrim içi derslerde öğretim elemanı tarafından açıklanmalıdır. Öğrenmenin gerçekleştiği bu arayüz platformlarının kullanımında öğrenciler mutlaka teşvik edilmeli; başta ses, görüntü ve materyal paylaşımı alanlarında öğrenme yönetim sisteminde herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları konusunda geri bildirim alınmalıdır.

2.1.3. Zaman Yönetimini Planlama

Zaman, geri getirilemez bir kaynak olduğundan bu kaynağın yönetimi hayatın her alanında son derece önemli bir etkiye sahiptir. Çevrim içi derslerde etkili bir zaman yönetimi öğrencilerin motivasyon ve dikkatlerini artıracığından öğretim elemanları öğrenme sürecindeki planlamalarını belirledikleri zaman diliminde tamamlamalı ve zaman yönetimine uymalıdır.

Rota 8: Çevrim içi ders esnasında zaman yönetimi hususunda sıkıntı yaşamamak için öncelikle ilgili konunun iyi planlanması gerekmektedir. Yani dersin hangi aşamasında hangi etkinliklerin ne kadar süre ile yapılacağı iyi belirlenmelidir. Ders esnasında öğretim elemanı, hazırladığı plana göre gitmeli, ders süresini etkin kullanmalıdır. Yapılacak etkinlikler ve bunların sürelerini belirlemeli, katılan öğrenci sayısını göz önünde tutulmalı ve sürelerle sadık kalmaya çalışılmalı, olası teknik sorunlara yönelik zaman çizelgesinde tedbir alınmalı, tartışma, soru - cevap etkinlikleri vb. aktiviteler için zaman ayrılmalıdır.

Örnek

Öğretim elemanının çevrim içi derste konuyu detaylı bir biçimde anlatırken öğrenciler ile fiziksel etkileşimi olmadığından onların davranışlarını takip etme imkânı da bulamamaktadır. Bu sırada öğrencilerden bazıları kendi aralarında yazışırken birkaç öğrenci de bilgisayarda sosyal medyayı takip etmektedir.

Öneri

Öğretim elemanı ders süresini belirli zaman dilimlerine ayırarak o zaman dilimlerinde uygun etkinlikler planlamalı ve bu yolla öğrencilerin dikkat ve motivasyonlarını yüksek tutmalıdır. Etkinliklerde öğrenci-öğretici ve öğrenci-öğrenci etkileşimini sağlayacak biçimde tartışma ve soru-cevap yöntemlerini içermelidir.

Rota 9: Çevrim içi derslere yönelik zaman yönetiminde öğretim elemanlarının sürece plansız başlamaları ve süreci plansız yürütmeleri öğretmeyi olumsuz etkilemektedir. Öğretim elemanlarının zaman yönetimine dikkat etmemelerinin temelinde kendilerine aşırı derecede güven duymalarının olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Elbette kendine güven önemlidir, ama

kontrol ve plan ile birlikte olduğunda öğretme sürecine ciddi katkı sağlayacaktır. Çevrim içi derslerde öğrencilerden gelen sorular ve cevaplar planlamanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çevrim içi derslerde öğrencilerden gelen soruların öğretim elemanı tarafından tekrar edilerek cevaplandırılması soruyu duymayan veya anlamayan diğer öğrencilerce anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Örnek

Öğretim elemanı, dersi iyi anlattığına inanmakta, zamandan tasarruf sağlayacağını düşünerek öğrencilerin verdikleri yanıtları “evet, hayır” biçiminde karşılamakta; öğrencilerden gelen soruları sınırlandırmakta, bazen gelen soruları “bu konuda e-posta üzerinden cevap vereyim.” şeklinde yanıtlamaktadır. Ödev veya projelerde ise çalışmalarını sadece notla değerlendirmekte ve içeriklerle ilgili dönüt vermemektedir.

Öneri

Öğretim elemanı öğretme sürecini kontrol etmek ve sürecin sağlıklı bir biçimde ilerlediğini denetlemek için geri bildirim yapmalıdır. Geri bildirim öğrencilerden gelen yanıtların pekiştirmek, açıklamak ve varsa hataları gidermek amacıyla yapılır. Öğretme sürecini biçimlendiren bir etkiye sahip olan geri bildirim öğrencilerin ilerleme derecelerini ortaya koyar. Geri bildirim verirken öğrencilere ismi ile hitap edilmelidir. Ödev ya da projeler ayrıntılı değerlendirilmeli, değerlendirmelerde çalışmaların güçlü ve zayıf yönleri mümkün mertebe ayrıntılı bir biçimde ortaya konmalıdır. Ayrıntılı değerlendirmeyi gören öğrencinin motivasyonunun artacaktır, çalışmalarının dikkate alındığına olan inancı artacaktır.

Öğretim elemanı geri bildirimin en uygun biçimin kullanmalıdır. Öğrencilerden gelen bildirimler doğrultusunda herhangi bir açıklama gerekmediği durumlarda doğrulayıcı; hataların açıklandığı ve düzeltildiği durumlarda tanılayıcı ve düzeltici geri bildirimler yapılmalıdır.

2.1.4. Kapanış Planlama

Kapanış, bir öğretim sürecinde amaçlanan hedeflerin ve kazanımların dersin sonunda yeniden gözden geçirilerek sürecin tamamlanmasını sağlayan bölümdür. Derslerde öğrencilerin genellikle en çok hatırladıkları kısım giriş ve kapanış bölümleri olduğundan öğretim elemanı dersin bu planlama aşamasında çeşitli stratejiler kullanarak öğrenmenin pekişmesini sağlamalıdır. Bu yönüyle kapanış öğretim elemanının hedeflenen kazanımların gerçekleşip gerçekleşmemesini test etmesi açısından son bir fırsat olarak görülmelidir. Kısaca kapanış:

- Öğrenilen konunun pekiştirilmesini sağlar.
- Yanlış ve eksik öğrenmeleri düzeltir.
- Geçmiş ve gelecek konuya bağlantı kurulmasına imkân verir.
- Konu ve kavramların nasıl algılanması gerektiğine rehberlik eder.

Rota 10: Etkili bir kapanış, öğrenilen konunun pekiştirilmesini sağlar; yanlış ve eksik öğrenmeleri düzeltir; geçmiş ve gelecek konuya bağlantı kurulmasına imkân verir ve konu ve kavramların nasıl algılanması gerektiğine rehberlik eder.

Örnek

Öğretim elemanı, çevrim içi dersin sonunda öğrencilere “Konuyla ilgili anlaşılmayan bir nokta var mı? Sorusu olan var mı?” ifadeleriyle seslenir. Öğrenciler ise “Hocam ders bitti mi?” sorusunu yöneltir.

Öneri

Dersin bitiminde kapanış, öğrencilere bazı stratejiler kullanılarak sezdirilmeli, kapanış aktiviteleri ile öğrenme süreci etkin bir şekilde tamamlanmalıdır. Özellikle sunulan bilgileri ne şekilde zihinlerinde yapılandıracakları noktasında öğrencilere yol göstermek ve bilgilerin doğru zihinsel şemalara aktarmalarına yardımcı olmak bağlamında kapanış aktiviteleri oldukça faydalıdır. Bu sebeple:

- Kapanış, dersin öncesinde planlanmalıdır.
- Kullanılması gereken kapanış materyalleri önceden hazırlanmalıdır.
- Öğrencileri de sürece dâhil edecek bir kapanış yaklaşımı sergilenmelidir.
- Dersin kazanımları vurgulanmalıdır.
- Tasarlanan materyaller ile kapanış zenginleştirilmelidir.
- Öz ve anlaşılır ifadelerle kapanış süreci kısa tutulmalıdır.

Kapanış dersin ana hatlarıyla gözden geçirilmesidir ve etkili olabilmesi için özetlemeyle, tartışmayla, öğretim materyalleri ile kapanış yapılabilir:

İnsan ötesi ve Tıbbın geleceği.pdf

Halihazırda yaptıklarımız!

*Güney Afrikalı atlet Oscar Pistorius

Doğalından daha iyi performans gösteren yapay uzuvlar?

Tıbbın Geleceği: Yapay zekada mı?

Video (1)

HAKAN ERTİN

Katılımcılar (38)

Aktif Konuşmacılar

Toplantı Sahipleri (1)

HAKAN ERTİN

Sunucular (0)

Katılımcılar (37)

AHMET UBEYD MİSİR

AYŞENUR SOYSAL

BERA MERT

BEYZA BOZAN

DERYA YILMAZ

EBRAR SENA İSKENDER

ELA NUR AKGÜNEŞ

ENİNE ESEN NURBANU

Sohbet (Herkes)

ZEYNEP BİNBOĞA: hastayı iş değiştirmeye ikna etsək?

NUREFSAN SEVDE TANTÜRK: teşekkürler hocam

MUSTAFA ALİ MISIRLI: hocam bu bahsettiğimiz pedofili gibi hastalıkların tedavisi oluyor mu

MUSTAFA ALİ MISIRLI: bilginiz vr mı

2.1.4.1. Özetlemeyle Kapanış

Tek yönlü iletişim biçiminde gerçekleşen kapanış türüdür. Öğretim elemanı bu kapanış biçiminde dersin temel kazanımlarını sözlü olarak veya kısa bir sunum yaparak özetler. Konunun önemli kısımları gözden geçirilir. Bu kapanış türünde öğrencilerin biraz pasif durumda kaldığı görülür.

2.1.4.2. Tartışmayla Kapanış

Öğrenme sürecinin ana hatlarıyla değerlendirildiği bu kapanış türünde özetlemeden farklı olarak öğrenciler pasif durumdan aktif duruma geçer. Eğitici geri bildirimlerle öğrencilerin motivasyon ve dikkatlerini yükseltir. Öğretim elemanı öğrencilerle etkileşime geçerek kazanımlara yönelik geri bildirimleri öğrencilerden alır, soru-cevaplarla öğrenciler kapanış sürecine katılır.

2.1.4.3. Öğretim Materyaliyle Kapanış

Öğretim elemanı kapanış sürecinde öğrencilere farklı içerik sunmak için kapanışa özgü materyal kullanabilir. Öğrencilerinin dikkat ve motivasyonlarını artırmak için materyallerin yorumlanması ve değerlendirilmesi istenir. Bu materyaller sadece kapanışta kullanıldığı için öğrenci-öğrenci ve öğrenci-eğitici etkileşimini artırmaya katkı sağlar.

Rota 11: Tartışmayla ve materyallerle yapılan kapanışlarda öğrencilerin etkin katılımı söz konu-

sudur. Ayrıca bu kapanış biçimlerinde öğrencilerin dikkat ve motivasyonlarının yükseldiği de görülmektedir.

Örnek

Öğretim elemanı, çevrim içi dersini planladığı gibi tamamlamış, ders sonunda “Neyi doğru, neyi eksik yaptım?” sorusunu kendisine sormuştur.

Öneri

Her öğretim elemanının her bir farklı derste en az bir defa ders kaydını dinleyerek öz değerlendirme yapmalıdır. Bireyin belirli bir konuda kendini değerlendirme süreci olan öz değerlendirme ile kişi ilgili konudaki davranışlarının, düşüncelerinin kayıt altına alınması, bu davranışların analiz edilmesi ve buna bağlı olarak kararlar almasını içerir ve öğretim elemanlarının profesyonel gelişimlerine katkı sağlar. Öz değerlendirme, öğretim elemanının neyi doğru, neyi eksik veya yanlış yaptığı sorularına cevap verir.

Öz değerlendirme ile:

- Öğretim elemanı, çevrim içi derslerde kendi başarı/beceri durumunu doğrudan değerlendirerek güçlü ve zayıf yönleri ile performansını iyi fark eder.

- Öğretim elemanı, çevrim içi derslerde daha kolay ve etkin bir planlama yaparak dersin verimini artırır. Zaman yönetiminden materyal kullanımına kadar birçok bileşende öğretim elemanına fayda sağlar.
- Çevrim içi derslerdeki kaygıyı ve stresi azaltır öz güveni artırır.
- Yenilikçi tutum sergilemenize katkı sağlar, bu yolla üretkenlik artar.
- Zaman daha iyi yönetilir, çevrim içi ders sürecin daha iyi anlaşılır, daha nitelikli etkinlikler geliştirilir.

2.1.5. Uzaktan Eğitimde Ders Planı Örneği

Dersin Adı: Sözlük Bilimi

Konu: Sözlüklerde temel yapı

Hedefler:

- Sözcüğün ne olduğunu açıklar.
- Sözlük birimini açıklar.
- Sözcük biçimini açıklar.
- Sözlüklerde makro yapıyı açıklar.
- Sözlüklerde mikro yapıyı açıklar.

Süre: 60 dakika

Ders Öncesi Planlama

- Teknik kontroller yapılır, görüntü ve ses sisteminin nasıl işlediği test edilir.
- Dersin yapılacağı oda kontrol edilir, dış müdahale olmaması için mümkünse kilitlenir.
- Derste kullanılacak materyaller hazırlanır, arayüzden paylaşılacaksa test edilir veya ulaşabilir yerde tutulur.
- Arka plan görüntüsü kontrol edilir.
- Kılık kıyafet kontrol edilir.
- Hedef ve kazanımlar kontrol edilir.

Giriş Planlama (1.-7. dakika arası)

- Karşılama etkinliği olarak selamlama
- Derse geçiş etkinliği olarak ön bilgi kontrolü
- Öğrenme çıktıları ile ilgili olarak öğrencilerin bilgilendirilmesi
- Giriş etkinliklerinde öğrencilerin konuşmaya teşvik edilmesi

Derste Zaman Yönetimi (7.-50. dakika arası)

- Öğretim elemanı, çevrim içi platformda materyalleriyle ders sunumunu yapar.

- Kullanacağı materyallerle her 10 dakikada bir etkinlik kullanıp dikkatleri çeker.
- Geri bildirim kullanarak öğrencileri sürece dâhil eder.
- Soru-cevaplarla tartışma ortamı yaratır, öğrencilerden gelen soruları tekrar ederek cevaplar.

Kapanışı Planlama (50.-60. dakika arası)

- Öğrencileri de sürece dâhil edecek bir kapanış yaklaşımı sergilenir.
- Dersin kazanımları vurgulanır.
- Tasarlanan materyaller ile kapanış zenginleştirilir.
- Öz ve anlaşılır ifadelerle kapanış süreci kısa tutulur.
- Bir sonraki çalışma için öğrenciler bilgilendirilir.
- Kapanış sonrası materyal değerlendirmesi yapılır.
- Kapanış sonrasında öz değerlendirme yapılır.

2.1.6. Çevrim İçi Derslerde Olası Teknik Sorunlar ve Sorunların Çözüm Yöntemleri

Çevrim içi ders platformları teknolojideki ilerlemelere paralel olarak gelişmektedir. Bu platformlarda kullanılan Öğretim Yönetim Sisteminin (ÖYS) öğretim elemanı ve öğrenciler tarafından etkili ve doğru kullanımı verimli bir öğretim süreci yaşamak için oldukça önemlidir. Bu bölümde çevrim içi derslerde öğretim elemanı ve öğrencilerin karşılaştıkları ve üniversitemizin uzaktan eğitim birimlerindeki teknik ekiplerince kayıt altına alınmış ve giderilmiş teknik sorunlar senaryolaştırılarak anlatılmıştır.

Örnek

Öğretim elemanı çevrim içi dersi planlamış ve dersi planlanan saatte başlatmıştır. Ancak ilerleyen dakikalarda bazı öğrenciler söz hakkı isteyerek bazı öğrenciler ise yazılı olarak öğretim elemanından gelen sesin pürüzlü ve robotik bir tonda olduğunu ve anlaşılmadığını ifade etmiştir.

Öneri

Kılavuzun etkili iletişim bölümünde de belirtildiği gibi iletişimin başarılı ve etkili olabilmesi için sesin akıcı ve anlaşılır olması gerekmektedir. **Robotik ses tonu ile karşılaşmak teknik bir sorundur** ve çözümü de Öğretim Yönetim Sistemi araçları aracılığıyla düzeltilebilmektedir. Bunun için kullandığınız sistemdeki aşağıdaki işlemleri yaparak bu sorunu giderebilirsiniz: Sanal sınıf içinde toplantı menüsü > tercihler > mikrofon > gelişmiş ses kullan özelliği pasif duruma getirilmelidir.

Örnek

Öğretim elemanı çevrim içi dersi planlamış ve dersi planlanan saatte başlatmıştır. Giriş ve karşılama etkinliklerini yaparak derse başlayan öğretim elemanı hazırladığı eğitim materyalini Öğretim Yönetim Sistemi ile öğrencilerle paylaşmak istemiş ve bunun için hazırladığı dosyayı sisteme yüklemeye çalışmıştır. Ancak her defasında “Dosyanız yüklenirken hata oluştu.” ifadesi ile karşılaşmıştır. Neticede ders zaman yönetimi ve verimlilik açısından başarısız geçmiştir.

Öneri

Öğretim materyali bir dersin etkili ve verimli geçmesi için oldukça önemli eğitim araçlarıdır. Bu tür materyaller öğrenmeyi hızlandırdığı gibi kalıcılışmasını da sağlamaktadır. Bu sebeple materyaller eksiksiz ve tam olarak sisteme yüklenmelidir. **“Dosyanız yüklenirken hata oluştu.” ifadesi teknik bir sorundur** ve çözümü için aşağıdaki işlem yapılmalıdır:

Dosya adı değiştirilerek İngilizce karakterler kullanılmalıdır (Türkçe karakter kullanılmamalıdır).

Örnek

Öğretim elemanı çevrim içi dersi planlamış ve dersi planlanan saatte başlatmıştır. Giriş ve karşılama etkinliklerini yaparak derse başlayan öğretim elemanı hazırladığı materyali sisteme yüklemek istemiş ancak dosyanın yüklenmesi çok zaman almıştır. Bu sebeple öğretim elemanı derste planladığı etkinlikleri yapamamış ve bazı konuları yetiştirememiştir.

Öneri

Etkili ve verimli bir dersin en önemli araçlarından olan materyallerin yüklenmesinde karşılaşılan ve dersin zaman yönetimini olumsuz etkileyen bir sorun olan **dosya yüklemesinin çok zaman alması teknik bir sorundur** ve çözümü için aşağıdaki işlem yapılmalıdır:

Dosya formatının “pdf” uzantısına çevrilerek yüklenmesi gerekir.

Örnek

Öğretim elemanı çevrim içi dersi planlamış ve dersi planlanan saatte başlatmıştır. Materyallerini öğrencilerle paylaşan ve verimli bir çevrim içi ders geçiren öğretim elemanı dersin ilerleyen dakikalarında kameranin donması ve mikrofonun kesilmesi sorunu ile karşılaşmıştır.

Öneri

Kameranin donması ve mikrofonun kesilmesi internet bağlantı hızı ile ilgili teknik bir sorundur ve çözümü için aşağıdaki işlem yapılmalıdır:

İnternet hızının kontrolü sağlanmalı ve kablosuz internet kullanılıyor ise mümkün olduğu sürece kablolu bağlantı kullanılması daha faydalı olacaktır.

Örnek

Öğretim elemanı çevrim içi dersi planlamış ve dersi planlanan saatte başlatmıştır. Dersin ilerleyen dakikalarında öğretim elemanı, mikrofonda herhangi bir sorun yokken kameranin görüntüyü vermeyip sadece siyah ekran göstermesi sorunu ile karşılaşmıştır.

Öneri

Kameranin görüntüyü vermeyip sadece siyah ekran göstermesi sorunu teknik bir sorundur ve çözümü için aşağıdaki işlem yapılmalıdır:

Bu sorun internet tarayıcısı kaynaklı olup (genellikle Google chrome) çözülebilmesi için sanal sınıfa girişin farklı tarayıcılardan (en sağlıklısı internet Explorer tarayıcısıdır) olması gerekmektedir.

Örnek

Öğrenci çevrim içi derse planlanan saatte katılmış, ancak Öğretim Yönetim Sistemi öğrenci ekranında sadece sunucu alanının görünmesi sorunu ile karşılaşmıştır.

Öneri

Sadece sunucu alanının görünmesi sorunu Öğretim Yönetim Sistemindeki araçların kullanılması ile giderilebilecek bir sorundur ve bu sorunu gidermek için aşağıdaki işlem yapılmalıdır: Toplantı > yalnızca sunucu alanını etkinleştir pasif durumda olmalıdır.

Örnek

Öğretim elemanı ve öğrenciler planlanan saatte derse katılmış ancak öğretim elemanı derste yapacağı bazı etkinlikler için öğrencilere soru-cevap yöneltirken katılımcıların sunucu olmaları sorunu ile karşılaşmıştır.

Öneri

Katılımcıların sunucu olmaları sorunu teknik bir sorundur ve bu sorunu gidermek için Öğretim Yönetim Sistemindeki araçlar kullanılmalıdır. Bu sorunu gidermek için aşağıdaki işlem yapılmalıdır:

Toplantı > Erişim ve girişi yönet > Katılımcıları sunuculara otomatik olarak ata seçeneğinin pasif olması gerekmektedir.

2.2. ÖĞRETİM MATERYALİ TASARIMI VE KULLANIMI

2.2.1. Öğretim Materyalinde Dil Kullanımı

Ders materyalleri öğretim elemanının sahip olduğu derin bilgi birikimini ve akademik deneyimi yansıtmalıdır. **Ancak bu tür kitaplar, yazarların/akademisyenlerin hazırladığı diğer bilimsel yayınlar gibi değildir.** Dolayısıyla hedef kitlenin hazırbulunuşluk düzeyine uygun derinlikte ve onları yakalayacak bir dil ile yazılmaları gerekir. Sözelimi bir akademisyenin yazdığı bir makale o alandaki uzmanlara hitap edecektir fakat buradaki hedef kitlenin ekseriyetle lisans düzeyinde olduğu unutulmamalıdır. **Bilimsel yayınlarda aranan ilk ölçüt bilime katkı sağlamakken ders kitapları ilgili ders için bilgi ve uygulamaya dönük temel kaynaktır.**

Ders materyalleri, aktif öğrenmeyi sağlamak için **anlamaya, yorumlamaya ve uygulamaya yönelik** hazırlanmalıdır. Bu yüzden, bir sistem ya da öğrenme modeline uygun hazırlanan kitapların aktif öğrenmeye olumlu bir etkisi vardır. Ayrıca ders materyallerinin içerikleri aşağıda detaylı olarak izah edilen info-grafikler, zaman çizelgeleri, anahtar kavram açıklamaları, karekod uygulamaları, kısa biyografiler, bilgi kutuları vb. öğelerle zenginleştirilmeli; öğrenme içeriği öğrenciye daha etkili ve kalıcı bir şekilde aktarılmalıdır.

2.2.2. Öğretim Materyalinde Kazanımlar

Kazanımlar tablosu, öğrencinin öğreneceklerini ölçülebilir biçimde ifade eden geniş ve genel beyandır. Öğrenme kazanımı ise “öğrencinin öğrenme dönemi sonunda ne bilmesinin, ne anlamasının ve/veya yapabilmesinin belirlendiği ifadelerdir.” Bilgi, beceri ve tutum olarak ifade edilir. Öğrenme kazanımları, öğretilen konunun içeriğinden çok öğrencilerin neleri başardığına odaklanır. Öğrenme kazanımları, öğrenme aktivitesi sonunda öğrencinin neleri yapabileceğini ifade eder.

Öğrenme kazanımı, ders içeriği ya da öğretimin ne yapmak istediğini (learning objectives) belirten ifade **değildir**.

Örnek:

Ders: Hukukun Temel Kavramları

“İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler ve uygulamalar kavratılacaktır.” biçiminde bir cümle öğrenme kazanımı formatında değildir. “İnsan hakları ile ilgili temel ilkeler ve uygulamaları tanımlar.” biçiminde bir ifade ise öğrenme kazanımı formatına uygundur.

Öğrenme kazanımları yazılırken öğretim süreçleri (kazanımların nasıl sağlanacağı, öğrencilerin etkileşimde bulunacakları öğretim aktivitelerinin neler olacağı vb.) ile ölçme ve değerlendirme arasında ilişki kurulmalıdır.

Öğrenme kazanımlarının hepsi kesinlikle ölçülebilir olmalıdır. Bir başka deyişle, kazanımlar, öğrencinin öğrenmesinin test edilebileceği şekilde yazılmalıdır.

Örnek:

Ders: Temel Radyoterapi

Amaç: Onkolojik tedavi yaklaşımı olarak radyoterapinin tümör ve normal doku üzerindeki moleküler, hücresel ve organ düzeyindeki etki mekanizmalarının kavranması.

Kazanımları:

- Öğrenci, radyoterapinin moleküler düzeyde etki mekanizmalarını açıklayabilir.
- Öğrenci, radyoterapinin hücresel düzeyde etki mekanizmalarını açıklayabilir.
- Öğrenci, radyoterapinin normal doku üzerine olan etkilerini açıklayabilir.
- Öğrenci, radyoterapinin tümör dokusu üzerine olan etkilerini açıklayabilir.

2.2.3. Öğretim Materyalinin Eğitsel İçeriği

Öğretim materyali öğrenci merkezli olarak yazılmalıdır. Materyallerin yazımında program hedeflerine uyulmalı, kitaplar her açıdan estetik değer taşınmalıdır. Materyallerde bilgi ve yöntemler güncel olmalı, yeni araştırmalara yer verilmelidir. Materyaller toplumun gerçek sorunlarını yansıtmalı, öğretim yöntemi öğrenci odaklı olmalı, bireye kendini tanıma olanağı vermelidir. Öğrencilerin günlük yaşamından, deneyimlerinden örnekler verilmelidir. Materyallerde dil olarak açık, anlaşılır ve özenli Türkçe kullanılmalıdır. Bilgiler yanlı olarak sunulmamalı, bilimsellik ilkesi dikkate alınmalıdır. Bunların yanında kitaplarda neden-sonuç ilişkisi net olarak ortaya konulmalıdır.

Materyallerde karşılaşılan sorunlardan biri alt başlıklardır. Başlıklar nümerik olarak aşağıdaki formatta düzenlenmelidir.

1. Başlık

1.1. İkinci Düzey Alt Başlık

1.2. İkinci Düzey Alt Başlık

1.2.1. Üçüncü Düzey Alt Başlık

1.2.2. Üçüncü Düzey Alt Başlık

1.2.2.1. Dördüncü Düzey Alt Başlık

1.2.2.2. Dördüncü Düzey Alt Başlık

2. Başlık

2.1. İkinci Düzey Alt Başlık

2.2. İkinci Düzey Alt Başlık

Alt başlık sayısının çok fazla olması, kitabın eğitsel tasarımına zarar vermektedir. Bu durum açıklık, karmaşık olmama ilkesine uymamaktadır.

2.2.4. Öğretim Materyalinin Öğretme-Öğrenme Süreci

Öğretim materyalleri kısaca araç ve gereçlerden destek alınarak hedeflere ulaşmak amacıyla hazırlanan içerikler olarak tanımlanabilir. Materyaller bilgi verici, öğretimsel, deneyimsel, yönlendirici ve keşfedici özelliklere sahip olmanın yanı sıra etkili ve kalıcı öğrenme ortamlarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Geleneksel öğretimde ders kitabı, tahta ve tebeşir başrolde iken günümüzde sayısız öğrenme materyalinden bahsetmemiz mümkündür. Öğrenme-öğretme süreci başlamadan önce yanıtlanması gereken en önemli sorulardan biri, ne öğretileceği; diğeri ise nasıl öğretileceğidir. Bu sürecin yönetilmesinde kullanılacak öğrenme-öğretme modeli, yaklaşımı, stratejisi, son derece önemlidir. Öğrenme-öğretme süreci hem öğrenci hem de öğretim elemanının ortak alanıdır. Öğrenmenin verimli, kalıcı ve etkili olarak gerçekleşebilmesi için öğrencinin bu süreçteki ihtiyaçlarına, beklentilerine ve sorunlarına alternatifli çözümler bulunmalıdır. Eğer bu süreçte öğrencinin beklenti ve ihtiyaçları tam olarak karşılanamazsa, problemler çözülemezse, birçok hata oluşabilecek ve hedef ve kazanımlara ulaşamayacaktır.

Rota 12: Öğretim sürecinde materyal kullanımını sürece önemli katkılar sağlayacaktır. Bunlar:

- Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım eder.
- Dikkat çeker.
- Hatırlamayı kolaylaştırır.
- Soyut kavramları somutlaştırır.
- İçeriği basitleştirir, öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Öğrenmede kalıcılığı artırır.
- Zamandan tasarruf sağlar, tekrar kullanılabilir, güncellenebilir.

Rota 13: Öğretim sürecinde materyal kullanılmamanın ise birtakım dezavantajları olacaktır. Bunlar:

- Çevrim içi platformlarda dikkat dağıtan unsurlar fazla olduğundan öğrenme ortamından kopuşu kolaylaştırır.
- Dikkati ve motivasyonu azaltır.
- Dersin sıkıcı ve tekdüze geçmesine neden olur.
- Soyut konularda öğrenmeyi zorlaştırır.
- Zaman yönetimini zorlaştırır.

Genellikle bilgi verici, yönlendirici, keşfedici özelliklere sahip olan öğretim materyalleri öğrenme hedeflere ve kazanımlara ulaşmada öğretim elemanının yardımcısıdır. Sosyal bilimlerden fen bilimlerine kadar tüm alanlarda öğretim materyalleri kullanılır ve kullanılmalıdır. Daha önce de ifade

edildiği gibi çevrim içi ortamlarda öğretim elemanı ve öğrenci yüz yüze eğitime göre daha dezavantajlı olduğundan materyal kullanımı çevrim içi platformlarda daha önemli ve gerekli bir hâl almaktadır.

Rota 14: Tasarlanan ve kullanılan bir eğitim materyali:

- **Basit, sade ve anlaşılır olmalı**
- **Dersin/konunun amaçlarına uygun olmalı**
- **Önemli ve özet bilgilere yer verilmeli**
- **Dersin ve konunun hedeflerini içermeli**
- **Konuya yönelik önemli noktaları vurgulayabilmeli**
- **Tasarımda kullanılan görsel ve işitsel tüm öğeler öğrenci seviyesine uygun olmalı**
- **Dikkat ve ilgi çekici olmalı**
- **Herkesin erişimine açık olmalı**
- **Hazırlanan materyal güncellenebilmeli**
- **Metin ve görsel dağılımı ideal standartlarda olmalıdır.**

Öğretimi destekleyen, öğrenci ile eğitici arasında bir köprü vazifesi gören materyallerin konu ile tutarlı olması beklenir. Uygun materyaller çoklu öğrenme ortamı sağlar, öğrenme ve hatırlamayı kolaylaştırır ve zamandan tasarruf sağlar. Öğrencilerden gelen tepkileri gözleme fırsatını öğretim elemanına verir. Çevrim içi dersler teknoloji tabanlı eğitim platformu olduğundan materyallerinde yüz yüze eğitim ortamında kullanılan materyallerden farklılık göstermesi ve ortama uygun olması zorunludur.

2.2.5. Öğretim Materyali Türleri

Çevrim içi derslerde kullanılacak ve tasarlanacak materyalleri dört alt başlıkta değerlendirmek mümkündür. Bunlar:

- Sunum Dosyaları
- Görsel Materyaller
- Metin Tabanlı Materyaller
- Görsel ve İşitsel Materyalleri

2.2.5.1. Sunum Dosyaları

Kullanım alanı giderek artan sunum dosyaları yaygın öğretim materyallerinden biridir. Hazırlanması kolay olan sunum dosyaları eğer nitelikli sunum yöntemleri ile birlikte kullanılırsa beklenen etkiyi yapabilmekte, aksi durumda etkisiz kalabilmektedir. Özellikle çevrim içi eğitimde sunum dosyalarının arayüz ile birlikte değerlendirilerek hazırlanması gerekmektedir. Etkili bir sunum için yapısal ve biçimsel konulara dikkat edilmelidir.

Rota 15: Etkili bir sunum için olmazsa olmazlar arasında:

- **Sunumda anahtar sözcükler yer almalı, belli aralıklarla vurgulanmalıdır.**
- **Metin bölümü gereğinden fazla olmamalıdır.**

- **Etkinlikten örneklere kadar belli bir standardı olmalıdır.**
- **Dili sade ve anlaşılır olmalıdır.**
- **Sunum belli bir plan dâhilinde ilerlemeli ve sunum sonunda özet bölümüne yer verilmelidir.**

Örnek

Öğretim elemanı, derste kullandığı sunum dosyasını arayüzden öğrencilerle paylaşarak çevrim içi dersi yürütmektedir. Ancak sunum dosyası çok fazla cümle içerdiğinden öğretim elemanı dosyayı okuyarak dersi tamamlama eğilimindedir. Derse katılan öğrencilerin dikkati ise çoktan dağılmıştır.

Öneri

Öğretim elemanı sunum dosyasını baştan sona okuyarak öğrencileri aktif durumdan pasif duruma düşürür. Sunum dosyası gereğinden fazla cümle içerirse öğrencilerin dikkati dağılır, öğretim elemanı konuya odaklanmakta güçlük çeker. Bu sebeple sunumda önemli başlıklar ve vurgulamalara yer verilmeli, bu öğretim materyali konu ve öğrenci arasında bir köprü vazifesi görmelidir.

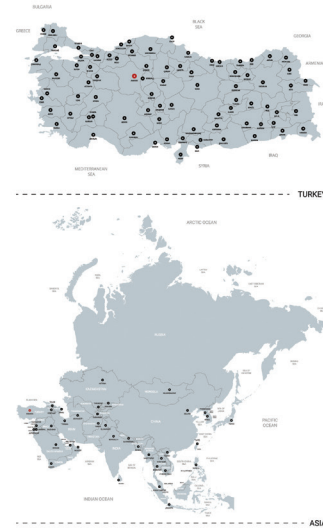
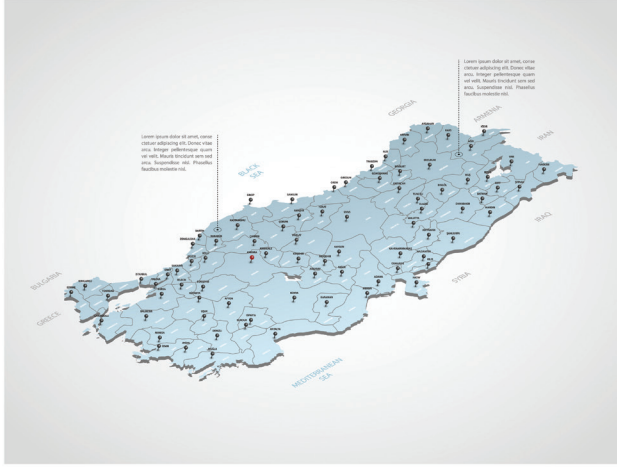
2.2.5.2. Görsel Materyaller

Bu materyaller öğrencilerin daha çok görsel iletişim kanallarını kullanarak öğrenme sürecine katkı sağlar. Öğrenme süreci tekdüzelikten sıyrılarak öğrencilerin dikkat ve motivasyonunun artırır, öğrenmeyi kalıcı hâle getirir. Bu tip materyaller dikkat ve ilgi çekici bir içeriğe sahip olmalıdır. Görsel materyaller iki alt grupta değerlendirilebilir:

2.2.5.2.1. Fotoğraf - Resim - Karikatür

Bu materyal grubunda fotoğraflar ve resimler öğrencilerde gerçeklik algısını kolaylaştırdığı için öğrenmeyi kalıcılaştırır. Fotoğraflar öğretim ortamında değişik biçimlerde kullanılabilir. Örneğin, üretim sürecinin açıklanmasında kullanılan fotoğraflar öğrenmeyi kolaylaştırır. Ayrıca bu materyal grubunda yüzey yapı ve derin yapı olarak adlandırabileceğimiz iki anlam katmanı söz konusu olabilir. Yüzey yapı ilk olarak öğrencilerin farkına vardığı anlam, derin yapı ise hemen keşfedilmeyen keşfedilmesi için çaba harcanan anlam katmanıdır. Öğrenciler anlama çabası ile hedeflere ulaşmak kolaylaşır. Öte yandan karikatürlerin öğrenmeyi eğlenceli hâle getirmeye katkı sağladığı da görülmektedir.

MAP OF TURKEY

2.2.5.2.2. Çizimler - Tasarımlar - Bilgi Grafikler

Genel olarak çizimler tasarlara oranla daha fazla ayrıntı içerir. Çizimler ilişkilerin gösterilmesini ya da süreçlerin açıklanmasına da yardımcı olur. Grafikler, sayısal verilere ilişkin görsel sunum sağlar. Bunlar ayrıca, konular arasındaki ilişkileri ve verilerdeki eğilimleri gösterir. Birçok tablo grafiğe çevrilebilir. Veriler grafikte daha kolay yorumlanabilir. Ayrıca, grafikler tablolara oranla çok daha ilgi çekicidir. Bilgisayar yazılımlarıyla kolayca şema, grafik ve diğer görseller üretilebilmektedir. Özellikle bilgi grafikler, içerdikleri bilgilerin akılda kalıcılığını sistematik ve görsel şekilde aktardığı için öğrenmeyi kalıcılaştırır.

2.2.5.3. Metin Tabanlı Materyaller

Çevrim içi derslerde öğrenci ve öğretim elemanı etkileşimi gerektiğinden bazı durumlarda bireysel öğretimi desteklemek için metin belgesi, pdf dosyası gibi metin tabanlı öğrenme materyalleri kullanılabilir. Öğrencilere daha kapsamlı bilgi vermek ve kaynak sunmak amacıyla bu tarz materyaller paylaşılabilir. Sunum dosyaları öz ve basit iken metin tabanlı materyaller kapsamlı ve ayrıntılıdır. Çevrim içi derslerde ders esnasında metin tabanlı materyallerin kullanımı yerine ders sonrası bireysel öğrenme aktivitelerinde kullanılmalıdır.

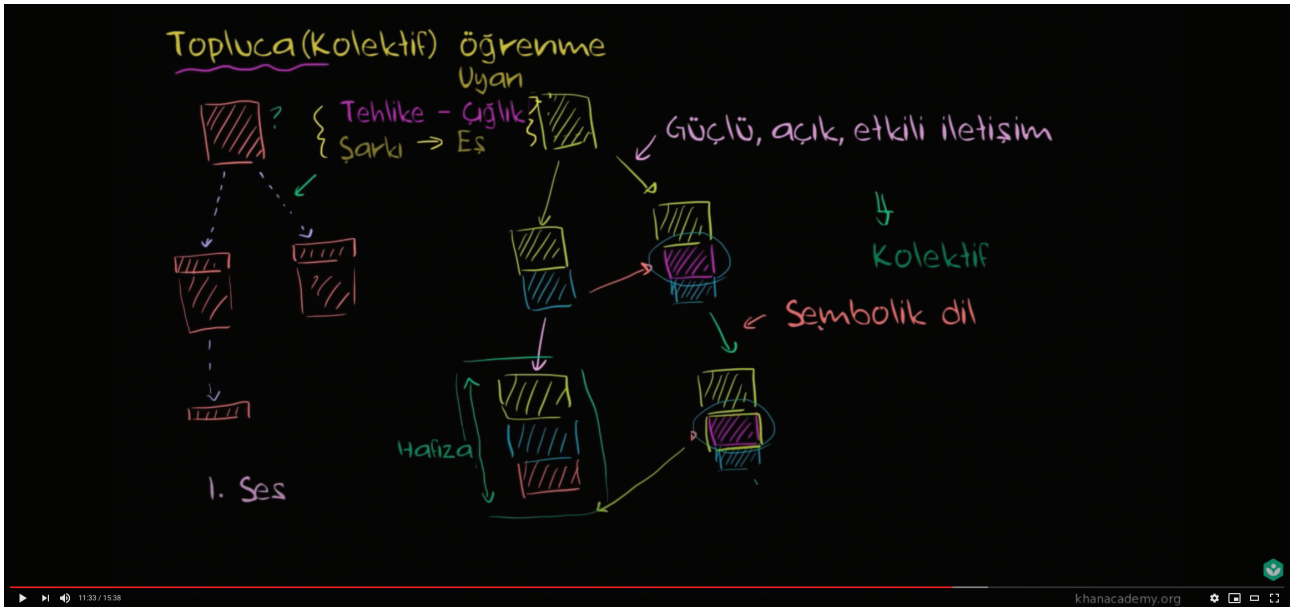
Rota 16: Çevrim içi derslerde çoğunlukla öğretim elemanı-öğrenci etkileşimi için etkili materyaller tercih edilerek verimli bir öğrenme süreci gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerin materyallerle etkileşim içinde olması teşvik edilmelidir.

2.2.5.4. Görsel ve İşitsel Materyaller

Çevrim içi derste birden fazla araç içeren ve bir konu etrafında organize edilen öğretim/öğrenme materyallerinin kullanımı gerekebilir. Bu tür çoklu ortam materyalleri “Bilgiyi sunmak için görsel ve işitsel materyallerin birlikte kullanımı” olarak tanımlanabilir. Bu kısa tanımdan da anlaşılacağı gibi öğretim materyallerinin tek bir iletişim türü kullanmak yerine, birden fazla iletişim türü içermesi çoklu ortam olarak kabul edilmektedir. Sadece metinden veya ses dosyasından ibaret olan bir materyalde doğal olarak çoklu ortam materyali olamaz. Birden fazla iletişim kanalı kullanılarak bilginin aktarılmasında kullanılan materyaller özellikle iletişim ve tasarım alanındaki gelişmelerle birlikte son yıllarda, öğretim materyallerinin oluşturulmasında farklı araçların ve nesnelerin kullanımı yaygınlaşmıştır.

Diğer materyal türlerinde olduğu gibi bu tür çoklu ortam materyallerinde de öğretim elemanı materyalin hacmine dikkat etmelidir. Her öğrencinin internete erişimi, internet hızları gibi konular farklılık gösterdiğinden materyallerde de bu konular göz önünde tutulmalıdır. Çevrim içi platformlarda bağlantı hızları, internete erişim biçimi, materyalin kapsadığı alan gibi hususlar önem arz etmektedir, bu sebeple materyal tasarlamada göz önünde bulundurulmalıdır.

Videolar eğitim alanında yaygınlaşan çoklu ortam materyalleri arasında yer almaktadır. Her birinin öğrenmede farklı kullanım amaçları ve farklı etkileri bulunmaktadır. Önemli olan nokta amacımız doğrultusunda, daha etkili olabilecek ortamı tasarlayabilmek, seçebilmek ve kullanabilmektir.

2.3. MATERYAL DEĞERLENDİRME

Öğretim elemanının, öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin yanında öğretme sürecinde tasarlayıp kullandığı materyalleri de test etmesi gerekmektedir. Bu yolla daha kaliteli materyallerin ortaya konulacağı unutulmamalıdır. Öğrenme ve öğretme süreçlerine destek olan materyaller, değerlendirme sürecinde içerik, sunum ve öğrenme yönünden test edilmelidir. Öğretim elemanı içerik, sunum ve öğrenme yönünden aşağıdaki soru formundaki ölçütlere göre materyal değerlendirmesi yapabilir:

Rota 17: İçerik Yönünden

- İçerik konuyla ilgili temel standartlara ve ders açıklamalarına uygun olarak tasarlandı mı?
- Öğrenci becerilerine, sınıfın düzeyine ve zaman yönetimine uygun mu?
- Deneyim ve uzmanlığınız tasarladığınız materyallere yansıdı mı?
- Materyalin içeriği tarihsel bağlam, olgu ve kavramlar açısından yeterli düzeyde mi?
- İçeriğiniz güncel mi?
- İçeriğiniz anlamlı bir bağlama, gündelik yaşamla ilgili bağlantılar içermekte mi?
- İçeriğinizde cinsiyet, etnik köken, din ve mezhep gibi ölçütler yönünden adil bir yaklaşım göstermekte mi?
- İçerik insanlara ve doğaya karşı şefkat ve sempatik bir tutum sergiliyor mu?

Yukarıdaki sorulara verilen cevaplar materyal içeriğini güncelliği, otantikliği, doğruluğu gibi yönlerden değerlendirmenize olanak sağlayacaktır.

Rota 18: Sunum Yönünden

- Kaynaklar hedeflenen öğrenme çıktılarına karşılamaya uygun ve yeterli mi?
- Öğrenme ve öğretme süreçlerindeki bileşenler materyalde birbirleriyle uyumlu mu?
- Materyalin yapısı ve formatı erişim konusunda kolaylık sağlıyor mu?
- Materyalin kompozisyonun hedeflenen öğrenme çıktılarına izin verecek şekilde düzenlendi mi?
- Materyalin dili ve görseller seçilirken öğrencilerin becerileri ve seviyeleri göz önünde tutuldu mu?
- Materyalin kapsamı öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenledi mi?
- Materyalin kullanımı kolay mı?

Yukarıdaki ölçütlere verilen cevaplar materyalin yapılandırılmasından kapsayıcılığına ve anlaşılabilirliğine kadarki hususlarda öğretim elemanına değerlendirme olanağı verecektir.

Rota 19: Öğrenme Yönünden

- Materyaller, öğrencilerin motivasyonlarını artıracak özelliklere sahip mi?
- Materyaller hedeflenen öğrenme çıktılarına verecek yapıda mı?
- Materyaller net açıklamalar içeriyor mu?
- Materyaller öğrenciler için gerekli yönlendirmelere sahip mi?
- Materyaller hedeflenen öğrenme ve değerlendirme stratejilerine sahip mi?
- Yukarıdaki sorulara verilen cevaplar tasarlanan ve kullanılan materyalin motivasyondan yönlendirme ve değerlendirme stratejilerine kadarki konularda öğretim elemanına değerlendirme fırsatı verecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİM İÇİ DERSLERDE

NİTELİKLİ SUNUM HAZIRLAMA

VE ETKİLİ İLETİŞİM

3.1. NİTELİKLİ SUNUM HAZIRLAMA

Pek çoğumuz çevrim içi derslerle Covid-19 salgını nedeniyle oldukça hızlı bir biçimde tanıştık. Bu kısa sürede edindiğimiz deneyimler yüz yüze dersler ile çevrim içi derslerin temel dinamiklerinde pek çok farklılığın olduğunu gösterdi.

Öncelikle hepimizin sınıf ortamında yüz yüze eğitime, bu eğitim sırasında bir sınıfta nasıl davranılacağına ilişkin uzun bir deneyimimiz bulunmaktadır. Çevrim içi öğrenmeye ilişkin sosyal kurallar, sınıf prosedürleri ve beklentiler ise daha az açıktır. Bu durumdan dolayı çevrim içi yöntem gerek öğrenciler gerekse öğretim elemanları için pek çok belirsizliği de beraberinde getirmektedir (cordon-line.net). Ancak çevrim içi eğitimi biraz daha yakından tanımak ve birtakım pratiklerimizi geliştirmek bu yeni öğrenme ortamına da hızlı biçimde adapte olmamızı sağlayabilir.

Tahminlerimizin aksine çevrim içi eğitim sürecinin yüz yüze eğitime göre daha fazla etkileşim gerektirdiği belirtilmektedir (cordonline.net). Çünkü yüz yüze eğitim sırasında öğrencilerin örtük bir biçimde de olsa “katılımcı” olduğu buna karşın çevrim içi derslerde öğrencilerin her zaman başkalarının etkileşimini izleyemedikleri ve katılımcı olmanın önündeki engellerin daha fazla olduğu, bu nedenle de etkileşim sürecinin iyi bir biçimde yapılandırılmasının çevrim içi eğitimde daha elzem olduğu vurgulanmaktadır.

Çevrim içi eğitimin bizler için yeni olmasının yarattığı kimi güçlüklerle karşın esasen pek çok avantajı da bulunmaktadır. Çevrim içi eğitimde ders materyalleri sürekli güncel kalır. Statik olan ders kitaplarından veya öğretmen notlarından farklı olarak, dijital materyal herhangi bir zamanda en yeni bilgilerle güncellenebilir (Gupta, Eastman ve Swift, 2005). Eğitim süreci, öğrenciyi dersle birden çok kanal aracılığıyla meşgul eder (Keeler ve Horney, 2007). Öğrenciler içeriği istedikleri zaman istedikleri yerden yeniden görüntülemelerine veya düzeltmelerine olanak tanır (Lehmann ve Chamberlin, 2009). Bu bağlamda özellikle hazırlanacak olan sunumların niteliğinin büyük önemi bulunmaktadır.

3.1.1. Genel İlkeler

En iyi sunum ve özellikle de Üniversitelerde en fazla kullanılan PPT (Powerpoint) sunumu gerek olumlu gerekse olumsuz özelliklerin öne çıkmadığı diğer bir deyişle, müstakil olarak hatırlanmayan ancak asıl sunum olan konuşmacının anlattıklarına büyük destek sağlayan sunumdur. Dolayısıyla, PPT sunumu bizim aktarmak istediklerimizi daha açık, kalıcı, etkileyici ve eksiksiz biçimde aktarılmasında yardımcıdır.

Bir veriyi sözle anlatmaktansa bunu görselleştirmek, bir deneyi öğrencilerin hayal etmesini beklemek yerine doğrudan göstermek, konuşmanın önemli noktalarını belirginleştirmek şüphesiz o konuşmaya güç katacaktır. Bu nedenle iyi bir PPT hazırlamak derslerin anlatılışı sırasında bize güçlü bir yardımcı olacağı gibi öğrencilerin de kavrama süreçlerini destekleyecektir.

PPT'nin bu avantajları karşısında iyi kurgulanmaması, bilginin slaytlara deyim yerindeyse boca edilmesi, sunumlarda çalışma belleğimizin işleyebileceğinden çok daha fazla sayıdaki bilginin bulunması, sunumun bir kurgusunun bulunmaması, sunumun amacının, sonucunun net bir biçimde belirlenmemesi ve geçişler arasında ilişkiselliğin sağlanmaması gibi durumlar da bir sunumu oldukça olumsuz etkileyecektir.

Bu önem nedeniyle PPT hazırlanmasında bir standart oluşturmak, belirli temel ilkeleri göz önünde bulundurmak derslerinizin daha etkili olmasını ve öğrencilerinizin daha fazla verim olmasını sağlayacaktır.

3.1.2. Altı Adımda Nitelikli Sunum Hazırlama

3.1.2.1. Sunum Standardı Oluşturma

PPT sunumlarınızın tamamının bir standart içermesi gerek sizin gerekse öğrenciler için büyük kolaylık oluşturacaktır. Sunumlarınızda kapak, içindekiler ve içerik sayfaları için bir standart oluşturabilirsiniz.

Rota 20: Sunumu hazırlayan kişinin unvanı, adı-soyadı ve sunum konusunun başlığının yer aldığı “kapak” sayfası hedef kitleyle ilk etkileşimi gerçekleştiren sunum bölümüdür. Bu sebeple bu bölümde belli bir standart sağlanmalıdır. Sunumu hazırlayanın ad-soyad bilgisi ile konu başlığı belli bir düzen içinde ve farklı renklerde sunulduğunda hedef kitlenin zihninde birbirinden farklı düzeyde algılanmasını sağlayacaktır. Ortalama sekiz sözcükten fazla olan konu başlıkları tek bir satıra sığmayabileceğinden hem zihinde kalıcılığının sağlanması hem de estetik açıdan iki satıra bölünmeli ve satırlar ortalanmalıdır.

Hedef kitleyi etkileme ve konunun ilk andan itibaren ciddiye alınmasını sağlamadaki en önemli etken sunum şablonudur. Powerpoint başta olmak üzere sunum hazırlamaya imkân veren çeşitli programların/platformların çok sayıda şablonu bulunmaktadır. Peki şablon seçiminde “doğru karar” nasıl verilir? Bu temel sorunun cevabını bulabilmek için öncelikle birtakım sorulara cevap verilmelidir:

- Sunum konusu nasıl bir nitelendirmeye uygundur? (Ciddi, eğlenceli, önemli, çok önemli vb.)
- Nasıl bir kitleye hitap edeceğim? Statü ve yaş aralığı nasıl? (Öğrenci, iş insanları, yönetici, akademisyen vb.)

Hitap edilecek kitlenin özellikleri çoğu zaman sunum konusunun niteliğinin önüne geçebilmektedir. Örneğin; uluslararası ilişkiler alanının mihenk taşı olarak kabul edilen bir konuyu 18-24 yaş aralığına anlatırken kullanılacak şablonun tasarımı, renkleri ve grafik biçimi aynı konunun 30 yaş üzeri kitleye anlatılırken hazırlanan bir sunumdan farklı olmalıdır. Çünkü sunum (izleyen kitle açısından) zihinsel bir öğrenme sürecidir ve bu kitlenin yaş aralığından kaynaklanan algıda seçicilik düzeyine hitap edecek materyali seçmek ve kullanmak sunumu hazırlayan kişinin en önemli önceliğidir. Karşınızdaki kitleyi psikolojik olarak yakalayamadığınız sürece sunumunuz amacına ulaşamayacaktır.

Rota 21: Bir sunumun konusu ve hedef kitlesi her ne olursa olsun şablon seçimi ve içerikte temel bir kural vardır: Şablon karmaşıklıktan uzak, sade ancak etkileyici ve anlaşılır olmalıdır.

Karmaşıklıktan uzak: Bazı şablonlar yapısı gereği çok fazla çizgisel ayrıntı barındırır. İlk etapta göz doldurucu görünse bile kısa bir süre sonra hedef kitlede görsel ve zihinsel bir yorgunluğa sebep

olacağından sunumun etkisinin azalmasına sebep olacaktır. Bu noktada hazırlayan kişinin amacına uygun olanlardan çizgisel detayları az ancak yeterli sayıda olan bir şablon tercih edilmelidir.

Sade ancak etkileyici: Tasarım/şablon konusunda yaşanan en zorlu süreçlerin başında sade ve gösterişli ikilemi gelmektedir. Sade şablon seçimi görsel etkileyciliği azaltırken gösterişli (Hatta çoğu zaman karmaşık denilebilir.) şablon seçimi de konunun önüne geçebilmektedir. Her iki duruma da mahal vermemek adına dikkat edilmesi gereken nokta sadelik ve etkileycilik kavramının bir arada olduğu şablonlara yönelmektir. Bu noktada kişi kendi görsel zevkinin yanı sıra yakın çevresinde zevkine güvendiği az sayıda kişiden fikir alarak amacına uygun doğru bir seçime yönelebilir.

Anlaşılır: Yukarıdaki iki özelliğin özeti niteliğinde olan bu unsur hedef kitlenin sunum ile karşılaştığı ilk anda görsel olarak ne anladığı/algıladığı ile ilgilidir. Seçilen şablonun karakteristik özelliğinin/özelliklerinin olması ve bunların yukarıda belirtilenler ışığında şekillendirilmiş olması “anlaşılır” olmasını sağlayacaktır. Anlaşılmak benimsenmek ile ilgilidir. Öğrenci ilk bakışta anladığı sunumu kısa sürede benimseyecektir.

Kapak Slaytı

1. Cambria - 32 punto-Ortalı - Büyük Harf
2. Cambria - 22 punto-Ortalı - Baş Harfleri Büyük

SUNUM
PLANI

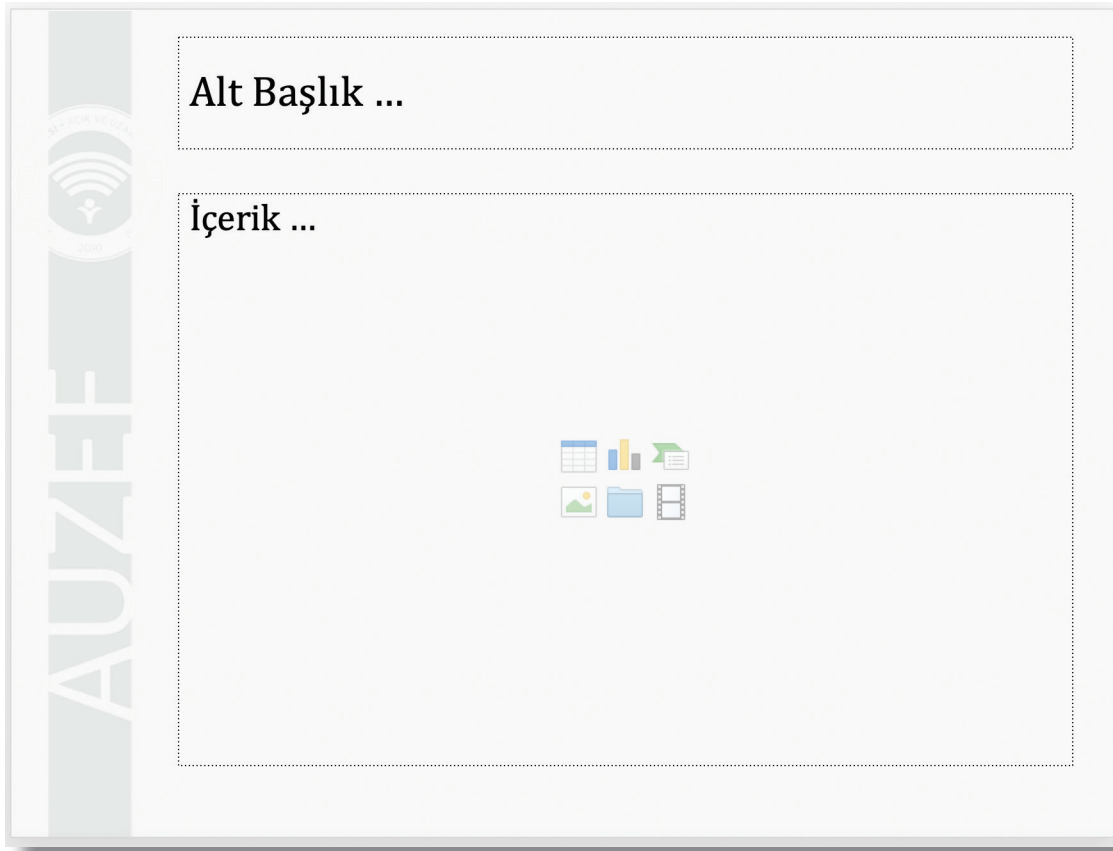
Ders Kitabındaki Bölüm İsmi

1. Bölüm Alt Başlıkları

1. Cambria - 28 punto - Sola Yaslı - Baş Harfleri Büyük - En Fazla 2 Satır
2. Cambria - 24 punto - Sola Yaslı - Baş Harfleri Büyük

1. Cambria - 28 punto - Sola Yaslı - En Fazla 2 Satır
2. Cambria - 24 punto - Sola Yaslı - En Fazla 10 Satır

Görsel ve işitsel algıya doğrudan hitap eden sunumda temel amaç hedef kitleyi başından sonuna kadar “izleyen” ve “dinleyen” konumunda tutabilmektir. Dolayısıyla hedef kitlenin izlerken ne “gördüğü” ve dinlerken ne “duyduğu” birinci derecede önemlidir. İçeriğin biçimi bunların her ikisiyle de alakalı olduğundan yine aynı derecede önemlidir.

Rota 22: Bir sunumda:

- Cümleler olabildiğince kısa ve net olmalıdır. Konunun bağlamı gereği dahi olsa kurulması gereken uzun cümleler mümkün olduğunca parçalara ayrılmalıdır.
- Üzerinde yorum yapılması gereken konular birkaç sınırlı sayıda cümle ile özetlenmeli ve anlatıcı konunun geri kalanını sözel olarak anlatmalıdır. Bunu yaparken fotoğraf veya videolardan destek almak etkili olacaktır.

- Çok büyük puntolar gözü yorarken çok küçük puntolar ise okuma zorluğuna neden olacaktır. Bu nedenle genel kabul görmüş olan 12, 14, 16 ve 18 punto kullanımı tercih edilmelidir. Dikkat çekilmek istenen noktalarda yazıyı kalınlaştırma (bold), eğme (italik), altını çizme, renklendirme ve vurgulama seçeneklerinden faydalanılabilir.

3.1.2.2. Sunumda Uzun Metinlere Yer Vermeme

Slaytların sadece metinlerden oluşması öğrencilerin dikkat süresini kısaltacaktır. Slaytlarınızda yalın ve anlaşılır bir dil kullanmaya gayret edin. Cümleler olabildiğince kısa ve net olmalıdır. Konunun bağlamı gereği dahi olsa kurulması gereken uzun cümleler mümkün olduğunca parçalara ayrılmalıdır. Sayfalarda karmaşık ve uzun bir görüntü oluşturmayın. Uzun cümlelerden kaçının ve olabildiğince ifadeleri maddeleştirin. Sunumunuzu hazırladıktan sonra “Ben öğrenci olsan bu sunum bana ilgi çekici gelir miydi?” sorusunu mutlaka kendinize sorun.

3.1.2.3. Sunumda Görsel ve İşitsel Öğelere Yer Verme

Rota 23: Sunumlarınıza videolar, resimler, grafikler, karikatürler eklemek öğrencileri daha canlı tutacaktır. Ancak görsel öğelerin slayt içindeki yerleşiminde de bir standart olması tutarlılık sağlanması açısından faydalı olacaktır. Atkinson (2011) araştırmalarda görsellerle birlikte sunulan görsellerin kalıcılık açısından daha etkili olduğunu söylemektedir. Görsel öğelerin de karmaşıklıktan uzak, sade ancak etkileyici ve anlaşılır olmasına özen gösterilmelidir.

Yazının tipi, boyutu ve rengi belirlenirken şablonun karakteristik özellikleri göz önünde bulundurulmalı ve görsel bir uyum söz konusu olmalıdır.

Fotoğraf ve grafiklerin sunumda yer alma biçimi yazının yer alma biçimiyle ilişkilidir. Yazının fazla yer kapladığı sayfalarda fotoğraf veya grafik araya veya köşeye sıkıştırılmış gibi görünmemelidir. Böyle bir durumda yazının bir kısmı (fotoğraf veya grafik her iki sayfada da sabit kalmak şartıyla) sıradaki sayfaya bırakılarak yer açılmalıdır. Anlatıcı tarafından yorumlanacak veya hedef kitle ile fikir alışverişi yapılabilecek bir fotoğraf-grafik ise sayfanın tamamının söz konusu görsele ayrılması doğru seçim olacaktır. Fotoğrafın Powerpoint'in ilgili menüsündeki seçeneklerden biriyle çerçevelenmesi de fondan ayrılarak etkileyciliğinin artırılmasını sağlayacaktır. Grafik kullanımına dair yapılan en yaygın hatalardan biri grafik ile ayrıntılı açıklamanın aynı sayfaya sığdırılmaya çalışılmasıdır. Her ikisi için ardı ardına gelen ayrı sayfalar hazırlanması ve anlatım sırasında sayfalar arası dönüşler çok daha etkili olacaktır.

Sunumda video kullanımı sırasında dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise söz konusu videonun süresidir. Konunun önemine bağlı olarak kullanılacak video-görüntü 3-6 dakika arasında olmalıdır. Görsel ve işitsel algının etkin bir şekilde kullanıldığı sunum izleme sürecinde öğrencinin bu sürelerin üzerinde bir videoya konsantre olması güç olacaktır. Jalongo ve Machado (2016) sunumlardaki önemli bir durumun da etikle ilgili konular olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle sunumlarınızdaki alıntıların, görsellerin, videoların kullanımının etik bir ihlale sebep olmadığından emin olun.

3.1.2.4. Sunumun Araç Olduğunu İçselleştirme

Rota 24: PPT (Powerpoint) sunumları temelde dersin hocasına anlatım sırasında destek olacak bir araçtır. Bu nedenle sunum doğrudan okunmayacağı için slaytlarda temel noktalara yer verilmelidir. Önemli görülen yerler için altını çizme, kalın yazma gibi özellikler de kullanılmalıdır. Dersteki asıl önemli olan unsurun dersin hocası ile öğrenciler arasındaki etkileşim olduğu unutulmamalıdır.

3.1.2.5. Sunumun Hacmini Doğru Ayarlama

Rota 25: Atkinson (2011) insanlara daha fazla slayt göstermenin öğrenmeyi garanti etmediğini, tam tersine araştırmalarda bilgilerin küçük parçalar hâlinde sunulduğunda insanların daha iyi öğrendiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle her slaytta yer alan bilgi miktarını ve toplam slayt sayısında bir denge gözetin. “Bir sunum kaç sayfa olmalı kaç slayttan oluşmalıdır?” sorusu bu konuyla ilgili en çok karşılaşılan soruların başında gelmektedir.

- Sunumu hazırlayan kişinin anlatma becerisi/hitabet yeteneği,

- Sunumun görsel etkileyciliği,
- İçeriğin biçimsel olarak stratejik bir şekilde hazırlanmış olması

gibi faktörler kişiden kişiye farklılık gösterdiğinden aynı konuda beş kişinin yaptığı sunumdaki sayfa/slayt sayısı elbette birbirinden farklı olacaktır. Hatta arada çok büyük farklar olması dahi sizi şaşırtmamalıdır. Yukarıdaki ve çeşitli kaynaklardan edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak dikkatli bir şekilde hazırladığınız sunumun konunuzu tam olarak anlattığına emin olduğunuz noktada sunumu sonlandırma vakti gelmiş demektir.

3.1.2.6. Sunum Bilgisini Artırma

Öğrencilerimiz için olduğu gibi bizim için de öğrenmenin sınırı bulunmamaktadır. PPT sunumu hazırlarken ileri becerileri çeşitli video ortamlarından kolayca öğrenebilirsiniz.

3.2. ETKİLİ İLETİŞİM VE AKTARMA

3.2.1. İletişimde Konuşma ve Beden Dili

Çevrim içi platformlar eş zamanlı görüntü-ses ve yazı aktarımını sağlamakta dosya paylaşımı ve beyaz tahta gibi uygulamalarla öğrencilere zengin bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Çevrim içi platformlarda öğrenciler ve öğretim elemanları farklı mekânda bulunmaları ve fiziksel uzaklık söz konusu olması sebebiyle verimli bir eğitim ortamı için etkili iletişim daha önemli hâle gelmektedir. Çevrim içi derslerde verimli bir ders anlatımı için etkili iletişimin temel öğelerini dikkate almak gerekmektedir. Etkili iletişimin temel öğeleri **konuşma ve beden dilidir**. Etkili bir iletişimde bu unsurlar birbirlerini tamamlar.

3.2.1.1. Konuşma Dili

İletişimin temel ögesi olan konuşma bir kimsenin belli bir konu üzerinde dinleyicilere söz söylemesi, diyalog olarak tanımlanır. Konuşma, birçok organın birlikte çalışmasıyla ortaya çıkan karmaşık bir beceridir. İyi bir konuşmanın özellikleri şunlardır:

Rota 26: Konuşmanın temel unsurları ses, sesletim, vurgu, durak ve tonlamadır. Öğretim elemanı etkili bir iletişim için bu unsurları göz önüne almalıdır.

Ses, akciğerden gelen havanın gırtlaktaki kırılgan yapılarla çarpmasıyla, onları titretilmesiyle çıkar. Kırılgan yapılar perdelenen sesler, ağızımızda bulunan organların gereğince açılıp kapanması, yaklaşıp uzaklaşması, gerilip çözülmesiyle; çeşitli değişim ve değiştirmeleriyle boğumlanır; konuşma sesi biçimine girer. Başarılı iletişimin anahtarı sesi etkili kullanmadır.

İyi bir ses işitilebilir, akıcı ve açık olmalıdır.

İşitilebilirlik: Konuşmacının sesi işitilmezse, dinleyiciler konuşmacıyı duymazsa iletişim gerçekleşmez. Bunun için konuşmacının ağzından çıkacak her sözcük, her dinleyici tarafından açıkça ve kolayca anlaşılmalı, işitilmelidir.

Akıcılık: Sözcüklerin yumuşak bir biçimde birbirleriyle uyumlanarak söyleniş durumudur. Sözcükleri tam boğumlandırmama, yanlış soluk alma, vurgulamayı yerinde yapmama akıcılığı engeller. Akıcı bir konuşma yapabilmesi için konuşma hızını iyi ayarlaması gerekir.

Açıklık: Diksiyonda açıklık, düşüncelerin net olarak meydana çıkarılmasıdır. Bunun için de söyleyicinin konuyu iyice anlaması ve dinleyicilere anlatabilmesi gerekir. Önemli olan husus, konuşmaların anlaşılmasıdır. Pürüzlü bir sesle ifade edilen düşüncelerin anlaşılması zordur.

Sesletim: Konuşma dilinde kelimelerin söyleniş biçimine sesletim denir. Etkileyici ve güzeli bir konuşmada konunun içeriği kadar sözcüklerin doğru sesletimi de önemlidir.

- Öğretim elemanı etkili bir iletişim için sesletimi doğru yapmalıdır. Doğru yapılmayan sesletim dikkat dağıtır, bilgi ve kültür yönünden inandırıcılığı zedeler.

Vurgu: Bir hecenin diğer hecelere, bir sözcüğün diğer sözcüklere göre daha etkin söylenmesi hatta bir cümlenin diğer cümlelere göre daha şiddetli söylenmesi de vurguyla ilgilidir.

- Duyguları daha iyi canlandırmak, düşüncelerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak, dinleyenleri etkileyebilmek için konuşmada sesin yer yer alçalması, yükselmesi vurgu ile ilgilidir. Vurgu, dinleyenlerin dikkatini, canlı ve uyanık tutar, ilgisini çeker, konuşmayı tekdüzelikten kurtarır.

Tonlama: Konuşmada sesler, heceler, kelimeler zincir halkaları gibi sıralanır. Konuşmada birbiri ardından gelen sesler, hiçbir zaman aynı seviyede ve aynı renkte değildir. Ses durmadan alçalır, yükselir, yumuşar, sertleşir, inceler, kalınlaşır. Seslerde meydana gelen bu değişimler tonlamadır.

- Bir konuşmacı için en iyi ses tonu, tek düze olmayan ve gerektiğinde yükselip alçalabilen ses tonudur.

Duraklama: Ses çıkarmak için soluk almaya ihtiyaç vardır. Ses belirli bir süre uzatılabilir ama sonunda soluk tükenir. Böyle bir durumda duraklanır ve yeniden soluk almak zorunda kalınır. Konuşurken duraklamalara yeterince önem verilmez, sık sık ve kısa duraklamalar yapılmazsa, bol ve derin soluk alma ihtiyacı duyulur. Bu da gürültülü soluk alınmasına neden olur.

- Gürültülü soluk alma, bir kusurdur. Bunun için de soluk tükeninceye kadar beklenmemeli, çabucak ve hissettirmeden ciğerler hava ile doldurulmalıdır.

3.2.1.2. Beden Dili

Rota 27: İletişim kurma süreci yazılı, sözlü ve sözel olmayan pek çok davranış ağını gerekli kılar. Bu ağın en önemli öğelerinden biri de beden dilidir. Sözel iletişim kadar bakış, duruş, hareket, kıyafet; kısaca beden diliyle sürekli mesajlar yollanır. Çevrim içi derslerde beden dili konusunda vücudun yüz, göz ve el bölümlerinin etkin olduğu görülür. Öğretim elemanı etkili bir iletişim için beden diline dikkat etmelidir.

Jest ve mimikler, düşünce ve duyguları destekleyen, onları somutlaştıran, konuya açıklık getiren; yüz, baş, el, kol, ayak, bacak ve beden hareketleridir. Özellikle yüz ifadelerinde ortaya çıkar ve şaşkınlık, mutluluk, tiksinti, korku ve öfke gibi duyguların yansıtılmasında iletişime katkı sağlar. Çevrim içi platformda öğretim elemanının öğrenenler tarafından ilk fark edilen ve en önemli beden dili unsurudur. Canlı ve güler yüz ile daha etkili bir iletişim ortamı sağlanır.

Yüz

Vücut hareketlerimiz istemli olarak değiştirilebildiği hâlde, gözler refleks olarak hareket ettiği için ona hâkimiyet zordur. İletişim esnasında alıcıyla göz teması kurmak, onu önemsediyi gösterme ve etkileme yollarından biridir. Gözleri kaçırmak ise güvensiz bir tutum oluşturma yanında, başka şeyler düşünüldüğü, isteksiz olunduğu, izlenimini uyandırabilir. Hatırlama, tasarlama, şefkat, mutluluk, küçümseme, şaşırma gibi birçok duyguyu yansıtabilir..

Gözler

Çevrim içi platformlarda kamera açısına girebilen eller, öğretim elemanının konuşmasına eşlik edebilmeli ve konuşmasıyla benzer mesajlar vermelidir. Örneğin ders esnasında ellerin çene hizasına getirilerek yüzün ele yaslanması iletişim açısından olumlu bir mesaj iletmemektedir.

Eller

3.2.2. Genel İlkeler

İçerisinde bulunduğumuz dönem itibarıyla, bilgiye sahip olmamız ve uzmanlık alanımızda yetkin olmamız bilgiyi iyi aktardığımız anlamına gelmemektedir. Önemli olan karşımızdaki öğrencilerin merak duygularını uyandırarak “Bu bilgi benim ne işime yarar?” sorusunu onlara sordurmaktır. Uzmanlık alanımızla ilgili herhangi bir konuda internette birçok içerik bulunmaktadır. Akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla birlikte belgeler, youtube kanalları, ansiklopediler, bloglar ve tartışma forumları öğrenciler için hızlı bilgi erişimi sağlamaktadır. Dolayısıyla derslerin sunumunun nitelikli olması öğrencilerin dersle bağının güçlenmesine de vesile olacaktır.

Rota 28: Gallo (2016) çok sayıda TED konuşmalarını inceleyerek yaptığı tespitlerde başarılı bir konuşmanın üç temel özelliğinin olduğunu belirtmektedir. Buna göre:

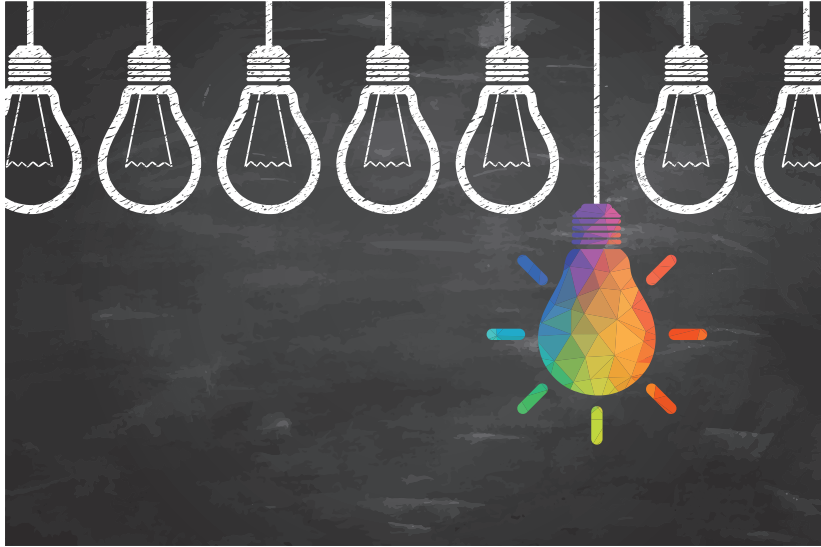
- **Başarılı bir konuşma duygusaldır.**
- **Başarılı bir konuşma yenidir.**
- **Başarılı bir konuşma akılda kalıcıdır.**

Şüphesiz ders anlatmak ile konuşma yapmak arasında bir takım paralellikler olmasına karşın önemli farklılıklar bulunmaktadır. Dahası derslerde kimi zaman oldukça teknik konuların anlatılması da gerekmektedir. Bu durumlarda duygusallığın nasıl sağlanacağı ya da yeni bir şeyler söylemenin oldukça zor olduğu durumlar da söz konusudur. Ancak bu üç belirlemeyi genel bir ilke olarak kabul etmek bizleri daha iyi konuşucular yapmada etkili olacaktır.

Başarılı bir konuşma duygusaldır.

Gallo (2016) konuşucu ile dinleyiciler arasında esasen bir duygusal bağ da kurulduğunu, ruh hâlinin bulaşıcı olması nedeniyle konuşucunun duygu durumunun dinleyicilere yansıtacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, dersler sırasındaki motivasyonumuz, dikkat düzeyimiz ve heyecanımız öğrencilerimizin motivasyonu için de bir ölçü olacaktır.

Başarılı bir konuşma yenidir.

Bir konuşma sırasında yeni bilgiler sunulması, konunun gündelik yaşam pratikleriyle ilişkilendirilmesi dinleyiciler açısından her zaman ilgi çekicidir. Dolayısıyla, derslerde konu ile ilgili yeni, dikkat çekici bilgilerin, anekdotların paylaşılması dersi daha canlı kılacaktır.

Başarılı bir konuşma akılda kalıcıdır.

Bir ders süresi iki saat olsa bile esasen bu iki saat boyunca yeni bilgi aktarılmamakta, dersin ana fikri daha küçük bir zaman dilimini kapsamaktadır. Derslerde akılda kalıcılığı sağlamak bu amaçla derse başlarken genel olarak konuyu ana hatları anlatmak, ders bitiminde önemli noktaları yinelemek akılda kalıcılığı sağlamak için etkili olacaktır.

3.2.3. Altı Adımda Daha İyi Konuşmacı Olma ve Aktarma

3.2.3.1. Konuşmada Duygusal Anlar Yaratma

Rota 30: Ders içerisinde öğrencilerde merak duygusunu uyandıracak ya da duygu durumunu/düzeyini değiştirecek bir süre yaratmak derslerin etkisini arttıracaktır. Bu, kimi zaman kişisel deneyim kimi zaman bir fıkra-anı vb. olabilir. Böylece aynı ortamda yer almamanın yarattığı paylaşımsızlık hissini bir ölçüde ortadan kaldırabilirsiniz.

3.2.3.2. Konuşmada Dikkat Çekme

Rota 31: Özellikle çevrim içi eğitimde etkileşim düzeyi daha düşük olduğu için soru sorma, görsel kaynak kullanma, alanla ilgili kitaplar gösterme, makaleler tanıtmak gibi durumlar öğrencilerin dikkatini daha fazla konuşmaya çekecektir.

3.2.3.3. Dinleyiciyle İletişim Kurma

Rota 32: Çevrim içi ortamda öğrencinin pasif dinleyici olması bir dezavantajdır. Ancak sunumun başından itibaren öğrencileri tartışmaya çekmek ve soru-cevap etkinliği yaparak hazır tutmalıyız. Öğrenci her an tartışmaya dâhil olabileceğini hissetmelidir. Mesela derste geçen iki farklı bilimsel görüşü karşılaştırmaları için öğrencilerin fikrini almak onları aktif kılacaktır.

3.2.3.4. Konuşmanın Odak Noktasından Kopmamak

Rota 33: Her dersin, her konuşmanın bir amacı vardır. Derslerdeki konuşmalarınızı farklı örneklerle, anektodlarla zenginleştirmek şüphesiz oldukça önemlidir. Ancak bunların hepsinin o konuşmadaki temel savları etkili bir biçimde iletmek için kullanılır. Bu nedenle öğrencilerin o dersin/konuşmanın odak noktalarından kopmadığından emin olun.

3.2.3.5. Ses ve Diksiyona Özen Göstermek

Rota 34: Konuşmada nefes son derece önemlidir. Diyaframınızı kullanarak nefesinizi depoladığınız zaman daha rahat bir konuşma yaparsınız. Nefesin göğüste toplanması konuşma esnasında heyecan ve hatalara neden olur. Diyafram nefes tekniğini herkes gayret ederek öğrenebilir. Ses sanatçıları ve tiyatrocular ve ünlü hatipler bu tekniği kullanırlar. İnternette diyafram kullanımına dönük birçok eğitim videosu bulunmaktadır. Bunları seyrederek siz de nefesinizi kontrol edebilir böylece konuşmanızı daha akıcı hâle getirebilirsiniz. Diyafram kaslarımızı kullanmak için, derin nefes alırken omuzlarınız ve göğüs kafesinizin yukarı bölümü hareket etmemeli, karın bölgeniz hareket etmelidir. Sürekli nefes alımlarında bu alışkanlığı kazanmalıyız. Diyafram tekniği ile vücudumuz daha çok oksijen alır ve daha sağlıklı oluruz. Derin nefes aldıktan sonra, nefesimizi verirken uzun uzun hava üfleyerek dışarı atın. Nefesi üfleme şeklinde verirken ağzınızın önüne elinizi koyarak en düşük boyutta nefes üfleyin.

Ses düzeyi dinleyici için önemlidir. Çok düşük düzeyde bir sesle konuşarak sesi rahatlıkla işitilemeyen konuşmacı da çok yüksek düzeyde bir sesle konuşarak dinleyicileri rahatsız eden konuşmacı da etkili bir konuşmacı değildir. Sunum içerisinde monotonluğu ortadan kaldırmak için zaman zaman ses tonumuzda değişiklik yapmalıyız ancak mikrofon dolayısıyla karşı taraftaki etkisini düşünmek ve dengelemek zorundayız. Ses düzeyi gibi konuşma hızı da oldukça önemli etmenlerden biridir. Konuşma hızının fazla olması sözün anlaşılmasını engeller. Çok hızlı konuşmanın etkisi kalıcı olmadığı gibi çok yavaş ve eee.. gibi araya giren duraklamalar da dinleyiciyi sıkacaktır. Bunun için vurgu ve tonlamaya dikkat ederek video kayıtları yapıp tekrar izleyiniz. Hatta aileniz ve bazı öğrencilerinizle kendi kayıt videolarınızı seyrederek onların açıkça konuşmanızı eleştirmelerini isteyiniz.

Benzer şekilde diksiyon da ders anlatımlarındaki önemli konulardan biridir. Doğup büyüdüğümüz şehirler veya ailemizden gelen nedenlerle aksanımız olabilir. 2000 doğumlu öğrencilerimizde aksan çoğunlukla bulunmamaktadır. İletişim olanaklarının artması ve eğitim seviyesinin yükselmesi gençlerin standart Türkçe konuşmasını sağlamıştır. Bu sebeple dikkat çeken boyutta bir aksanımız varsa düzeltmek için gayret göstermeliyiz.

3.2.3.6. Kalıcılığı Sağlamaya Çalışmak

Rota 35: Konuşmanın kalıcılığını sağlamak diğeri bir ifadeyle, temel kazanımları öğrencilerin elde etmesini sağlamak pek çok faktöre bağlıdır. Dersin başında dersin yapılanışı hakkında bilgi vermek ve tıpkı makalelerde olduğu gibi önce bir özetleme yapmak, ana noktaları vurgulamak, anlatılanları önceki derslerle ilişkisel bir biçimde sunmak yine dersin sonunda genel bir özetleme yaparak anlatılanları paketlemek ve öğrencilerden anlaşılmayan noktaların olup olmadığını sormak anlatılanların kalıcılığına destek sunacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE UYGUN SINAV HAZIRLAMA

4.1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR

Bireylerin bir eğitim sürecine başlarken yeteneklerinin, ön bilgilerinin veya hazırbulunuşluk düzeylerinin belirlenmesinde; eğitim süreci içerisinde eksik ve yanlış bilgilerinin veya gelişim düzeylerinin ortaya çıkarılmasında; eğitim süreci sonunda ise bütün hedef davranışları kazanma düzeylerinin ve davranış değişikliklerinin tespit edilmesinde ölçme değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

Rota 36: Ölçme ve değerlendirme terimleri birbirine yakından bağlı iki kavramı birlikte ifade etmektedir. Gerçekte ölçme ve değerlendirme farklı kavramlardır. Bu farklılık şöyle açıklanabilir:

- **Ölçme, değişkenin miktarını gösterir, değerlendirme ise bu miktarın yeterli olup olmadığını ya da amaca uygun olup olmadığını belirtir.**
- **Değerlendirme, ölçmeyi de içine alan geniş bir kavramdır.**
- **Ölçme değerlendirmeden önce gelen bir işlemdir. Ölçmeden sonra değerlendirmeye gidilir.**
- **Ölçme, daha çok gözlem, değerlendirme ise karşılaştırma, yorum ve yargıya dayanır.**
- **Ölçme, daha objektif, değerlendirme ise daha çok subjektif yani kişisel kanılara dayanır.**

Eğitimde ölçme ve değerlendirme, öğrencinin ön bilgilerinin belirlenmesi, öğrencinin öğretim etkinliklerinin izlenmesi, öğrenme güçlüğünün nedeninin anlaşılması ve öğrencinin başarı düzeyinin belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bireylerin bir eğitim sürecine başlarken yeteneklerinin, ön bilgilerinin veya hazırbulunuşluk düzeylerinin belirlenmesinde, eğitim süreci içerisinde eksik, yanlış bilgilerin veya gelişim düzeylerinin ortaya çıkarılmasında, eğitim süreci sonunda ise bütün hedef davranışları kazanma düzeylerinin ve davranış değişikliklerinin tespit edilmesinde ölçme değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

Nitelik: Eğitimsel ölçmelerde söz konusu olan nitelikler öğrencilere kazandırılması planlanan bilişsel, duyuşsal veya psiko-motor davranışlardır. Bir testin belirtke tablosunda yer alan ve öğrencilerin kazanmaları planlanan hedeflere ait davranışlar birer niteliktir.

Nicelik: Ölçme sonuçlarını ifade etmede kullanılan sayılardır. Ölçme sonuçlarını 1 ile 100 arasındaki sayıları kullanarak ifade etmek bir niceliktir.

Ölçme Kuralı: Testteki soruların her birinin puanının belirlenmesine ve bildirilmesine ya da ölçme işlemine konu olan özelliğin ne kadarlık miktarına kaç puan verileceğinin bildirilmesine denir. Ölçme işini yaparken niteliğin hangi miktarda ne değer verileceğinin belirlenmesidir. Sınavların puanlanması için hazırlanan cevap anahtarı ölçme kuralına örnek olarak gösterilebilir.

Ölçme: Gözlenen niteliklerin (değişkenlerin) gözlem sonuçlarının sayı ve sembollerle belirtilmesidir. Bu tanıma göre ölçmenin olabilmesi için ölçülecek bir niteliğin olması, niteliğin gözlemlenebilmesi ve amaca uygun sayı ve sembollerle gösterilebilmesi gerekmektedir.

Ölçüm: Ölçme ve değerlendirme cümlelerindeki sayı ve sembollerdir. Ölçme işlemi sonucunda elde edilen sayı veya semboldür. Kısaca ölçüm, ölçme sonucudur. Örneğin “Defne KPSS’den 80 puan aldı.” cümlesi bir ölçme cümlesidir. 80 puan ise ölçümdür.

Ölçüt: Değerlendirmenin neye göre yapılacağını belirtir. Ölçüt, değerlendirme yaparken ölçümlerin başarılı veya başarısız sayılabilecek bir performansı ifade etme durumunu yansıtır. Değerlendirme yapmada uygulanacak kurallar birer ölçüttür.

Değerlendirme: Eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitimde değerlendirme belirlenen hedefe ulaşıp ulaşılmadığını ya da ne derece ulaşıldığını gösterir. Bir programı iyi veya kötü olarak nitелеmek, öğrenciye iyi, orta, veya zayıf şeklinde not vermek, bir öğretim elemanın başarılı veya başarısız görmek, bir yöntemi etkili veya etkisiz saymak, hep birer değerlendirme demektir.

Yüksek öğretimde bir dersten öğrencinin aldığı puanın ne anlama geldiği bir değerlendirme işlemidir. Buna göre üniversitelerde iki tür değerlendirme sistemi kullanılır. Bunlardan birisi Mutlak Değerlendirme, diğeri Bağıl Değerlendirmedir.

Mutlak Değerlendirme: Bir test puanının ne anlama geldiğini mutlak değişmez aralıklar ile ifade edilmesidir. Yaygın olarak 70 ve üstünün başarılı; 50-70 arası puanların orta düzey başarılı ve 50 altı puanların başarısız sayılması bir tür mutlak değerlendirmedir.

Bağıl Değerlendirme: Temelinde öğrenci başarısının öğrencinin bulunduğu grup veya sınıfa göre kıyasen kategorilendirme vardır. Bunun için bağıl değerlendirme yapılmadan önce sınıfın genel istatistiki bilgilerine ihtiyaç vardır. Buna göre ortalaması yüksek olan gruplara da değerlendirme puanları ile düşük olan gruplardaki değerlendirme puanları farklı olacaktır.

Değerlendirme, bir karar verme işlemi olup bu yönü ile ölçmeden ayrılmaktadır. Ölçmenin temel özelliği, sonuçların “sayısal” olarak ifade edilmesi, değerlendirmenin ise, ölçme sonuçlarının belirli ölçütlere göre yorumlanarak yargılara varılmasıdır.

4.2. Ölçme Aracında Bulunması Gereken Nitelikler

Farklı amaçlara hizmet eden çalışmalara yönelik; farklı ölçme araçlarından elde edilen bilginin, pratik durumlarda kullanılabilir olması için ölçme aracına ilişkin iki teknik özelliğin sağlanmış olması gereklidir. Bunlardan ilki, ölçme aracıyla ölçülmek istenen özelliğin amaca uygun olarak farklı özelliklerle karıştırılmadan ölçülmesidir. İkincisi ise ölçme aracından elde edilen sonuçların, benzer koşullar altında tekrar uygulandığında yeniden elde edilebilmesidir.

Geçerlik: Bir ölçme aracının amaca hizmet etme derecesidir. Geçerlik, genel anlamda, bir ölçme aracının ya da ölçme yönteminin ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan doğru olarak ölçebilme derecesi olarak tanımlanabilir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin daha nitelikli olması için güvenilirliğin yanında geçerliliğin önemi de büyüktür. Bu yüzden ki geçerlik ve güvenilirlik dereceleri aynı anda birlikte uygulanmaktadır.

Kapsam geçerliği: Kapsam geçerliğinde, yapılan sınavların sınıf ortamında işlenen konuların tümünü kapsamaması, işlenmemiş konuları kapsamaması gerekir. Örneğin dersimiz Matematik olsun. Öğretim elemanı dersi onuncu üniteye kadar işlemiş olsun. Eğer öğretim elemanı bu sınavda altı veya sekiz soru sorar ise ve bu sorular sadece belli ünitelerle ilgili ise ortaya bir geçerlik sorunu çıkar. Eğer bu altı veya sekiz soru bütün üniteleri kapsar ise sorun belli ölçüde çözülmüş olur. Geçerlik sorunu olmaması için sınav soruları en az on tane olmalıdır.

Yordama geçerliği: Ölçüt puanları, geçerliği belirlenecek ölçme aracından elde edilen puanlardan (yordayıcı) daha sonra elde edilmiş ise bu puanlar arasındaki korelasyon hesaplanarak belirlenen geçerliğe yordama geçerliği denir. Yordama, bir tahmin işidir. Ancak her tahmin bir yordama değildir. Yordama, belirli bilgilere dayanarak ve belirli istatistiksel teknikler uygulanarak geleceğe

ilişkin tahminde bulunmaktadır. Eğitimde yordama, bir öğrencinin ya da öğrenci grubunun gelecekte ne düzeyde başarılı olacağını tamin etmek için kullanılır.

Yapı geçerliği: Belli bir bütünü oluşturan parçaların bir biri ile olan bağlantıları ve ilişki düzeylerini ifade etmektedir. Teste yapı geçerliği ancak ve ancak testi oluşturan öğeler arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirerek geliştirilir.

Görünüş geçerliği: Testin görünüş geçerliği daha çok ölçülmek istenen davranışların ne derece ölçüldüğünün görülmesidir. Testi oluşturan her bir test maddesinin mutlaka ölçmek istediği davranışı ölçüyor olduğunun görünmesi gerekir.

Güvenirlilik: Eğitim sisteminde, uygulanan eğitim ve öğretim faaliyetlerini hatasız olarak ölçmek önemli bir yer tutar. Hatasız ölçmeler, öğretim elemanlarına ölçülen nesnenin ya da bireyin özelliği hakkında doğru ve gerçek olan bilgiyi verir. Bu nedenle, eğitimde yapılan ölçmelerin mutlaka güvenilir olması yani elden geldiği kadar üç tür hatadan arınık olması gerekiyor. Bu üç hata:

- **Sabit Hatalar:** Yapılan her ölçümde aynı oranda hatalar ortaya çıkar. Ölçme aracından kaynaklanan ve her ölçme aracına eşit miktarda karışan hatalardır.
- **Sistematik Hatalar:** Hep aynı oranda ortaya çıkmazlar. Bir ölçmeden başka bir ölçmeye tekrar eden ancak, ölçülen değişkenin büyüklüğüne, boyutuna göre miktarı değişen hatalardır.
- **Tesadüfi Hatalar:** Farklı ortamlarda ortaya çıkar ve ne zaman ortaya çıkacağı tam olarak bilinmez. Bunun sebebi genellikle dalgınlıktır. Örnek olarak veri toplama aşamasında bir erkek deneyin cinsiyetinin kadın olarak kaydedilmesi tesadüfi bir hatadır.
- **Kullanışlılık:** Bu özellik aşağıdaki bilgileri kapsamaktadır:
- Kullanılacak olan sınav aracının ekonomik olması ve öğretim elemanı veya öğrenciye ayrı bir yük getirmemesi gerekmektedir.
- Uygulama süresinin iyi bir biçimde ayarlanması gerekmektedir.
- Her test ya da sınavın başında sınav ile ilgili her bilgiyi içeren bir yönerge bulunmalıdır.
- Sınav kâğıtlarının veya testlerinin cevaplayıcı tarafından kolay ve düzenli kullanılabileceği nitelikte olmalıdır.
- Testler veya sınavlar uygulandıktan sonra kolayca puanlanmalı ve öğretim elemanına ayrı bir yük getirmemelidir.
- Öğrenciler sahip oldukları yetenekleri doğrultusunda doğru olarak yönlendirilmelerini sağlamak için belirtilen önemli noktalar uygulanmalıdır.

4.3. ÖLÇME DEĞERLENDİRMEDE TESTLER (SINAVLAR)

Rota 37: Test maddeleri yazarken dikkat edilecek noktalar aşağıdaki gibidir:

Yazılan test maddeleri eleştirel bir yaklaşımla kontrol edilip iyileştirilmelidir. Yazılan test maddelerinin hata içerip içermediği, öğrencilerce test maddesinden istenilenin açık ve net olarak anlaşılıp anlaşılmayacağına yönelik kontrol yapılmalıdır.

Test maddeleri testin kapsam geçerliliğini sağlama açısından yeterli olmalıdır. Her hedef davranışı ölçme amacıyla, birden çok madde yazılarak bir soru bankası oluşturma çalışması yapılmalıdır. Test maddesi yazmadan önce sınavın kapsamına uygun olarak belirtke tablosu hazırlanmalıdır.

Objektif testlerde bir maddeyle birden fazla bilgi yoklanmamalıdır. Özellikle objektifliği yüksek olan çoktan seçmeli testler veya doğru yanlış testleri gibi testlerde, bir maddeyle tek bir bilgi yoklanmalıdır.

Test maddesini oluşturan cümle bir kaynaktan aynen alınmamalıdır. Özellikle öğrencilerin elinde bulunan ders kitaplarından aynen alınması, o test maddesinin cevaplanması için çok düşük bir zihinsel etkinlik gerektirmesi veya iyi bilinmese bile tanınarak cevaplanabileceğinden, o test maddesinin geçerliğini önemli ölçüde azaltır.

Test maddesinde ipucu bulunmamalıdır. Özellikle objektifliği yüksek olan testlerde, gerek madde kökünde gerekse diğer maddelerde, o maddenin cevabının bulunmasına katkı sağlayacak ipuçlarının bulunması, o maddeyi hiç bilmeyen kişilerin de cevaplamaını sağlayabileceğinden, test maddesini kusurlu yapar.

Test bir bütün olarak düşünülerek hazırlanmalıdır, bir maddedeni cevabı diğer bir madde içinde yer almamalı veya birbirinin güçlüğünü etkileyecek şekilde sorular arasında ipucu verilmemelidir. Test maddeleri birbirinden bağımsız sorular içermelidir.

Aynı test maddeleri yıldan yıla hiç değiştirilmeksizin kullanılmamalıdır. Öğrencilerin testi önceden bilmeleri, konuyu bilmeyen, dersi öğrenmemiş öğrencilerin test maddesi ve cevapları ezberleyerek yüksek puan almalarına neden olur.

Puanlama objektifliğini artırıcı tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirlerin en önemlisi, test maddesi yazarken detaylı bir cevap anahtarının hazırlanmasıdır.

Test maddelerinin test formu hâline getirilmesinde titiz olunmalıdır. Tüm sınav türlerinde, test maddelerine geçilmeden önce testin amacı, süresi, puanlamanın nasıl yapılacağı, test süresince öğrencilerin uyacağı kurallar, vb. gibi hususlar öğrencilere bir sınav yönergesi ile kısaca açıklanmalıdır.

Test maddesi sayısının ve sınav süresinin yeterli olması, testteki test maddeleri grup için genelde orta güçlükte olması, ölçme işleminin her aşamasında ciddi ve titiz olunması noktalarına dikkat edilmelidir.

Özellikle başarı testlerinde test madde güçlükleri orta düzeyde olurken ayırt ediciliklerinin yüksek olmasına ve çoktan seçmeli soru hazırlanıyor ise çeldiricilerin gücüne dikkat edilmelidir.

Eğitimin hedefleri arasında yer alan bilişsel yeterliliklerin ölçülmesinde kullanılan test türlerini genel olarak subjektif ve objektif testler olarak ikiye ayırmak yanlış olmayacaktır. Subjektif testler, yazılı ve sözlü testler olarak ikiye ayrılmaktadır. Objektif testler ise çoktan seçmeli, doğru yanlış, eşleştirmeli ve kısa cevaplı testler olarak dörde ayrılmaktadır.

4.3.1. Subjektif Testler

4.3.1.1. Yazılı Testler

Yazılı testler, klasik tip, kompozisyon tipi testler olarak da bilinmektedir. Burada bu testlere, temel özelliğini vurgulamak için uzun cevaplı yazılı test denmektedir. Uzun cevaplı yazılı testlerin başlıca özelliği, bu sınavlarda öğrenciye, yazılı olarak soru sorulması ve ondan, sorunun cevabını düşünüp bularak düzenli bir biçimde yazmasının istenmesidir.

Yazılı testlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Cevaplayıcı, sorunun cevabını kendi düşünüp bulmak zorundadır.
- Cevaplarını yazılı olarak ifade etmek zorundadır.
- Genellikle cevaplar sınırlı değildir.
- Genellikle cevapları tamamen yanlış ve tamamen doğru olarak iki sınıfa ayırmak mümkün değildir.
- Cevapların doğruluğunu tayin etmek puanlayıcıya düşer.
- Cevaplama işlemi çok zaman alır.
- Objektif puanlaması güçtür.
- Hazırlaması az, fakat puanlaması çok zaman alır.
- Test maddelerinin güçlüğü ve kolaylığını objektif yöntemlerle ayarlamak oldukça zordur.

Yazılı Testlerin Aksaklıkları

Uzun cevaplı yazılı testlerin aksaklıkları şu şekildedir:

- Yazılı testlerde, öğrencinin kendisine yöneltilen soruyu okuyup neyin sorulduğunu anlaması, sorunun cevabını düşünüp bulması ve bulduğu cevabı düzenli bir biçimde organize ederek yazması gerekmektedir. Bu tür testlerde sorulan soruların cevabı da genellikle bir kelime, bir sayı veya bir cümle kadar kısa olmamaktadır.
- Cevap uzun olduğundan böyle bir sorunun cevaplanması için uzunca bir zaman gerekmektedir. Bu nedenle, uzun cevaplı yazılı testlerde, sınava ayrılan zaman içinde az sayıda soru sorulabilmektedir. Az sayıda soru ile yetinme zorunluluğu, sınavda elde edilen ölçülerin güvenilirlik ve geçerliliğini düşürmektedir.
- Daha fazla soru sorulamadığı için kapsam geçerliliği düşüktür.
- Standart puanlama sistemi geliştirilmez ise oldukça düşük güvenilirliğe sahip olur.
- Yazma kabiliyeti düşük ve yazılı ifade etme beceririleri gelişmemiş öğrenciler için yazılı yoklama oldukça dezavantajlı bir yöntemdir.
- Genellikle yazılı yoklamalarda güvenilirlik düşüktür. Çünkü:
 - Soru belirsizliği ve sorunun nasıl bir cevap getirdiği öğrenci tarafından anlaşılmamaktadır.
 - Puanlama işlemi objektif olarak yapılamamaktadır.
 - Test maddesi güçlüğü testin amacına göre ayarlanamamaktadır.
 - Kâğıt okuma çok zaman almaktadır.
 - Sınavlarda zaman iyi ayarlanamamaktadır. Gereğinden fazla verilen süre kopya gibi durumlara zemin hazırlamaktadır.

Sınavın yapısı bunun için uygun ise her sorunun teker teker yanıtlandığı ve geri dönüşlerin olmadığı bir sistem oluşturulmalıdır.

Öğrenci cevaplarının benzerlik tespit eden programlar (Turnitin, iThenticate vb.) ile denetlenmesi gerekmektedir. Bu denetlemenin yapılacağına sınav yönergesinde kesinlikle belirtilmesi gerekmektedir.

Yazılı Testlerin Üstünlükleri

Uzun cevaplı yazılı testlerin üstünlükleri aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- Uzun cevaplı yazılı testlerde, sözlü testlerdeki gibi cevapların gelip geçici olması sorunu yoktur. Öğrenci cevaplarını yazdığı için bunlar bir kayıt olarak saklanabilmekte ve istendiği zaman tekrar incelenebilmektedir.
- Bilişsel alanın her basamağında soru sorma özelliğine sahiptir. Özellikle bilişsel alanın Analiz, Sentez ve Değerlendirme gibi üst basamaklarında soru sorabilme özelliği yazılı testlerin belki de en önemli özelliğidir.
- Öğrenci sayısının az olduğu durumlarda daha verimli kullanılır.
- Diğer yoklama türlerine göre hazırlanması çok kısa sürede gerçekleşir.
- Öğrenciler yanlış bilgileri hemen tespit edilebilmekte ve kolayca düzeltilebilmektedir.
- Öğretim hedeflerinde eğer, yazım (imla) kuralları, ifade becerileri, dil kullanma yetenekleri ölçme ya da kendini ifade etme becerileri yer almışsa, yazılı yoklama belki de kullanılabilecek tek test türüdür.

Sorulacak test maddelerinin çok açık ve net olması, soruların her öğrenci tarafından aynı şekilde anlaşılması, puanlama yaparken büyük avantaj sağlayacaktır. Yazılı yoklama test maddeleri puanlanırken iki tür yaklaşım kullanılmaktadır. Holistik (bütüncül) yaklaşım olarak ifade edilen ilk yaklaşımda bir test maddesinin cevabı bütün olarak okunduktan sonra cevabın uygunluğu hakkında genel bir kanaat oluşturulur ve bir puan takdir edilir. Çabuk puanlama, nispeten güvenilir puanlar verme, organizasyon ve sentez gücünü görme bu yöntemin avantajlı yanları olarak kabul edilirken, öğrencilerin güçlü ve zayıf yanları hakkında detaylı geribildirim vermede yetersiz kalabilir.

Diğer puanlama yaklaşımı ise analitik yaklaşım olarak bilinir. Bu yöntemde doğru cevapların hayati kısımları önceden ayrıntılı olarak belirlenir. Öğrenci tarafından verilen cevaplarda bulunan bu önemli noktaların varlığına bakılarak kısmi puanlar verilir ve bunların toplamı, alınan toplam puanı oluşturur.

Yazılı Testler Hazırlanırken Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 38: Yazılı testlerin olumsuz etkilerini azaltmak amacı ile alınabilecek önlemlerin başlıcaları aşağıdaki gibidir:

- **Zorunluluk olmadıkça yazma becerileri ve yazılı ifade gücünün ölçülmesi dışındaki amaçlarla uzun cevaplı yazılı sınavları kullanılmamalıdır.**
- **Testte sorulması istenen konuların içerikleri belirlenmelidir.**

- **Hedef ve kazanımlar ortaya çıkartılmalıdır.**
- **Testte sorulması düşünülen test maddeleri sınıfa gelmeden önce kâğıtlara bastırılmalıdır.**
- **Test maddeleri kısa ise açık ve anlaşılır bir dille yazılmalıdır. Test maddeleri cevaplayıcıların tümü tarafından aynı şekilde anlaşılmalıdır.**
- **Test maddelerinin cevapları tereddüte sebep olmamalıdır.**
- **Birbirini tamamlayan test maddeleri olmalıdır.**
- **Uzun cevapların puanlanması sırasında, cevabın doğruluk derecesine ilişkin yargı bir puanlayıcıdan diğerine değişebileceğinden; bu öznelliği, elde edilen ölçülerin güvenilirliğini ve dolayısıyla da geçerliğini düşürür. Bu aksaklığı tümüyle ortadan kaldırarak puanlamadaki subjektifliği azaltmak mümkündür.**
- **Puanlama yapmadan önce, soruların her test maddesine verilmesi beklenen cevap yazılır ve bunun üzerinde, cevabın tümüne kaç puan verileceği, bu puanın cevabın değişik kısımlarına nasıl dağıtılacağı belirtilir; cevaplar puanlanırken bu puanlama anahtarına uyulursa puanlamadaki subjektiflik önemli ölçüde azaltılabilir.**
- **Mümkün ise çok fazla sorudan oluşan soru havuzundan sorular sorulmalıdır. Bu sorular sorulurken her öğrenciye aynı düzeyde sorunun sorulmasına dikkat edilmelidir.**
- **Açık uçlu soru, öğrencinin kendi bilgi ve becerilerini kullanarak tam, anlamlı bir cevap vermesini teşvik etmek üzere tasarlanmalıdır.**
- **Öğrenci, karşılaştığı probleme nasıl yaklaşacağına, hangi bilgiyi kullanacağına, cevabını nasıl organize edeceğine ve vereceği cevabın hangi yönlerine ne derece vurgu yapacağına karar vermekte özgürdür. Bu özelliğinden ötürü, açık uçlu sorular üretme, birleştirme ve düşünceyi ifade etme yeteneklerini açığa çıkarmada tercih edilebilir.**

Açık Kitap Yazılılar (Open Book Exam)

Açık kitap sınavı öğrencilerin soruları yanıtlarken notlarına veya herhangi bir kaynağa başvurmalarına izin verecek şekilde tasarlanmış sınav türüdür. Açık kitap yazılı sınavlar genellikle ezber bilgiyi değil, bir konunun anlaşıp yorumlanmasını ölçmektedirler. Yani temel dayanağı öğretim elemanlarının öğrencilerin daha eleştireli analitik yollarla cevaplamalarını gerektiren sorular tasarlayabilmeleri ve böylece öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerinin teşvik edilmesidir. Sorulara verilecek cevapların genel olması istendiğinde

- Cevaplama için uzun zaman gerekir.
- Sorular geneldir.
- Gereksiz ezberlerden kurtarabilir (logaritma cetveli vs.).
- Ölçme değerlendirme kriterlerine aykırı bulanlar vardır (amacı öğretmek olduğu için).
- Sınava hazırlanmamaya teşvik edebilir.

Rota 39: Açık Kitap Sınavlar hazırlanırken şu hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

- Sınav sorularınızı probleme dayalı senaryolar ya da gerçek hayatta karşılaşılabilecek vakalar etrafında yapılandırarak öğrencilerin bilgi ve becerilerini verilen problem ya da senaryoya uygulamalarını isteyin.
- Sınavda sorulan konu hakkında bilgi öğrencilere gerekli bilgileri paylaşın.
- İlgili konu ile alakalı nitel veya nicel verilerin sağlayın ve ardından öğrencilere bu verileri yorumlamalarını isteyin. Bu verilerin önemi nedir veya mevcut konu bileşeni açısından verilen senaryonun önemi nedir? Bu verileri başka hangi faktörler potansiyel olarak etkileyebilir? Bunları nasıl test edebiliriz? vb. sorular ile yorumlama becerilerini ölçün.
- İçerik ve sorularınızı uygulama, analiz, değerlendirme sentezleme ve yorumlama gibi yetenekleri test edecek şekilde yapılandırın.
- Öğrencilerin kavramai beceri ve bilgilerini ölçmek amacıyla soru hazırlarken öğrenmenin seviyelerini ve aşamalarını yansıtan sorular hazırlayın.

Soru Tipleri	Örnek sorular ve başlangıçlar
Açıklama soruları	... ile ne demek istiyorsun? Bu düşünceyi başka türlü nasıl ifade edebilirsin? Ana meselenin ne olduğunu düşünüyorsun? Bir örnek verebilir misin? Bu fikri daha da genişletebilir misin?
Varsayım soruları	Neden birisi bu varsayımı yapsın ... varsayım nedir? Bunun yerine ne varsayılabilir?
Sebeup ve delil soruları	Örnek ne olabilir? ...'nın neden doğru olduğunu düşünüyorsun? Başka ne tür bilgiye ihtiyacımız var? Kendi sebebinizi açıklayabilir misiniz? Hangi gerekçe ile bu sonuca vardınız? Bu delilden şüphe duymaya gerek var mı? Sizi bu inanca iten nedir?
Köken ve kaynak soruları	Bu sizin fikriniz mi ya da başka bir yerden mi duydunuz? Fikrinizi oluştururken başka birinden ya da bir şeyden mi etkilendiniz? Bu fikre nereden ulaştınız? Bu şekilde hissetmenize ne sebep oldu?
Çıkarım ve sonuç soruları	Bunun ne etkisi olabilir? Bu gerçekten mi yoksa muhtemelen mi olmuştur? Alternatif nedir? Bununla ne ima ediyorsunuz? Eğer bu olsaydı, sonuç olarak başka ne olabilirdi? Neden?
Bakış açısı soruları	Başka kişiler bu soruya nasıl cevap verir? Neden? ...'nın yapacağı itiraza nasıl cevap verirsiniz? ..'ya inanan ne düşünürdü? Alternatif nedir? ... ve ...'nın fikirleri benzer midir farklı mıdır?

Bloom vd. (1956) tarafından önerilen taksonomiye göre altı bilişsel düzey bulunmaktadır. Bu düzeyler şu şekildedir:

1. Bilgi Düzeyi: Bu düzey kimi bilgilerin, yöntem ve işlemlerin ya da bir örüntü veya ortamın hatırlanmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu düzeyi tanımlama, çoğaltma, listeleme, ezberleme eylemleri ifade etmektedir.

2. Kavrama Düzeyi: Bu düzey bireyin, olaylar-durumlar arasındaki bağlantının neler olduğunu ve bir durum ya da olayı bir diğeriyle bağdaştırmadan ya da tüm sonuçlarını görmeden ele alabilmeyi ve bu şekilde anlama ve kavramayı ifade etmektedir. Bu düzeyi sınıflandırma, tanımlama, açıklama eylemleri ifade etmektedir.

3. Uygulama Düzeyi: Bu düzey soyut bilgileri somutlaştırılması ve bu durumlar için kullanılmasını ifade etmektedir. Bu düzeyi uygulama, gösterme, kullanma, örnekleme eylemleri ifade etmektedir.

4. Analiz Düzeyi: Bu düzey görece karmaşık bir ilişkiselliğin parçalarına ayırabilmeyi ve bu parçalar ve parçalar arasındaki bağlantıları ortaya koyabilmeyi ifade etmektedir. Bu düzeyi analiz etme, değerlendirme, kategorilere ayırma eylemleri ifade etmektedir.

5. Sentez Düzeyi: Bu düzey bir bütün oluşturacak şekilde parçaları bir araya getirme sürecini ifade etmektedir ve bu düzeyi düzenleme, oluşturma, tasarlama eylemleri ifade etmektedir.

6. Değerlendirme Düzeyi: Bu düzey belirli bir amaç için öğelerin ve yöntemlerin değerlendirilmesi sürecini ifade etmektedir. Bu düzeyi değerlendirme, tartışma, karşılaştırma eylemleri ifade etmektedir.

Çevrim içi eğitimlerdeki değerlendirme süreçleri de uzaktan yapıldığı için bu süreç birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Yüz yüze eğitim sürecinde yukarıdaki bilişsel düzeylerin tamamı, büyük oranda da bilgi ve kavrama düzeyi, ölçülmeye çalışılırken çevrim içi eğitimde analiz, sentez ve değerlendirme düzeyindeki becerilerin ölçülmeye çalışılması daha yerinde olacaktır. Bu çerçevede yapılacak değerlendirmeler için şunlar önerilebilir:

Soru türü ve seviyesi	Öğrencilerden ... istenir	Örnek sorular ve başlangıçlar
Bilme ve hatırlama	Tartışma konusu ile alakalı bilgileri hatırlayın.	Ne, nerede, kim, ne zaman, nerede...? Kaç tane...? Listele... Tanımla... Tarif et...
Kavrama	Bilgiden anlam oluşturarak kavrayış sergileyin.	Kendi cümlelerinle... Nasıl olduğunu açıkla X ne zaman ne demek istedi? ... hakkında bir örnek ver.
Uygulama	Bilgi ve kavramayı belirli bir görev veya program için uygulayın.	...’yı nasıl kullanırdın? ... hakkında hangi örnekleri bulabilirsin? Öğrendiklerini kullanarak ...’yı nasıl çözersin? ... olursa ne ortaya çıkar?
Analiz	Farklı kavramları inceleyin ve aralarındaki ayrımı yapın.	... kısımları veya özellikleri nelerdir? ...’daki zıt argümanlar nelerdir? X neden Y’den farklıdır? ...’ları karşılaştır ve ... ile kıyasla. A ve B arasındaki bağıntı nedir?
Sentez	Kavramlar ve fikirler üzerine yargılamalar yapın.	En önemli/efektif şey nedir? Hangi metot en iyisidir? En güçlü argüman nedir?
Değerlendirme	Bildikleriniz ve anladıklarınızdan yeni fikirler geliştirin.	...’yı nasıl tasarlırsın? ...’ya hangi alternatifler vardır? Ne tür değişiklikleri yapardın? ... olursa ne ortaya çıkar?
		 Durumda kalsaydın ne yapardın? ...’yı nasıl değerlendirirsin? ... için bir kuram oluşturabilir misin?

Evde Cevaplanan (Ev Ödevi/Proje şeklinde) Yazılılar

Çok sayıda kaynaktan yararlanarak sorulara cevap bulma esastır.

- Öğrencilerin cevapları başka yerden bulma olasılıkları vardır.
- Ölçmeden çok öğretme işine yarar.
- Farklı ve kapsamlı soru sorma olanağı sınırlıdır.

Güçlü Yönleri

- Bir konu hakkında derinlemesine inceleme sağlar.
- İş birliği içinde çalışmayı destekler.
- Öğrencinin bir problemi ders dışında kendi çabaları ile çözmesi, bir projeyi tasarlayıp sonuna kadar yürütmesi ve raporlaştırmasını mümkün kılar.

Zayıf Yönleri

- Öğrencinin kendisi tarafından yapılıp yapılmadığını tespit etmek güçtür.
- Takdir edilen puanın geçerliği düşüktür.
- Öğretim elemanının takdir hakkı diğer yöntemlere kıyasla fazladır.
- Güvenirliği düşüktür

Eğitim programı kapsamında yer alan bir konunun ders dışı etkinliklerle derinlemesine incelenerek ve araştırılarak öğrenilmesi için verilen soru ya da problem durumlarına yönelik çalışmalardır. Öğrenciler tarafından bir rapor ya da ürün olarak sunulur. Öğrenmeleri tekrar etmek ve pekiştirmek amacıyla kullanılan ev ödevleri proje kapsamına girmez.

Projenin Özellikleri

- Belli ölçütler olmadığında puanlama güvenilirliği düşer.
- Araştırma yapma, bağımsız ya da grupla çalışma, sorumluluk alma, zamanı kullanma becerilerinin ölçülmesinde geçerlidir.
- Alt düzey davranışlarda geçerli değildir.
- Yaratıcı düşünme, problem çözme, eleştirel düşünme becerilerinin ölçülmesinde geçerlidir.
- Projenin öğrenci düzeyine uygun olmaması geçerliği düşürür.
- Grup çalışmalarında bazı öğrencilerin çalışmaması geçerliği düşürür.
- Aynı konular verildiğinde kopya olanağı geçerliği düşürür.
- Proje kapsamı iyi belirlenmediğinde kapsam geçerliği düşer.
- Puanlayıcı yanlılığı geçerliği düşürür.
- Sınıf dışı zamanın kullanılması bakımından kullanışlıdır.
- Puanlamasının zor ve zaman alıcı olması kullanışlılığı düşürür.

Rota 40: Projelerde Dikkat Edilecek Noktalar

- **Her öğrenci ya da gruba farklı konu verilmelidir.**
- **Konular, öğrenciler tarafından seçilmelidir.**
- **Öğrenci seviyesinin altında ya da üstünde proje verilmemelidir.**
- **Hazırlık aşamasında öğrencilere rehberlik edilmelidir.**
- **Projelerin özgün olmasına özen gösterilmelidir.**
- **Puanlama anahtarı kullanılmalıdır.**
- **Proje kapsamı, sınırları iyi belirlenmelidir.**

- **Tek başına geçme notu vermek için kullanılmamalıdır.**

Açık Uçlu Soruların Puanlanması

Açık uçlu soruların puanlanmasında dört farklı yol izlenebilir. Bunlar;

- Genel izlenimle puanlama
- Sınıflama yoluyla puanlama
- Sıralama yoluyla puanlama
- Anahtarla puanlama

Genel İzlenimle Puanlama: Puanlayıcının cevaplayıcının kâğıdını baştan sona okunduktan sonra genel izlenimine göre bir puan vermesidir. Özellikle kompozisyon kâğıtları genelde böyle puanlanır. Bu tekniğin puanlama güvenilirliği düşüktür.

Sınıflama: Cevaplayıcıların kâğıtlarına hızlıca göz atılarak “iyi, orta, zayıf” gibi sınıflara ayrılması ve daha sonra bu sınıflardaki kâğıtların puanlanmasıdır. İstenirse bu sınıflar da kendi içinde yeniden sınıflandırılabilir. Genel izlenime göre puanlama güvenilirliği yüksektir ancak yine de puanlama güvenirliliğinin düşük olduğu söylenebilir.

Sıralama: Tüm cevaplayıcıların kâğıtları puanlayıcı tarafından birbiriyle karşılaştırılarak en iyiden en zayıfa doğru sıraya konur. Bütün kâğıtlar bu şekilde sıralandıktan sonra en iyi kâğıda en yüksek not, diğerlerine de buna göre azalan puanlar verilir. Puanlar ilk iki yöntemden daha güvenilirdir ancak yeterli puanlama güvenirliliği olduğu söylenemez.

Anahtarla Puanlama: Cevaplayıcılardan beklenen cevaplar listelenir. Bu listeye cevap anahtarı denir. Sonra bu listedeki cevaplara göre puanlama cetveli oluşturulur. Puanlama cetveli ve cevap anahtarı kullanılarak yapılan puanlamaya anahtarla puanlama denir. Puanlar diğer puanlama tekniklerine göre daha güvenilirdir yani daha az hatalıdır.

Rota 41: Açık uçlu soruların puanlanmasında dikkat edilecek noktalar aşağıdaki gibidir:

- **Öğrencilerin isimleri kapatılmalıdır.**
- **Anahtarla puanlama yapılmalıdır.**
- **Birden çok puanlayıcı puanlamalı ve ortalaması alınmalıdır.**
- **Önce birinci sorular okunup kâğıtlar karıştırılıp sonra ikinci sorular okunmalıdır.**
- **Ölçme konusu olmayan özelliklere puan vermekten kaçınılmalıdır.**
- **Her türlü yanlılıktan kaçınılmalıdır.**
- **Şişirme cevapların etkisinde kalınmamalıdır.**
- **Yorgunluk, sıkılma gibi durumlarda ara verilmelidir.**

4.3.1.2. Sözlü Testler

Sözlü testlerin başlıca özelliği, bu testlerde öğrenciye sözlü olarak konuşma dilinde soru sorulması ve ondan, bu sorunun cevabını düşünüp bularak sözlü biçimde ifade etmesinin istenmesidir. Sözlü testin en yaygın şekli, soru sorma ve cevaplamanın diğer öğrencilerin önünde yapıldığı şeklidir. Sözlü testin

bir sınav kurulu (jüri) tarafından, öğrencilerin tek tek sınava alınması ile yapılan şekli de vardır.

- Sözlü testlerin temel özellikleri şu şekildedir:
- Sözlü ifade yeteneği, konuşmanın etkililiği gibi etkenler puana karışır.
- Öğrenci-öğretim elemanı arasında sınavın niteliklerini etkileyebilecek devamlı bir etkileşim vardır.
- Uygulama çok zaman alır.
- Farklı test maddeleri bulma zorunluluğu vardır.
- Puanlama genel izlenimle yapıldığı için objektifliği düşüktür.
- Öğrencinin kişilik özellikleri puanı etkiler.

Sözlü Testlerin Aksaklıkları

Sözlü testlerin test maddesi ve cevabın konuşma dilinde olması, bir ölçme yöntemi olarak bu testlerde elde edilen ölçülerin güvenilirlik ve geçerliliğinin düşük olmasına yol açmaktadır. Sözlü testlerin bu özelliğinden kaynaklanan önemli aksaklıkları şöyle özetlemek mümkündür: Bu testlerde normal olarak bir defada sadece bir kişiye soru sorulabilir. Bir kişiye bir soru daha sormak veya ikinci kişiye bir soru sormak için, sorulan ilk sorunun cevabının düşünülüp bulunmasını ve sözlü olarak ifade edilmesini beklemek gerekir. Cevabın düşünülüp bulunması ve ifade edilmesi belli bir zaman alacağından, sınava ayrılan süre içerisinde çok az sayıda soru sorulabilir. Ayrıca, bu sorulardan her biri, soru ve cevabın sözlü olması yönünden sadece bir kişiye sorulabilir. İkinci kişiye farklı bir soru sorulması gerekir. Bu durum da dikkate alındığında, sözlü testlerde her öğrenciye sorulabilecek soru sayısının ilk anda sanılandan çok daha az olacağı ortaya çıkar. Bu sınavlarda öğrenciye çok az soru sorulabilmesi, başka aksamalar olmasa bile, elde edilen ölçme sonucunun geçerlilik ve güvenilirliğini önemli ölçüde düşürür.

Sözlü testlerde öğrenciye, cevabını hazırlaması için fazla zaman verilememesi, soruyu soran ve cevap veren yüzyüze oldukları için heyecan, korku, sıkılma gibi etkenleri etkili olabilmesi ve ölçülen özellikle ilgili olmayan başka kişilik özelliklerinin puanı etkileyebilmesi gibi durumlardan da söz edilebilir. Bu ve benzeri aksaklıklar da sözlü testlerde elde edilen ölçülerin güvenilirlik ve geçerliliğini düşürücü etkide bulunur.

Sözlü Testlerin Üstünlükleri

Sözlü test yapmanın zorunlu olduğu bazı durumlar da vardır. Sözlü test yapmanın zorunlu olduğu durumlar aşağıdaki gibidir:

- İlköğretimin ilk sınıflarında öğrencilerin yazma becerileri yeterince gelişmediğinden başarı değerlendirmesini sözlü testlerle yapmak daha uygun olabilir. Konuşma becerilerinin veya sözlü ifade gücünün ölçülmesinde sözlü test, eldeki seçeneklerin en iyisidir.
- Öğrencinin, yazı yazmaya engel olan geçici veya sürekli özrünün bulunması hâlinde sözlü testlerin kullanılması kaçınılmazdır.
- Yüksek lisans ve doktora öğreniminde tez savunması veya rapor sunumu gibi etkinliklerde de sözlü testlerden yararlanma kaçınılmazdır.

Sözlü Testlerde Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 42: Bir ölçme yöntemi olarak sözlü testlerden yararlanırken bazı noktaların göz önünde tutulması gerekir. Bunlar:

- Sözlü testler, zorunluluk olmadıkça sadece konuşma becerileri ve sözlü ifade gücünün ölçülmesinde kullanılmalı, başka yeterliliklerin ölçülmesinde kullanılmamalıdır.
- Bu testin sakıncasını azaltıcı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemlerin neler olacağı, hangi sakıncanın olumsuz etkilerinin azaltılmasına çalışılacağına bağlıdır. Örneğin, bu sınavda her öğrenciye az sayıda soru sorulabilmesinden doğan sakıncanın olumsuz etkilerini azaltmak için, cevabı kısa olan sorulardan yararlanmaya çalışmak ve bu yolla, sorulabilen soru sayısını olduğunca arttırmak gerekir. Bu önleme ek olarak, her sözlü sorunun cevabına bir puan vermek yerine bunlara verilen cevapları bir yere kaydederek biriktirip tümüne birden toplu puan verme yoluna gidilebilir.
- Sözlü testlerde her öğrenciye farklı soru sorma zorluğundan kaynaklanan olumsuz etkiler, test maddelerinin önceden ve düşünüp taşınarak hazırlanması, hazırlanan test maddelerinin güçlüklerine ve önem derecelerine göre gruplandırılması, sınıftaki her öğrenciye her gruptan eşit sayıda soru sorulması gibi önlemlerle bir ölçüde azaltılabilir.
- Sözlü testlerde sorulan sorulara verilen cevapların doğruluk derecelerini belirlemedeki (puanlamadaki) öznellik (subjektiflik) bir ölçüde, cevabı kısa olan sorular sormakla azaltılabilir. Buna ek olarak bir de, cevaplar dikkatle dinlenir ve verilen cevabın doğruluğu dışındaki hiçbir kaynaktan etkilenmeme çabası gösterilirse söz konusu güçlük daha da azalacaktır. Bunlara ek olarak bir de cevabın kaydedilmesi ve değişik kişilerce ve gerekirse tekrar tekrar incelenmesi imkânı yaratılabilirse, bu güçlük büyük ölçüde ortadan kalkmış olacaktır.

4.3.2. Objektif Testler

Hatırlanması zor ve zaman alıcı, puanlaması kolay, öğretim elemanının test geliştirme konusunda uzmanlığını gerektiren ölçme araçlarıdır. Bu testlere objektif denilmesinin nedeni, puanlamasına değerlendirme yapanın subjektif görüşünün karışmamasıdır. Bu testlerde öğrencilere çok sayıda soru verilebilir ve kapsam geçerliliği arttırılabilir.

Başlıca dört soru tipi vardır. Bunlar:

1. Çoktan Seçmeli Testler
2. Doğru-Yanlış Testler
3. Eşleştirmeli Testler
4. Kısa Cevaplı Testler

4.3.2.1. Çoktan Seçmeli Testler

Çoktan seçmeli testlerin başlıca özelliği, bu testlerde öğrenciye, her soru ile birlikte bu sorunun cevabı ve onun cevabı sanılabilecek olan ifadeler verilmesi ve öğrenciden, bunlardan hangisinin sorulan sorunun cevabı olduğunu belirtmesinin istenmesidir.

Sorunun sorulduğu kısma kök denir. Kökün altında verilen cevapların tümüne seçenekler denir. Kökteki sorunun cevabı olan seçeneğe doğru cevap denir. Kökteki sorunun cevabı olmayan seçeneklere çeldiriciler denir.

Çoktan seçmeli testlerinin temel özellikleri şöyledir:

- Sorunun doğru cevabı kendi içinde verilmiştir, cevaplayıcı bağımsızlığı yoktur.
- Test süresinin çoğu, maddeleri okumaya ve doğru cevabı bulmaya harcanır.
- Şans başarısı vardır.
- Madde istatistikleri hesaplanmış bir soru bankası oluşturulabilir.
- Yazımı, uzmanlık ve tecrübe gerektirir.
- Hazırlanması çok, puanlanması az zaman alır.

Çoktan Seçmeli Testlerin Aksaklıkları

Çoktan seçmeli soruların aksaklıkları şu şekildedir:

- Şans başarısı vardır.
- İyi bir çoktan seçmeli test hazırlamak tecrübe ve uzmanlık gerektirir.
- Puanlaması kısıdır ama hazırlaması oldukça zaman alır.

Çoktan Seçmeli Testlerin Üstünlükleri

Çoktan seçmeli test maddelerinin üstünlüklerini aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

- Seçmeli testler, bugüne kadar bulunabilmiş en üstün ölçme araçlarıdır.
- Bu testlerde, belli bir sınav süresi için çok sayıda soru sorulabilir. Bu sorular, bir ünite veya dersin bir kaç ünitelik bir bölümü içinde öğretilen davranışlara planlı bir şekilde dağıtılarak öğretilenlerin tümü etkili bir şekilde yoklanabilir. **Diğer bir deyişle iyi hazırlanmış seçmeli testlerin kapsam geçerlikleri yüksektir.**
- Testlerde çok sayıda soru sorulabilmesi, soruların açık ve anlaşılır olması koşuluyla güvenilirliğin de yüksek olmasını sağlar.
- Seçmeli testlerdeki test maddeleri için cevaplama, hangi seçeneğin doğru cevap olduğunu bularak bu seçeneği işaretleme şeklinde olduğundan, puanlamada cevabın doğruluk derecesini belirleme söz konusu değildir. Bu testlerde puanlama doğru olan cevapların sayılmasından ibarettir ve tamamen objektiftir. Bu yüzden ki seçmeli testlerde cevaplar, hemen hemen herkes tarafından, hatta makineler yardımı ile puanlanabilmektedir.

Çoktan Seçmeli Testlerde Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 43: Seçmeli soruların seçenekleri yani doğru cevap ve çeldiricileri hazırlanırken gözönünde tutulması gereken noktalardan başlıcaları şunlardır:

- **Seçenekler olabildiğince kısa olmalıdır. Bunu sağlayabilmek için gerekli bilgiler kök ifadesi içinde verilmelidir.**
- **Seçeneklerin ifadeleri birbirine paralel olmalıdır. Tüm seçeneklerin ifadesine titizlik gösterilmelidir.**

- Seçenekler birbirinin anlamını içermemelidir. Birbirine zıt düşmemelidir.
- Seçenekler arasında bir büyüklük sırası, olgusal sıra vb. varsa, aksini gerektiren bir zorunluluk olmadıkça bunlar sıralı olarak verilmelidir.
- Bir testte yer alacak olan bütün seçmeli sorularda seçenek sayısı aynı olmalıdır. Küçük sınıflarda daha az önemli kararlara temel olacak bilgileri toplarken dörder seçenekli, büyük sınıflarda ve daha ciddi kararlara temel olacak bilgileri toplarken beşer seçenekli sorulardan yararlanılmalıdır.
- Bir teste konulmuş olan soruların doğru cevapları belli bir biçimde kümelenmemeli, belli bir sıra izlememelidir.
- Çeldiriciler, yani doğru cevap dışındaki seçenekler, soruyla yoklanan davranışı istenen derecede öğrenmemiş olanlara doğru cevapmış gibi görünecek nitelikte olmalıdır. Ancak bunlar, soruyla yoklanan davranışı istenen derecede öğrenmiş olanları çeldirmemelidir.
- Çeldiricilerin anlam bakımından doğru cevaba yakınlık derecesi ile soru ile yoklanan davranışın öğrenilme derecesine ilişkin beklenti arasında uyum sağlanmış olmalıdır. Kısacası yoklanan davranışı istenen derecede öğrenmiş olanların doğru cevabı ötekilerden ayırabilmesi sağlanmalıdır.

Rota 44: Çoktan seçmeli sorularda madde kökü ve seçeneklerin yazılmasında dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıdaki gibi listelenmiştir.

Genel İlkeler

Çoktan seçmeli test maddeleri yazılırken dikkat edilmesi gereken genel ilkeler şu şekildedir:

- Test maddesi açık ve anlaşılır yazılmalıdır.
- Dil seviyesi ortalama olarak testi alacak grubun okuma yeterliliğinin biraz altında olmalıdır.
- Sorular kitap ya da diğer kaynaklardan kelimesi kelimesine alınmamalıdır.
- Önemsiz ayrıntılar sorulmamalıdır.
- Her madde, diğer maddelerden bağımsız olarak cevap verilebilecek şekilde olmalıdır.
- Her madde diğer maddelerin cevaplarını açıklayacak şekilde yazılmamalıdır.

Madde Kökünün Yazılması

Çoktan seçmeli testte madde kökü yazılırken dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekildedir:

- Madde kökü önemli bir soru olmalı veya cevaplayıcının çözeceği problemin ne olduğunu açıkça ifade etmelidir.
- Madde kökü gereksiz açıklama ve bilgilerle şişirilmemelidir.
- Madde kökü maddenin mümkün olan en büyük kısmını oluşturmmalıdır.

Seçeneklerin Yazılması

Çoktan seçmeli testte seçenekler yazılırken dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekildedir:

- Seçenekler, ifade tarzı, uzunluk ve kapsam bakımından birbirine benzer olmalıdır.
- Çeldiriciler bilgisiz ya da yanlış bilgili cevaplayıcıları yanıltmalı, fakat bilgileri yeterli olanları yanıltmamalıdır.
- Kökte ve şıklarda kelime benzerliği, şık uzunluğu gibi ipuçları çeldiricilerde olmalı fakat doğru seçenekte bulunmamalıdır.
- Çeldiricilerin doğru cevaba yakınlık dereceleri arttıkça maddenin güçlüğü de artar.
- “Yukarıdakilerin hepsi” gerek çeldirici gerekse doğru seçenek olarak özel dikkat ister.
- “Hiçbiri” seçeneğinin kullanımı da özel dikkat ister.
- Birbirinden bağımsız olmayan, biri diğerini içine alan seçenekler kullanılmamalıdır.
- Seçenekler, büyüklük sırası, sayısal sıra, tarihsel sıra gibi anlamlı bir yapıda verilmelidir.
- Bir testin tüm maddeleri aynı seçenek sayısında olmalıdır.
- Genelde bilgi düzeyinin üstünde sorular sorulmalıdır.
- Genelde cevabı en doğru olan madde kullanılmalı. Aynı derecede doğru iki seçenek kullanılmamalıdır ve seçeneklerde “yukarıdakilerden hiçbiri” ve “yukarıdakilerden hepsi” ifadeleri bulunmamalıdır.
- Olumsuz özelliklerle ilgili çeldirici bulunmakta zorlanıldığında, madde kökü olumsuz madde cümle formatına dönüştürülmelidir. Bazı durumlarda, çeldirici nitelikte seçenekler bulmak zordur. Mesela, bir madde ile ilgili çok sayıda olumlu durum varken öğrencilere olumlu özelliklerden biri sorulmak istendiğinde, eğer test beş seçenekli ise, dört olumsuz özellik yazmak gerekmektedir. Olumsuz özellik yazmada zorlanılacağından, madde kökünü olumsuz yapıp çok sayıda olan olumlu özelliklerden dört tanesini yazar ve yazmakta zorlanılan olumsuz özelliklerden sadece biri yazılır.
- Maddeler kolay algılanabilir ve dil bakımından grubun düzeyine uygun olmalıdır. “Çoğunlukla”, “bazen” gibi cümlelerin anlamını değiştirici cümleler kullanılmamalıdır.
- Sorular kapsam geçerliliğine uygun olarak yazılmalıdır.
- Madde kökünde gereğinden fazla bilgi verilmemelidir.
- Seçenek yazımında çok titiz olunmalıdır. Madde kökü negatif sorularda, seçeneklerde de negatif ifadeler kullanılmamalıdır. “Hepsi” ve “hiçbiri” seçenekleri aynı maddede kesinlikle birlikte kullanılmamalıdır.
- Çeldiriciler profesyonelce yazılmalıdır. Çeldiriciler konuyu iyi bilmeyen öğrencilerin yapabilecekleri hatalardan faydalanarak hazırlanmalıdır. Çeldiriciler soruda sorulana bilmeyen öğrencilere ipucu vermemeli ve konu hakkında bilgisi olan değil bilgisiz öğrencileri yanıltmalıdır.
- Puanlamada şans başarısı giderme için düzeltme formülü kullanılmalıdır.

Öğrencinin ham puanı = Doğru cevap sayısı – (Yanlış cevap sayısı / Seçenek sayısı -1)

Çoktan Seçmeli Test hazırlama ve incelemede göz önünde tutulacak noktalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

I. Test Maddesi Yazma Tekniği Yönünden:

A. Test Maddesinin Tümüyle İlgili Olarak:

1. Test maddesiyle yoklanan davranış önemli midir?
2. Davranışın en geçerli yoklanma yolu bu mudur?
3. Test maddesinin cevaplanma kolaylığı, yoklanan davranışın öğrenilme derecesine uygun mudur?

B. Test maddesinin Köküyle İlgili Olarak:

1. Anlatım, açık seçik ve sınırlı mıdır?
2. Gerekli bilgiler tam verilmiş, gereksiz bilgilerden kaçınılmış mıdır?
3. Test maddesine okuma güçlü, ilgili yaş-sınıf düzeyine uygun mudur?

C. Test maddesinin Seçenekleri İle İlgili Olarak:

1. Anlatım paralelliği sağlanmış mıdır?
2. Anlatım, açık seçik ve sınırlı mıdır?
3. Anlatım, kökle bağlantılı mıdır?
4. Seçeneklerin birbirinden bağımsızlığı sağlanmış mıdır?

D. Doğru Cevapla İlgili Olarak:

1. Belli ve tek bir doğru cevap var mıdır?
2. Doğru cevap olarak bu cevap mı belirlenmiştir?
3. Çeldiriciler, doğru cevap olamayacak ifadeler midir?
4. Doğru cevabı bulma kolaylığı, yoklanan davranışta aranacak düzeye uygun mudur?

E. Çeldiricilerle İlgili Olarak:

1. Çeldiricilerin eklenmesi, yoklanan davranışın öğrenilmiş olmasını gerektirmekte midir?
2. Çeldiriciler, doğru cevaba ipucu vermeyecek şekilde midir?

II. Anlatım (ifade) Yönünden:

A. Soru, Türkçe yazım kurallarına uygun şekilde ifade edilmiş midir?

B. Soru, olabildiğince yalın ve doğrudan bir anlatımla sunulmuş mudur?

C. Sorudaki anlatım biçimi, ilgili yaş-sınıf seviyesine uygun mudur?

III. Bilimsel Doğruluk Yönünden:

A. Soru kökünde verilen bilgiler doğru mudur?

B. Soru kökünde, açık, belirgin ve cevaplanabilir bir soru mu sorulmaktadır?

C. Kökte sorulan sorunun cevabı tek midir; bu cevap seçenekler arasında verilecek doğru cevap olarak kabul edilmiş midir?

D. Çeldiricilerin tümü kendi başlarına doğru fakat kökteki sorunun cevabı olmayacak ifadeler midir?

E. Çeldiriciler, soruyla yoklanan davranışı öğrenmemiş olanlara doğru görünebilecek nitelikte midir?

Yukarıda bahsedilen çoktan seçmeli testler özellikle objektifliği ve kullanılabilirliği sebebi ile yaygın olarak kullanılsa da çoğunlukla hazırlayanların uzman olmaması sonucunda bu testler temel bilgi ve kavrama düzeyinde kazanımları ölçmekte ileri düzey kazanımlar için yeterli olamamaktadır. Burada çoktan seçmeli testlerde madde yanlılığı ve çeldiricilerin güçlüğü de test maddesinin gerçekte istenen davranışı ölçüp-ölçememesini etkiler. Dolayısı ile nitelikli bir çoktan seçmeli test hazırlarken bir sorunun bir şıkkından başlayarak tüm test soruları birlikte düşünülerek gerekli düzeltmeler yapılmalıdır.

Çoktan seçmeli testlerin önemli bir tartışma noktası da şans faktörünün tam olarak değerlendirme dışı bırakılamamasıdır. Ancak yanlış cevaplardan puan eksiltilerek bu konu çözülmeye çalışılsa da bunun bir diğer yöntemi çoktan seçmeli çok doğru testler hazırlamaktır.

Çoktan Seçmeli Çok Doğru Testler

Tüm hazırlık aşamaları ve dikkat edilecek hususlar çoktan seçmeli çok doğru testleri hazırlarken de geçerlidir. Bu tür testlerde de bir soru kökü ve bu sorunun doğru cevabını içeren cevap şıkları yer alır. Ancak her bir soruda kaç cevap şıkkının doğru olduğu cevaplayanlar tarafından bilinmez (Her sorunun birden fazla doğru cevabı olabilir). Klasik yöntemlerden biri olan tek doğru çoktan seçmeli testler yerine son zamanlarda özellikle sınıf uygulamalarına rastlanan çok doğru çoktan seçmeli testler iyi hazırlanır ise her düzeyde kazanımı ölçebilir. Ayrıca öğrencilerin tek doğru varlığına odaklanması beklenmediği için özellikle yüksek öğretimde kullanılması öğrencilerin serbest düşünme becerisini destekleyeceği gibi tam bilgiyi ölçeceğinden daha adil bir ölçmeyi sağlar.

Çoktan seçmeli çok doğru testler hazırlanırken testin kaç maddesi olacağına öncelikle karar verilir; genelde öğrenim düzeyine göre 4-5-6-7 seçenekten oluşan maddeler yazılır ve her bir maddede en az bir doğru cevap olması gerekir. Bunun yanında verilen seçeneklerden 2-3 veya 4'ü de doğru olabilir. Bu tür testler seçeneklerin hepsi doğru olmamalıdır. Testler puanlanırken öğrencinin doğru işaretlediği seçenek artı puanı almasını sağlarken yanlış işaretlediği seçenek eksi puan sağlar ve buna göre bir madde için alınabilecek maksimum ve minimum puanlar değişir. Dolayısı ile her madde her öğrenci için aynı şekilde sorulsa da her öğrencinin o maddeden aynı puanı alması beklenmemlidir. Herkes bildiği kadarını cevaplayacağı için öğrencilerin ne kadar öğrendiklerini ölçebilmeyi sağlar.

Özellikle bilgisayar destekli öğrenmenin ve bilgisayarlı sınavların yaygınlaşması ile birlikte bu tür çoktan seçmeli çok doğru testlerin puanlamasında kolaylıklar ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte kullanımı yaygınlaşmaktadır.

4.3.2.2. Doğru-Yanlış Testler

Doğru-yanlış testlerin özelliği, bu test maddelerine cevaplayıcılara bir önerme verilmesi ve onlardan, bu önermenin doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu belirleyerek cevaplarını bir işaretle belirtmelerinin istenmesidir.

Doğru-yanlış testlerinin temel özellikleri şöyledir:

- Cevaplama işlemi çok kolaydır ve çok zaman almaz.
- Puanlanması kolay ve objektiftir.
- Şans başarısı yüksektir.

Doğru-Yanlış Testlerin Aksaklıkları

Bazı kaynaklarda doğru-yanlış testlerle sadece bilgi (hatırlama) düzeyinde öğrenmelerin ölçülebileceği belirtilmekte ise de bu yanlıştır. Soru hazırlamada göz önünde tutulması gereken kurallara uyulması koşulu ile doğru-yanlış testlerle, her seviyedeki öğrenme ürünleri yoklanabilir. Ancak, hatırlama düzeyinin üzerindeki bilişsel yeterliklerle ilgili kritik davranışları yoklamak için doğru-yanlış test maddesi yazarken biraz daha fazla dikkat, çaba ve yaratıcılık gerekir.

Nitelikli, yani ölçülmek istenen davranışı olabildiğince az hata ile ölçülen bir doğru-yanlış test maddesi yazmak ilk anda sanıldığı kadar kolay değildir. Bunun için biraz deneyim gerekir. Özellikle üst düzeylerdeki bilişsel yeterliklerin yoklanmasında kullanılacak doğru-yanlış test maddelerinin yazılmasında durum böyledir.

Doğru-Yanlış Testlerin Üstünlükleri

Doğru-Yanlış testlerinde, cevaplayıcıdan istenen, sadece test maddelerini oluşturan önermeleri okuması ve bunların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu belirlemesidir. Cevabın verilmesi sadece bir işaretlemekten ibarettir. Bu nedenle, test süresi içinde, bu türden çok sayıda test maddesi yazılabilmektedir. Test maddelerinden her biri ile, belli bir üniteye öğretilmek istenen bir kritik davranış yoklanarak bu tip testlerle ünitelerdeki öğrenme eksikleri belirlenebilmektedir. Yine bu tip test maddelerinden her biri ile, dersin belli bir döneminde erişilmesi beklenen özel hedeflerin kritik davranışlarından biri yoklanmak suretiyle, bu tip test maddelerinden oluşan testlerle, bir dönem içinde gerçekleşmesi beklenen hedeflerle tutarlı öğrenme düzeyi ölçülebilmektedir.

Doğru-Yanlış Testlerde Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 45: Doğru-Yanlış testlerde dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekildedir:

- “Her doğru-yanlış test maddesi sadece bir fikir üzerine kurulmalıdır. Diğer bir deyişle doğru-yanlış test maddesini oluşturan önerme sadece bir düşünceyi içermelidir. Bu düşünce de ya kesinlikle doğru ya da kesinlikle yanlış olmalıdır.
- Doğru-yanlış test maddesi yazarken içinde iki fikir bulunan ifadeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Özellikle, biri doğru diğeri yanlış olan iki fikir içeren bir ifade hiçbir zaman kullanılmamalıdır.
- Doğru-yanlış testlerde, test maddesinin doğruluğu ya da yanlışlığı önemsiz bir noktada olmamalıdır. İfadeyi olumsuz yaparak doğru veya yanlış önermeler elde etme yoluna gidilmemelidir. Olumsuz ifade kullanma zorunluluğu varsa, ifadenin olumsuz olduğu belirgin hâle getirilmelidir.

- Her doğru-yanlış test maddesi, basit, açık ve doğrudan bir ifade ile yani dolambaçsız ve kolay anlaşılır bir biçimde sunulmuş olmalıdır.
- Doğru-yanlış test maddelerinin uzunluğu, bir birine yakın olmalıdır. Doğru ifadelerin uzun, yanlış ifadelerin kısa olması gibi bir duruma meydan verilmemelidir.
- Doğru-yanlış testler ile elde edilen puanları şans başarısından arttırmak için, bazen şans düzeltmesi denen bir yoldan yararlanılmaktadır. Doğru-yanlış test maddeleri tamamen rastgele bir biçimde cevaplandığında, en büyük olasılıkla bunlardan yarısının doğru yarısının yanlış cevaplanmış olacağı düşünülmektedir. Böyle bir düşünce ile, cevaplayıcının, doğrularının sayısından yanlışlarının sayısı çıkarılarak “şans başarısından arıtılmış” puanı hesaplanmaktadır. Bu yolla hesaplanan puan, düzeltilmemiş puana göre cevaplayıcının “gerçek öğrenme düzeyine” daha yakındır. Ancak bu yol, şans başarısını sanıldığı gibi tümünden ortadan kaldırmaz. Sadece cevaplayıcıları sıralamak, böyle bir yola gitmeye gerek yoktur.”
- Bir test maddesinde yalnız bir ana fikir bulunmalıdır.
- Maddeler doğru-yanlış sınıflandırılmasına şüphe göstermeyecek bir şekilde yazılmalı, yani her madde kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlış olmalıdır.
- Bir maddenin yanlışlığı önemsiz ve aldatıcı bir noktada olmamalıdır.
- Birden çok fikri içeren uzun ve karmaşık cümleler kullanılmamaya dikkat edilmelidir. Her madde kısa ve açık olmalıdır.
- Olumsuz, özellikle çift olumsuz ifadeler kullanılmamalıdır.
- Maddelerin uzunlukları birbirine yakın olmalıdır.
- Bir maddenin yanlışlığını veya doğruluğunu apaçık belirleyecek ipuçları bulunmamalıdır.
- Doğru cevabın önemsiz ya da aldatıcı bir noktada olmamasına dikkat edilmelidir.
- Maddeyi uzatarak doğru cevaba ipucu vermekten kaçınılmalıdır.
- Önemsiz ayrıntılar, ezber bilgiler yoklanmamalıdır.
- Kesinlik (her zaman, tüm, asla, daima, hiçbir) veya istisnaları (ara sıra, genellikle, bazen) belirten veya herkesçe aynı miktarı ifade etmeyen (sık sık, çoğunlukla, önemli bir derecede, bir çok durumda) sözcüklerin kullanımında dikkatli olunmalıdır.
- Şans başarısı giderilmelidir. Şans başarısını gidermek için:
 - Cümle yanlış ise yanlış kısmının altını çizdirmek
 - Cümle yanlış ise yanlış kısmının doğrusunu yazdırmak
 - Düzeltme formülü uygulamak gerekir.

Öğrencinin ham puanı = Doğru cevap sayısı – (Yanlış cevap sayısı / Seçenek sayısı -1)

E-öğrenme sistemlerindeki çevrim içi sınavlarda doğru/yanlış tipi soruların kullanımı, çoktan seçmeli soruların kullanımı ile aynıdır. Öğrenci sorunun doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu işaretler ve sistem yine değerlendirmeyi otomatik olarak yapar.

4.3.2.3. Eşleştirmeli Testler

İki set hâlinde verilen ve birbirleri ile bağlantıları olan bilgilerin, belli kural ve açıklamalara göre eşleştiri-

rilmesine dayanan soru türüdür. Eşleştirmeli testler, çoktan seçmeli testlerin bir çeşididir. Eşleştirmeli testlerde, iki kolonda verilen kelimeler, numaralar, semboller ve / veya cümleler eşleştirilir. Genelde, madde kökü için hangi seçenek doğru ise bu seçeneğin önündeki harf madde numarasını belirten kısma yazılır.

Eşleştirmeli Testlerin Üstünlüğü

Öğrencilerin bağlantı kurma, ilişkileri ortaya çıkarma, bu ilişkileri yorumlama ve birbiri ile ilişkili ve sıralı durumları ortaya çıkarma gibi yeteneklerini ölçmek için oldukça etkilidir.

Eşleştirmeli Testlerin Sorulmasında Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 46: Eşleştirmeli sorular sorulurken şunlara dikkat edilmesi gerekir:

- **Cevap seçenekleri soru sayısından çok olmalıdır. Bir eşleştirmeli soru şeridinin 4-7 madde kökünden oluşması önerilmektedir.**
- **Her bir eşleştirmeli madde setinin ortak bir boyutu olmalıdır.**
- **Madde ve seçenekler iki ayrı kolonda sorulmalıdır.**
- **Seçenekler belli bir sıraya veya düzeneğe göre verilmelidir.**
- **Madde köklerinin, seçeneklerin uzunlukları benzer ve gramer bakımından eşdeğer olmalıdır.**
- **Öğrencilerden madde köklerinden bir ok çıkartarak cevaplamalarına izin verilmemelidir.**
- **Sorularla ilgili yönergenin açık ve net bir şekilde yazılmasına dikkat edilmelidir.**
- **Cevap listesinde ondan daha az seçenek bulunmasına dikkat edilmelidir.**
- **Seçenek sayısının ifadeler sayısından bir ya da ikiden fazla olmasına özen gösterilmelidir.**
- **İfade listesinde verilen bilgilerin cevap listesinden daha uzun cümlelerle yazılmasına dikkat edilmelidir.**
- **Cevap listesinde verilen öğelerin mantıklı bir sıra içerisinde verilmesine özen gösterilmelidir.**
- **İfade listesinde ve cevap listesinde verilen öğelere numara veya sembol verildiğinden emin olunmalıdır.**

4.3.2.4. Kısa Cevaplı Testler

Kısa cevaplı testlerin başlıca özelliği, bu sınavlarda öğrenciye cevabı bir kelime, bir sayı veya bir cümle olan sorular sorulması ve öğrenciden, bu soruların cevabını düşünüp bularak yazmasının istenmesidir. Bu tür testlerdeki maddelerin cevaplarını da öğrenci, yazılı testlerde olduğu gibi düşünerek bulup yazmak zorundadır. Ancak, cevap kısadır. Bu tür testlerdeki maddeler bazen, tamamlamalı, doldurmalı sorular gibi adlarla da anılmaktadır. Burada, test maddelerinin temel özelliğini vurgulamak için kısa cevaplı test adı kullanılmıştır.

Kısa cevaplı testlerin temel özellikleri:

- **Hazırlanması kolaydır.**
- **Yazılı yoklamaya göre daha çok soru sorulabilir.**
- **Cevaplayıcı bağımsızlığı vardır.**

- Puanlama zorlukları vardır. Tamamen doğru veya tamamen yanlış cevapların puanlanmasında bir zorluk yoktur ama kısmen doğru cevapların puanlanması sorun yaşatmaktadır.

Kısa Cevaplı Testlerin Aksaklıkları

Kısa cevaplı testlerin aksaklıkları şu şekildedir:

- Hazırlanması deneyim istemektedir.
- Test maddeleri arasında güçlük düzeylerini ayarlamak oldukça zordur.

Kısa Cevaplı Testlerin Üstünlükleri

Kısa cevaplı testlerin üstünlükleri şu şekildedir:

- Kısa cevaplı testlerden oluşan bir sınavda, cevap kısa olduğu için çok sayıda test maddesi yazılabilmektedir. Bu maddelerden her biri ile öğrenilmesi beklenen önemli davranışlardan biri yoklanarak dersin kapsamının iyi bir şekilde örneklenmesi sağlanabildiğinden kapsam geçerliği yüksektir.
- Cevaplar kısa bir şekilde verilebildiği için çok sayıda test maddesi yazılarak daha fazla bilgi yoklanabilir.
- Puanlama, özellikle yazılı testlere göre oldukça objektiftir.
- Yazı güzelliği, ifade zenginliği gibi etkenlerin puanlamaya katılması yoktur.
- Şans başarısı oldukça düşük olduğu için güvenilirliği oldukça yüksektir.
- Daha çok bilgi kavrama gibi bilişsel alanın alt basamaklarındaki davranışları ölçmek için uygundur.

Kısa Cevaplı Testlerde Dikkat Edilecek Noktalar

Rota 47: Kısa cevaplı testlerde dikkat edilmesi gereken noktalardan çoğu bu testlerde kullanılacak maddelerin hazırlanması ile ilgilidir. Bunlardan sadece bir bölümü maddelerin test düzeyine sokulması, yazılıp çizilmesi, düzenlenmesi, çoğaltılması vb. ile ilgilidir.

Kısa cevaplı testin etkili bir biçimde yapılması için bazı noktaların göz önünde tutulması gerekir. Bu noktalardan başlıcaları şunlardır:

Test maddesi yazma tekniği açısından:

- Test maddesi ile yoklanmaya çalışılan davranış önemli bir davranış olmalıdır.
- Hazırlanan maddenin cevaplanabilmesi, bu test maddesi ile yoklanan davranışın istenen derecede öğrenilmiş olmasını gerektirmelidir.
- Test maddesinde, yoklanan davranışı öğrenmiş olanların cevabı bulabilmeleri için gerekli bilgiler eksiksiz olarak verilmeli; cevap için gerekli olmayan bilgiler verilmemelidir.
- Test maddesinin kesin ve tek yani sadece bir tane doğru cevabı olmalıdır.
- Test maddesi, açık seçik ve kolay anlaşılır bir anlatımla sunulmalıdır.
- Bir ünitedeki öğrenme eksiklerini veya bir dönem içindeki öğrenme düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılacak bir testteki maddeler, birbirinin cevabının ne olacağını belirtmeli, birbirinin cevaplanmasını kolaylaştırıcı ipucu olmalıdır.
- Test maddesi ile yoklanan davranış önemli bir davranış olmalıdır.

- **Söz konusu davranış, yoklanması için en elverişli olan bir yolla yoklanmakta olmalıdır.**
- **Test maddesinin cevaplanma kolaylığı, yoklanan davranışın öğrenilme derecesine uygun olmalıdır.**
- **Bir cümlede doldurulmak üzere aşırı sayıda boşluk bırakılmamalıdır.**
- **Boşluğun cümlelerin sonunda bırakılması, başta olmasına kıyasla öğrencinin problemi veya soruları daha iyi anlamasını sağlar.**
- **Bir cümlede boş bırakılan yerin uzunluğu ipucu vermemelidir.**
- **Anlatım (ifade) açısından:**
- **Test maddesi, Türkçe yazım kurallarına uygun biçimde ifade edilmiş olmalıdır.**
- **Test maddesi, olabildiğince yalın ve doğrudan bir anlatımla sunulmuş olmalıdır.**
- **Test maddesinde yararlanılan anlatım biçimi, ilgili yaş veya sınıf düzeyine uygun olmalıdır.**

Yapılandırmacı öğrenme kuramlarını temel alan öğrenci merkezli yeni bir program geliştirilmiştir. Bu yeni öğretim programları klasik ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını dışlamamakla birlikte asıl vurguyu alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yapmaktadır. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarında, bütün öğrenme ürünlerinin ve sürecinin ölçülmesinde yetersizliklerin yaşandığı ve öğrenenin süreçten kopuk bir şekilde ele alındığı yani sadece öğrenme sonucunda bir değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. Alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları, tek bir doğru cevabı olan çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurma vb. gibi geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinin dışında kalan tüm ölçme ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Sürece bağlı değerlendirme yapmak amacıyla alternatif ölçme değerlendirme araçları eğitim sistemimizde yerini almıştır. Alternatif ölçme-değerlendirme öğrencilere yalnız not vermek değil öğrencilerin ilerleme aşamalarını ve eksikliklerini gösteren bir süreç olarak düşünülmelidir. Bu tür ölçme ve değerlendirme yaklaşımları, hem öğreneni öğrenme sürecinin bir parçası hâline getirmekte hem de eğitim-öğretimin gerçek yaşam durumları ve problemleri ile bağlantısını kurmaktadır. Bu bakımdan alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarıyla ölçülemeyen bilgi, beceri, tutum ve davranışların ölçülmesinde kullanılmaktadır.

Alternatif değerlendirme kullanımındaki en genel amaç, öğrencilerden ilgili kazanıma uygun bir görev yapmalarını istemek ve görevdeki başarının geçerli ve güvenilir ölçme araçları ile ölçülmesini sağlamaktır. Alternatif değerlendirmelerde üst düzeyde düşünme (analiz, sentez ve değerlendirme), problem çözme becerisi geliştirme, gerçek dünyadaki sorunlarla ilgilenme ve davranışları hem ürün hem de süreç olarak kontrol etme oldukça önemlidir. Ayrıca alternatif ölçmenin temelinde bir süreç sonunda öğrencileri değerlendirip not vermek yerine bizzat öğrenmelerine katkı sağlayan ilerleme aşamalarını ve eksiklerini öğrenciye bildiren öğrenci merkezli bir yaklaşım yer alır. Özellikle uzaktan öğrenme süreci bireysel öğrenme çabalarını ve öğrenmeyi öğrenmiş bireylerin varlığını gerektirir. Bu sebeple sonucu değerlendiren araçlar yerine süreci temele alan yaklaşımlar önem kazanır. Bunun yanında aşağıda bahsedilen bu yöntemlerin hepsi tamamlayıcı ölçme araçları olarak klasik ölçme araçları ile birlikte de kullanılabilir.

Alternatif ölçme değerlendirme:

- Daha derin ve anlamlı bilgiyi ölçmesi,
- Öğrenme ürünü kadar öğrenme sürecine odaklanması,
- Öğrenmeyi motive etmesi,
- Farklı yaklaşım ve materyallerin denenmesi ve değerlendirilmesi,
- Problem çözme ve bilimsel süreç becerilerinin kullanılması ve geliştirilmesine olanak vermesi,
- Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor boyutlarındaki gelişimlerin üçünü birden yoklama özelliğine sahip olması,
- Üst düzey düşünme, problem çözme becerisi geliştirme ve gerçek dünyadaki sorunlarla ilgilenmeye yönlendirmesi açısından önemlidir.
- Öğrenciyi merkeze alan, sadece öğrenme ürününü değil öğrenme sürecini de değerlendiren metotlardır. Bu metotlar, öğrenciler ve öğretmenler açısından daha verimli olmasına karşın geleneksel metotlardan daha fazla zaman harcamayı gerektirir.
- Yazıya dayalı soyut görevlerden çok, gerçek hayata ilişkin, performansa dayalı görevlere önem verilmelidir.
- Örtülü, belirsiz ölçütlerden ziyade açık ve belirgin ölçütleri tercih etmek gerekebilir.
- Sadece öğretimin sonunda değil, öğretimin her aşamasında sürekli ölçme ve değerlendirme etkinlikleri gerçekleştirme
- Not vermenin yanı sıra etkili ve zamanında geri bildirimde ağırlık vermek gerekir.
- Tek yöntemle ölçme yerine çok yöntemle ölçme yapılabilir.
- Ne kadar öğrenildiğini tespit etmenin yanı sıra nasıl öğrenildiğini de belirleme imkânı verir.
- Rekabet yerine iş birliğini destekleme gibi özelliklerin önemi vurgulanmalıdır.

Rota 48: Alternatif Ölçme ve Değerlendirmelerde Uyulması Gereken Temel İlkeler

- **Değerlendirme uzun süreli bir süreci kapsamalıdır.**
- **Değerlendirme birçok beceriyi kapsamalıdır.**
- **Birçok beceri farklı ölçme araçları kullanılarak değerlendirilmelidir.**
- **Hem bireysel hem de grup değerlendirmeleri yapılmalıdır.**
- **Değerlendirmede hem ürüne hem de sürece odaklanılmalıdır.**
- **Geri dönütlerin zamanında ve bunların öğrenmeyi destekleyecek şekilde verilmesi gerekir.**
- **Kullanılacak yöntem dersin ve konun amacına uygun olarak seçilmelidir.**

4.4 Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları

- Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)
- Öz Değerlendirme
- Akran Değerlendirme
- Kavram Haritaları
- Portfolyo Değerlendirme (Öğrenci Ürün Dosyası)
- Yapılandırılmış Grid

- Tanılayıcı Dallanmış Ağaç
- Journaller/Öğrenme Günlükleri

olarak belirtilebilir. Burada Üniversitemizde kullanılmak üzere iki değerlendirme aracına değini-
lecektir.

4.4.1. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Performansların ölçülmesi, öğrencilerin, anlamlı ve ilgi çekici görevler ve etkinliklere dayalı olarak bilgi, beceri ve yeteneklerini kullanmalarına ve uygulamaya yansıtılmalarına olanak tanıyan bir ölçme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Performans değerlendirmesinin, hem ürünün hem de sürecin ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Süreç içerisinde öğrenciler, farklı etkinlikler ya da deneyimlerle karşılaşmaktadırlar. Bu da süreç içerisinde öğretmene ve öğrencilere öğrenme hakkında geri bildirim sağlamakta öğrencilerin öğrenme güçlüklerinin tespit edilmesine ve bunların iyileştirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca bu tür ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin nasıl öğrendikleri yada ne kadar anladıkları ve bunları nasıl kullanabildikleri hakkında bilgi sunmaktadır.

Dereceli puanlama anahtarı, performansı tanımlayan ölçütleri içeren puanlama rehberidir. Herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır. En faydalı dereceli puanlama anahtarı öğretime elamanlarının kendi yaptıklarıdır. Öğrenciden beklenen performansın tanımlarının farklı parçalara bölünmesiyle oluşturulan ölçeklerdir. Rubrikler Analitik, holistik ve her ikisinin karışımı şeklinde hazırlanabilirler. Analitik rubrikler daha çok sürecin değerlendirilmesi üzerine odaklanırken, holistik rubrikler daha çok ürünün değerlendirilmesi üzerine odaklanırlar.

Rota 49: Rubrik hazırlarken izlenecek adımlar:

- Kullanılacak rubrik türü belirlenir.
- Ölçülmesi gereken nitelikler ve ölçütler belirlenir.
- Ölçülecek niteliklerin hem düzeyleri hem de tanımlamaları belirlenir (Düzeyler; iyi-or-ta-kötü,1-2-3-4 gibi).

4.4.2. Akran Değerlendirme

Akran değerlendirme, gruptaki öğrencilerin belli ölçütler çerçevesinde birbirlerini değerlendirme sürecidir. Yani öğrencilerin, arkadaşlarının hazırladığı ödev, araştırma, proje, rapor, vb. çalışmaları değerlendirmeleridir. Akran değerlendirmede geri bildirim yüz yüze ya da diğer yollar ile verilirken değerlendiren ve değerlendirilen sık sık karşı karşıya gelmektedir. Akran değerlendirmenin öğrencilerin akranlarıyla ilgili yargılarında adil ve tutarlı olmaları koşuluyla, öğrenciler arasında sorumluluk almayı teşvik edeceği görüşü savunulmaktadır.

Rota 50: Akran değerlendirmesi öğrencinin:

- Kendisine olan güvenin artmasını sağlar.
- Eleştirel düşünme becerisini geliştirir.

- **Sorumluluk almasını sağlar.**
- **Öğretmen dışında farklı bir kaynaktan geri bildirim almasını sağlar.**
- **Takım ruhu kazanmasına yardımcı olur.**

Akran değerlendirmenin yapılabilmesi için değerlendirme ölçütlerinin önceden belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu ölçütleri öğretim elemanı isterse kendi belirler isterse de ölçütlere öğrencileriyle beraber karar verir ki bu yöntem daha çok tercih edilmelidir.

Akran değerlendirmesinin bazı dezavantajları vardır. Akran değerlendirmesinin en sınırlı olduğu alanlardan biri güvenirliliktir. Çünkü öğrenci arkadaşının hazırladığı ödevi değerlendirirken yanlış davranabilir bu da değerlendirmede güvenirliliği etkileyebilir. Öğrenci arkadaşını değerlendirirken tam anlamıyla objektif değildir. Bu nedenle öğretim elemanının, akran değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğini öğrencilerine açıklaması gerekir (Bahar vd. 2012) Ancak özellikle dijital eğitim ve buna paralel geliştirilen öğrenme yönetim sistemlerinde öğrenci yanlışlığını azaltıcı önlemler alınabilir. Aynı ödevi birbirinin bilmeyen birden fazla kişi tarafından değerlendirilmesi ve değerlendiricinin de bu değerlendirmede beklenen ortalama değerin kabul edilebilir sınırları arasında kalması durumunda artı puan alması hem akran değerlendirmeyi teşvik edici hem de güvenirliliği sağlayıcı tedbirlerdendir. Özellikle sosyal medyanın ve dijital öğrenme araçlarının kullanıldığı günümüzde öğrencilerin birbirlerinin ödevlerinden de bir şeyler öğrenebileceği dikkate alınırsa akran değerlendirmesi iyi bir öğrenme aracı da olabilir. Tabi burada iyi bir değerlendirme ölçütünün bulunması son derece önemlidir.

Kaynaklar

Albayrak Sarı, A., 2018, Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme, http://yunus.hacettepe.edu.tr/~aylinalb/docs/bolum_VI_I.pdf

Aşkar, P., 1998, Okullarda Bilgisayar Uygulamaları, Tübitak Matbaası, Ankara.

Atılğan H., Doğan, N., ve Kan, A., 2011, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Anı Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, ISBN: 978-9944-474-80-1.

Atkinson, C. (2011). Beyond bullet points Using Microsoft PowerPoint to create presentation that inform, motivate and inspire. Washington: Microsoft Press.

Aytunga Oğuz. (2009). İngilizce Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Ders Planı Hazırlamaya İlişkin Görüşleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 11, 456-477

Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B., 2006, Geleneksel-Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri Öğretmen El Kitabı, Pegem A Yayıncılık, Ankara, ISBN: 9944-919-22-5.

Çepni, S., Karip, E., 2007, Ölçme ve Değerlendirme, PegemA Yayıncılık, Ankara, ISBN: 9944-919-25-X.

Çoban, A. ve diğ., 2007, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ocak G. (ed.), Pegem A Yayıncılık, Ankara, 978-9944-919-73-9.

Demirel, Ö., 2007, Öğretimi Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 975-6802-06-5.

Demirel, Ö., 2011, Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Akademi, Ankara, ISBN: 978-975-6802-05-2.

Enginer, E., 2004, Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme, Öğreti Yayınları, Ankara.

Ertürk, S., 2007, Eğitimde Program Geliştirme, Meteksan A.Ş., Ankara, ISBN: 9789757746171.

Gallo, C. (2016). TED gibi konuş. İstanbul Aganta Kitap

Gupta, S., Eastman, J. K., ve Swift, C. O. (2005). Creating an effective online learning environment: A shift in the pedagogical paradigm. Academy of Educational Leadership Journal, 9(3), 79–88.

Güler, F., 2005, İstatistik Metodları ve Uygulamaları, Beta Basınm Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 975-295-498-7.

Güler, H., 2012, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Pegem Akademi, Ankara, ISBN: 978-605-364-124-7.

http://www.cordonline.net/mntutorial1/module_1/NCCCSKeyDifferences.pdf

İşeri, A.I., 2002, Assessment of Students' Mathematics Achievement Through Computer Adaptive Testing Procedures, Middle East Technical University, Ankara.

- İşman, A. ve ESKİCUMALI, A., 2006, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 975-8792-87-3.
- İşman, A., 2011, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Pegem Akademi, Ankara, ISBN: 978-605-5885-25-0.
- Jalongo, M. R. ve Machado, C. (2016). Making Effective Presentations at Professional Conferences A Guide for Teachers, Graduate Students and Professors. Indiana: Springer.
- Kabakçı, İ. ve Karakaya, Z., 2003, Web’de Öğrenme Ölçme ve Değerlendirme, Türkiye Bilişim Derneği Yayınları, Ankara, ISBN: 975-96888-9-1.
- Kara, A., 2005, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Öztürk M. (ed.), Lisans Yayıncılık, İstanbul, ISBN: 975-6597-33-X.
- Keeler, C. G., ve Horney, M. (2007). Online course designs: Are special needs being met? The American Journal of Distance Education, 21(2), 61–75.
- Kim Y., 2004, Pedagogical Agents as Learning Companions: The Effects of Agent Affect and Gender on Learning, Interest, Self-Efficacy, and Agent Persona, Educational Psychology and Learning Systems, College Of Education The Florida State University.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş., ve Çokluk-Bökeoğlu, Ö., 2007, Sosyal Bilimler İçin İstatistik, PegemA Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, ISBN: 675-6802-33-2.
- Lehmann, K ve Chamberlin, L. (2009). Making the move to elearning-putting your course online. United Kingdom: Rowman & Littlefield Education
- McBride, J.R., and Martin, J.T., 1983, Reliability and validity of adaptive ability tests in a military setting, New horizons in testing, 223-226.
- Necmi Eşgi. (2006). Web Temelli Öğretimde Basılı Materyal ve Yüz Yüze Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Güz, 4(4), 459-473)
- Nitko, A.J., 2004, Educational Assesment of Student, NJ:Prentice Hall, Englewood Cliffs, ISBN: 0130977810.
- Olt, M.R., 2002, Ethics and distance education: Strategies for minimizing academic dishonesty in online assessment, Online journal of distance learning administration, 5(3).
- Özçelik, D.A., 1998, Ölçme ve Değerlendirme, ÖSYM Yayınları, Ankara, ISBN: 98-06-Y-0008-8.
- Özçelik, D.A., 2010, Ölçme ve değerlendirme, Pegem Akademi, Ankara.
- Özden, Y., 2000, Öğrenme ve Öğretme, Pegem Yayıncılık, Ankara, ISBN: 975-6802-13-8.
- Rena M. Palloff Keith Pratt.(2007). Building Online Learning Communities. Jossey-Bass: USA.
- Robyn Benson and Charlotte Brack. (2010).Online Learning and Assessment in Higher Education.. Oxford: England.

Sands, W.A. and Waters, B.K., 1997, Computerized Adaptive Testing: From Inquiry to Oeration, McBride J. R (ed.), American Psychological Association, USA.

Selçuk Karaman, Engün Kurşun (Ed.) (2020). Uzaktan Öğretimde Canlı Ders Uygulama İlkeleri ve Örnekleri. Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Shirley Bach, Philip Haynes, Jennifer Lewis Smith (2007) Online Learning and Teaching in Higher Education. Open University Press.

Sözbilir, M. vd., 2014, Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yötenleri:Öğretmenler İçin Uygulama Klavuzu, Akıl-Fikir Yayınları, 978-605-5283-50-6

Şahin, Levent (2020). “Eğitimin Bugününü Tartışırken Geleceğini Öngörmek: Eğitim 4.0”. Pandemi Ekseninde Küresel Değişim ve Yeni Ekonomik Düzen, (Ed. Bekir Pakdemirli vd.). Ankara: Akçağ Yayınları.

Tan, Ş., 2008, Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme KPSS El Kitabı, Pegem Akademi, Ankara, ISBN: 978-605-022-24-7.

Tekin, H., 2004, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, 8. Baskı, Yargı Yayınları, Ankara.

Terry Kidd (2009). Online Education and Adult Learning: New Frontiers for Teaching Practices. Texas. USA

Turgut, M.F. ve Baykul, Y., 2012, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Pegem Akademi, Ankara, ISBN: 978-605-364-087-5.

Turgut, M.F., 2003, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları, 5. Baskı, Saydam Matbaacılık, Ankara.

United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. (2002). Open and distance learning: Trends, policies, and strategy considerations. Paris: UNESCO Division of Higher Education.

Yalçın Kılıç Türel (Ed.). (2019) Öğretim Teknolojileri.Asos Yayınları: Elazığ.

Yıldırım, C., 1983, Ölçme ve Değerlendirme (Öğretmenler İçin El Kitabı), ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, .

Yılmaz, A. ve Sümbül, A.M., 2004, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.

Zeki Kaya (2006). Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme. Pegem Yayınları.

https://www.newcastle.edu.au/_data/assets/pdf_file/0006/268980/Open-Book-Exams.pdf

